

**DISKRIMINERINGS-
OMBUDSMANNENS**

ÅRSBERÄTTELSE
2020

INNEHÅLL

Diskrimineringsombudsmannen	5
Förord	6
Coronapandemin lyfte fram flera utmaningar som gäller likabehandling	8
Ingripande i diskriminering och främjande av likabehandling	13
Diskrimineringsombudsmannens utredning: Diskriminering och rasism har en övergripande inverkan på personer med afrikanskt ursprung som bor i Finland	14
Trakasserier mot myndigheter som en nedtystningsmekanism.....	19
Diskrimineringsombudsmannen främjade raderingen av ett rasistiskt ortnamn från kartor	20
Högsta domstolen upplöste den nynazistiska föreningen Nordiska motståndsrörelsen	21
Diskriminering av romer är ett allvarligt människorättsproblem i Finland.....	23
Diskriminering på annonsplatser på nätet	27
De strukturella hindren för sysselsättningen av personer med funktionsnedsättningar måste undanröjas.....	28
Diskrimineringsombudsmannens utlåtande om pilotprojektet för Tammerforsregionens närtågstrafik.....	32
Rätt av en person med funktionsnedsättning till resa utomlands (ersättning för assistentens kostnader).....	34
Ledarhund förverkligar rätten till likabehandling av synskadade personer.....	35
Förpliktelserna i diskrimineringslagen ska beaktas i beslut om skolskjuts	37
Försäljnings- och hyresförmedling av bostäder omfattas som allmänt tillgänglig tjänst av diskrimineringslagens tillämpningsområde	39
Diskrimineringsombudsmannens kundtjänst och statistik	42
Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens första diskrimineringsbeslut som gäller svenska språket.....	49
Blodgivningsförbud i en situation där en man har haft sex med en manlig partner	50
Tillgänglighet i statsförvaltningen	51
Främjandet av likabehandling bör styra digitaliseringen och utvecklingen av AI.....	53
Social- och hälsovårdsreformen kan i bästa fall främja de grundläggande rättigheterna, men propositionen bör ha en omfattande jämlikhetsperspektiv.....	56
Diskrimineringsoffrens åtkomst till sina rättigheter måste stärkas i den partiella reformen av diskrimineringslagen.....	58

Nationell människohandelsrapportör	61
Arbetet mot människohandel har stärkts.....	62
20 år från Palermoprotokollet – den särskilda ställningen av offer för människohandel stärks med genomförandet av regeringsprogrammet	63
Avlägsnande ur landet äventyrar skyddet av offer för människohandel.....	65
Främjande av utlänningars rättigheter och ställning	67
Bestämmelsen om kringgående av inresebestämmelserna måste ändras för att trygga barnets rättigheter	68
HFD tog ställning till tillämpningen av 36.2 § i utlänningslagen	69
Verkställigheten av regeringsprogrammets mål som gäller utlänningars rättigheter har framskridit långsamt.....	70
Övervakning av avlägsnande ur landet	71
De återvändande personernas rättigheter tillgodoses inte alltid i praxisen för avlägsnande ur landet.....	72
Diskrimineringsombudsmannen främjar identifieringen och beaktandet av personer i sårbar ställning med sitt nya projekt.....	74
Personalen vid diskrimineringsombudsmannens byrå	77

Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen är en självständig och oberoende myndighet som har till uppgift att främja likabehandling och ingripa i diskriminering. Man kan vända sig till diskrimineringsombudsmannen om man har utsatts för eller bevittnat diskriminering på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning, eller någon annan orsak som gäller en personlig egenskap.

Diskrimineringsombudsmannen verkar också som Finlands nationella rapportör om människohandel och övervakar verkställigheten av avlägsnandet av utlänningar ur landet. Ombudsmannens uppgifter innefattar också att följa och främja utlänningars ställning och rättigheter. Diskrimineringsombudsmannens verksamhetsområde är omfattande. Tillsyn och främjande av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna är gemensamt för de olika uppgifterna.

I praktiken innebär diskrimineringsombudsmannens arbete till exempelrådgivning, utredning av enskilda fall, främjande av förlikning mellan parterna, utbildning, insamling av information, att påverka lagstiftningen och myndighetspraxis samt rättsligt bistånd. Ombudsmannens uppgifter och rättigheter har inskrivits i diskrimineringslagen (1325/2014) och lagen om diskrimineringsombudsmannen (1326/2014). Några av ombudsmannens uppgifter och rättigheter är också inskrivna i utlänningslagen. Diskrimineringsombudsmannen ingår i justitieministeriets förvaltningsområde.

Fall av diskriminering med anknytning till kön, könsidentitet eller könsuttryck behandlas av jämställdhetsombudsmannen, www.tasa-arvo.fi

KONTAKTUPPGIFTER

E-POST:

Kundtjänst och registratorskontor:
yvv@oikeus.fi

E-post till personalen:

fornamn.efternamn@oikeus.fi

Media:

viestinta.yvv@oikeus.fi

POSTADDRESS:

Diskrimineringsombudsmannens byrå
PB 24, 00023 Statsrådet

TELEFONNUMMER:

Kundtjänst:

0295 666 817 (telefonjour tisdagar, onsdagar och torsdagar kl. 10–12)

Växel: **0295 666 800**

Mediakontakter: **0295 666 813**

Fax: **0295 666 829**

Internet: www.syrjinta.fi

Twitter: @yhdenvertaisuus

Facebook: www.facebook.com/yhdenvertaisuus

Instagram: @yhdenvertaisuusvaltuutettu

LinkedIn: yhdenvertaisuusvaltuutettu

Förord

Året 2020 kommer att finnas kvar i vårt kollektiva minne som ett exceptionellt år då pandemin orsakad av coronaviruset har satt en stor del av världens befolkning i en exceptionell situation. Även om Finland under år 2020 har klarat sig med relativt låg smittspridning och få dödsfall, har pandemin haft långtgående konsekvenser för hela samhället.

Vid diskrimineringsombudsmannens byrå började undantagssituationen några veckor efter det att Kirsi Pimiä lämnade sitt ombudsmannauppdrag för sin nya tjänst som kanslichef vid inrikesministeriet. Stf. diskrimineringsombudsman Rainer Hiltunen fick leda byrån i en helt ny situation.

Diskrimineringsombudsmannens byrå kunde ändå fortsätta med sin verksamhet, dock i huvudsak genom arbete på distans. Våra kontaktkanaler hålls öppna via såväl telefonjouren som chatten, kontaktblanketten på webben och e-posten. Antalet kontakter blev också klart större än under tidigare år, 1 516 stycken, av vilka 1 103 (2019: 920) gällde diskriminering. Ungefär en tiondedel av kontakterna gällde pandemin, särskilt de begränsningar som under våren och sommaren infördes på boendeenheter samt till exempel rekommendationer om begränsningar av rörligheten av personer som fyllt 70 år, distansundervisning, inträdesproven till högskolor samt användningen av ansiktsmask i samband av tjänster och i kollektivtrafiken. Kontakterna visade hur viktigt det är att i krissituationer på olika sätt bedöma de delvis oavsiktliga konsekvenserna av begränsningsåtgärder på människornas likabehandling.

George Floyd avled i Minneapolis i USA den 25 maj 2020 till följd av ett våldsamt polisingripande. Rörelsen Black Lives Matter blev starkare under sommaren och fick stöd även på olika håll i Europa. Även i Finland ökade protesterna mot rasism under sommaren.

I juni publicerade diskrimineringsombudsmannen en utredning om diskrimineringsupplevelser hos perso-

ner med afrikanskt ursprung. Utredningen baserades på en enkät- och intervjuundersökning där finländare av afrikanskt ursprung berättade om sina upplevelser om diskriminering. Enkäten lyfte fram å ena sidan rasismen mot personer med afrikanskt ursprung i alla delar i av livet på alla samhällsområden, både vad gäller utbildning, boende och arbetslivet. Å andra sidan berättade respondenterna att den upplevda diskrimineringen och rasismen sällan anmäls till myndigheterna. "Det finns ändå ingen som kan hjälpa" är ett budskap som vi som ett samhälle måste ta på allvar. Debatten om utredningen och Black Lives Matter-rörelsen innehöll även hatretorik som riktades starkt mot kvinnor. Rasism och anti-gender-tänkande ser ut att vara tätt sammanflätade. Å andra sidan handlade den offentliga debatten också om de olika dimensionerna av rasism samt om rasism som en företeelse som går djupt in i samhällsstrukturerna, och demonstrationer mot rasism fyllde Senatstorget i juli.

Enligt regeringsprogrammet kommer en delreform av diskrimineringslagen att genomföras under regeringsperioden på basis av en bedömningsstudie om lagens tillämpning. Studien genomfördes av Owl Group i samarbete med Helsingfors universitet. Studien publicerades i november 2020 och lyfte fram såväl styrkor som problem med tillämpningen av och innehållet i diskrimineringslagen. För att diskrimineringsoffer ska komma åt sina rättigheter behövs det nya verktyg i lagstiftningen. Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens möjlighet att förordna ersättning till diskrimineringsoffer samt utvidgning av diskrimineringsombudsmannens och nämnden behörighet till diskriminering i arbetslivet är element som behöver ingå i delreformen av diskrimineringslagen.

Den globala pandemin har också väckt oro bland personer som arbetar mot människohandel och med hjälp till offer av människohandel. Även i Finland har begränsningarna lett till permitteringar, uppsägningar och försörjningsproblem, avbrott i och nedskärningar av tjänster och minskning av stödåtgärder för till exempel boende. Problemen ser ut att hopa sig hos dem som redan befinner sig i en svag ställning, och även risken att bli föremål för människohandel ökar. Under året fick vi däremot positiva budskap vad gäller ställningen för människohandelsoffer och utredningen av människohandelsbrott: uppdateringen av handlingsplanen mot människohandel framskred bra, och polisen och Åklagarmyndigheten aviserade riktade resurser för utredning av människohandelsbrott. Ett brett samarbete mellan olika aktörer krävs för att hjälpa offer för människohandel och i förebyggandet är det centralt att risken för gärningsmän att åka fast ökar.

Efter situationen med ett stort antal asylsökanden år 2015 har det gjorts talrika förändringar i utlänningslagstiftningen. Tillämpningen av dessa förändringar har försvagat den rättsliga ställningen för både sökanden av internationellt skydd och andra ut-

länningslagstiftningen. I Finland finns ännu hundratals personer som sökte asyl här 2015–2016 och vars ansökningsprocess förknippas med problem och oklarheter. Familjeåterföreningar har försvårats dels på grund av coronasituationen och dels på grund av tillämpningspraxisen av utlänningslagen. Marins regeringsprogram innehåller flera viktiga målsättningar för att förbättra situationen. Av dessa framskred som den enda konkreta åtgärden under året regeringens proposition som åter tryggar asylsökanden högkvalitativ rättshjälp på lika villkor. Vi hoppas att denna proposition följs av andra åtgärder under 2021.

Även förra året hade diskrimineringsombudsmannen ett omfattande samarbete med olika intressentgrupper. Ett gott exempel på detta är Anni Kyröläins utredning om hinder för sysselsättning av personer med funktionsnedsättning som arbets- och näringsministeriet beställde på diskrimineringsombudsmannens initiativ från år 2019. Utredningen sammanfattar å ena sidan kravet och löftet om äkta delaktighet av personer med funktionsnedsättning i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och å andra sidan de talrika hinder som både lagstiftningen, myndighetspraxis, stödssystem och förutfattade meningar ställer för det. Synliggörandet av dessa hinder är ett resultat av det långsiktiga arbetet av aktivister och organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning. Denna information är sådan som är nödvändig för diskrimineringsombudsmannens arbete.

Utökad information och en starkare röst för minoriteterna på alla områden i samhället kan föra det finländska samhället endast i en riktning: mot det bättre. Arbetet med detta fortsätter.

Kristina Stenman
Diskrimineringsombudsmannen

Coronapandemin lyfte fram flera utmaningar som gäller likabehandling

CORONAPANDEMIN HAR MÄRKTS PÅ FLERA SÄTT I OMBUDSMANNENS KUNDARBETE

Utöver de ändrade arbetsarrangemangen, i synnerhet distansarbete, har coronapandemin märkts på flera olika sätt även i diskrimineringsombudsmannens kundarbete. Av de cirka 1 500 kontakter som ombudsmannen mottog under 2020 gällde nästan en tiondedel, cirka 9 %, corona på ett eller annat sätt. Kontakter har inkommit från alla livsområden under hela året. Största delen av kontakterna har gällt social- och hälsovårdstjänster samt utbildning.

I allmänhet har kontakterna gällt de av pandemin orsakade begränsningarna av människors grundläggande och mänskliga rättigheter, till exempel inskränkningar eller förhindrande av privat- och familjeliv, rätten till utkomst och hälsa samt rätten till utbildning. Kontakter har även handlat om de olika sätten att bekämpa pandemin såsom tvång och rekommendationer att använda munskydd, stängningar och bruksbegränsningar av lokaler, rörelse- och reserestriktioner, coronatestning samt besöksförbud och begränsningar av nära kontakter. Ombudsmannen har även kontaktats några gånger gällande de ekonomiska stödåtgärder som beviljats på grund av corona och gällande fördomar som till exempel personer som tillhör minoriteter eller personer i en viss ålder har utsatts för på grund av pandemin.

Kontakter som gäller social- och hälsovårdstjänster har bland annat handlat om besöksförbud och begränsningar av nära kontakter på sjukhus och boendetjänstenheter, coronatestning samt tillgången till social- och hälsovårdstjänster då verksamhetsställen har varit stängda. Kontakter som gäller utbildning har bland annat handlat om ordnandet av den grundläggande utbildningen, inträdesprov till högskolor samt rimliga anpassningar inom utbildningen. Kontakter som gäller privata tjänster har bland annat handlat om flyg- och tågtrafiken samt förbud och begränsningar vad gäller att sköta ärenden på plats på verksamhetsställen eller att erhålla en viss tjänst till exempel på grund av att man inte använ-

Av de cirka 1 500 kontakter som ombudsmannen mottog under 2020 gällde nästan en tiondedel, cirka 9 %, corona på ett eller annat sätt.

der munskydd, att man är utlänning eller av något annat skäl som enligt tjänsteleverantören kan öka smittorisken.

Ombudsmannen har även kontaktats om kommunikationer som hänför sig till corona, reserestriktioner och kollektivtrafiken. Kontakter som gäller arbetslivet har bland annat handlat om utkomstskyddet för arbetslösa, permitteringar, de negativa konsekvenserna av att tillhöra en riskgrupp på anställningsvillkoren samt säkerheten i arbetet. Vad gäller boende har ombudsmannen kontaktats bland annat om anordnande av bolagsmöten, möjligheterna att skydda sig mot smitta samt fördomar som grannar har uppvisat.

Allt som allt har coronapandemin och dess bekämpning i ljuset av de kontakter som ombudsmannen mottagit förknippats och förknippas fortfarande med flera frågor och utmaningar som är väsentliga för likabehandling. Pandemin har lyft fram flera jämlikhetsproblem som ombudsmannen har strävat efter att ingripa i och påverka.

CORONA MEDFÖRDE UTMANINGAR ÄVEN FÖR ARBETET MOT MÄNNISKOHANDEL

I världen blir ett stort antal offer för människohandel utan hjälp på grund av corona. Medborgarorganisa-

tioners verksamhet har försvårats och ojämlikheten mellan könen har ökat till följd av corona. Internationellt sett har fler kvinnor permitterats eller sagts upp än män, vilket har gjort kvinnor mer sårbara i fråga om människohandel och övrigt utnyttjande. Utnyttjande som sker på webben har ökat.

Dessa uppgifter kommer fram i en [utredning](#) som publicerades sommaren 2020 och handlar om hur coronaviruset påverkat situationen hos offer för människohandel och arbetet mot människohandel. Utredningen har upprättats av FN:s jämställdhetsorganisation UN Women och ODIHR, dvs. OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter. I utredningen rekommenderades också att de nationella rapportörerna om människohandel följer upp och rapporterar hur corona påverkar statens förmåga att uppfylla sina förpliktelser som hänförs till verksamhet mot människohandel.

Internationellt sett har det varit utmanande att hjälpa offer för människohandel. Till exempel har man inte kunnat erbjuda logi eller de parter som erbjuder hjälp har avbrutit sin verksamhet på grund av corona. I Finland har konsekvenserna tack vare Hjälpsystemet för offer för människohandel varit betydligt mindre. Myndigheterna ska anordna de lagstadgade tjänsterna oberoende av situationen. Kundmöten har fortfarande anordnats ansikte mot ansikte. På våren skedde en nedgång i antalet nya kunder, men under sommaren ökade antalet mer än vanligt – till sist omfattade hjälpsystemet [under 2020](#) igen ett rekordantal kunder.

Coronasituationen försvårade däremot möten och höranden i myndighetsprocesserna, särskilt under våren under de första begränsningsåtgärderna. Polisutredningar och rättsprocesser har drabbats av fördröjningar, och en del av överenskomna höranden hos polisen avbokades. Processer som sedan tidigare har förhalats har drabbats av ännu större fördröjningar. Enligt organisationerna har fördröjningen av och oklarheterna i myndighetsprocesserna försvårat kundernas psykiska orkande. Terapi på distans har inte fungerat för en del av offren, och kunden kan ha avbrutit terapi på grund av detta.

Medborgarorganisationerna har även lyft fram svårigheter i sitt arbete mot människohandel. Det

blev svårare att träffa kunder och samtal eller videomöten upplevdes inte fungera lika bra. Frågor uppstod kring hur man skapar en förtroendeingivande och säker relation med kunden under videosamtal. Man var även orolig att de som behöver hjälp kanske inte hittar hjälp på webben eller med sin telefon. Organisationerna har strävat efter att ta hänsyn till kundernas behov och anordnat möten ansikte mot ansikte på ett coronasäkert sätt under hela pandemin.

Organisationernas verksamhet finansieras till stor del med Veikkaus intäkter. Den plötsliga minskningen av intäkter från penningspel hotade organisationers finansiering, men den säkerställdes under 2020 på andra sätt. I egenskap av lågtröskelaktörer når organisationerna sådana utsatta personer som inte gärna tar kontakt med myndigheterna. Jämfört med observationerna från världen i den ovannämnda utredningen har organisationerna kunnat ge stöd till offer för människohandel i Finland trots corona. Finansieringens kontinuitet bör säkras. Dess betydelse betonas i undantagssituationer så att stödtjänsterna inte avbryts.

Begränsningsåtgärderna och avbrotten i olika tjänster försvårade situationen för många som behöver stödtjänster. När situationen för utsatta personer blir svårare ökar även risken för människohandel och övrigt utnyttjande. Detta kan gälla till exempel hemlösa, missbrukare, personer som säljer sex eller som tidigare har sålt sex eller utländsk arbetskraft i en permitteringssituation. Ju bättre utsatta personer skyddas och stöds i samhället under normala förhållanden och ju jämlikare samhället är, desto bättre klarar man sig även i krissituationer.

CORONA FÖRSVÅRADE BEVILJANDET AV UPPEHÅLLSTILLSTÅND OCH FAMILJEÅTERFÖRENINGAR

Under coronapandemin har diskrimineringsombudsmannen även följt pandemins konsekvenser på utlänningars ställning och rättigheter. På grund av coronapandemin skedde det ändringar i handläggningen av ansökningar om internationellt skydd och andra ansökningar om uppehållstillstånd i Finland. Dessa ändringar har påverkat asylsökandens och andra sökandens liv och ställning. Fördröjning-

ar i handläggningen av ansökningarna har flera olika negativa konsekvenser. Sökanden kan under ansökningarnas handläggningstid befinna sig i svåra förhållanden eller deras rättigheter kan på ett eller annat sätt ha begränsats.

Anordnandet av asylsamtal avbröts i början av coronakrisen. Det har skett ändringar i handläggningen av arbetstillstånd och kundtjänsten. Finlands beskickningar i utlandet avbröt mottagningen och handläggningen av ansökningar om uppehållstillstånd och kundtjänsten på beskickningar återgick inte till det normala under hela året. Handläggningen av ansökningsärenden har dragit ut på tiden i synnerhet vad gäller ärenden där handläggningen av ansökan förutsätter ett personligt möte på beskickningens kundtjänst för att kontrollera sökandens identitet och spara biometriken.

Migrationsverket har upprättat en anvisning om fortsätta uppehållstillstånd på basis av vilken konsekvenserna av coronaepidemin kan beaktas vid bedömningen av försörjningskravet samt vid bedömningen om studiernas framskridande för uppehållstillstånd för studerande. Coronavirusepidemin och dess konsekvenser för försörjningen har inte varit orsakade av sökanden och dessutom inte varit möjligaför sökanden att förutse. Anvisningen har sannolikt påverkat situationen för flera sökanden av fortsatt uppehållstillstånd positivt.

Ombudsmannen har kontaktats om coronapandemin särskilt på grund av svårigheterna med familjeåterföreningar. Det har varit svårare än tidigare för personer som fått internationellt skydd i Finland och deras familjemedlemmar att ens få sina ansökningar om uppehållstillstånd för familjen anhängiggjorda. I synnerhet reserestriktionerna, de långa avstånden till beskickningarna och kravet på laglig vistelse i det land där beskickningen är belägen har skapat närmast oöverkomliga hinder för familjeåterföreningar. I och med att beskickningars tjänster delvis eller helt har avbrutits har framskridandet av familjeåterföreningsärenden dragit ut på tiden och försvårats. Ombudsmannen anser att det är nödvändigt att med alla medel börja avlägsna hinder som försvårar ansökningar och handläggning av familjeåterförening.

PERSONER ÖVER 70 ÅR DISKRIMINERADES MED CORONAVIRUSBEGRÄNSNINGAR

Under våren och sommaren 2020 mottog riksdagens justitieombudsman flera klagomål om statsrådets anvisningar om coronaviruspandemin samt social- och hälsovårdsministeriets pressmeddelande (55/2020, publicerat 19.3.2020), enligt vilka personer över 70 år förpliktas att undvika närkontakt med andra människor i den mån det är möjligt, det vill säga hålla sig i förhållanden som motsvarar karantän. Riksdagens justitieombudsman började utreda huruvida anvisningarna är diskriminerande och bad under sommaren 2020 diskrimineringsombudsmannen att ge sin bedömning om den av statsmakten fastställda åldersgränsen på 70 år strider mot förbudet mot diskriminering och om enskilda klaganden hade blivit diskriminerade. Klagomål framfördes både av självständigt boende personer över 70 år och av personer över 70 år som bor på boendeenheter och deras närstående.

I sitt utlåtande konstaterade diskrimineringsombudsmannen att denna rekommendation till medborgarna inte var diskriminerande eftersom det var fråga om en rekommendation som inte var bindande. Ombudsmannen påpekade ändå att termen ”förpliktas” i rekommendationen/pressmeddelandet kunde faktiskt ge en bild av att rekommendationer är rättsligt bindande.

Diskrimineringsombudsmannen ansåg även att en anvisning som riktades endast en riskgrupp som fastställdes på basis av ålder inte var proportionerlig. För att uppnå ett godkännbart mål skulle ett sätt som hade inneburit en mindre begränsning av jämlikheten av personer över 70 år och förebyggt deras stigmatisering kunna ha varit en anvisning som hade allmänt gällt alla riskgrupper, inte bara personer över 70 år.

Vad gäller personer över 70 år som bor på boendeenheter och vårdhem konstaterade ombudsmannen att det faktum att de boende förbjudits lämna lokalerna och vistas utomhus utgjorde direkt diskriminering på grund av en omständighet som gäller den enskilde som person. En enskild person kan inte sättas i karantän eller isolering med stöd av la-

gen om smittsamma sjukdomar, utan endast med ett enskilt beslut av den läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar i kommunen/sjukvårdsdistriktet.

Ombudsmannen bedömde även proportionaliteten av besöksförbuden på boendeenheter/vårdhem och konstaterade att dessa hade lett till diskriminering av enskilda boende och kränkning av deras mänskliga värde. Som exempel på allvarliga kränkningar lyfte ombudsmannen i sitt utlåtande fram en äldre person som var väsentligt beroende av besök av sina närstående och som inte hade möjlighet att träffa sina närstående utanför boendeenheten samt förhindrandet av besök av närstående hos en äldre person i terminalvård.

I september 2020 gav biträdande justitieombudsmannen sitt avgörande (EOAK/3787/2020) där hen instämde med ombudsmannen. På grund av detta ärende underrättade biträdande justitieombudsmannen social- och hälsovårdsministeriet samt Institutet för hälsa och välfärd om bristerna i anvisningen

och bad Valvira effektivisera tillsynen av boendeenheterna vad gäller besöksförbuden. Riksdagens justitieombudsman avgjorde enskilda personers klagomål med sina talrika separata avgöranden som har publicerats (på finska) på justitieombudsmannens webbplats.

UTBILDNINGEN SKA VARA JÄMLIK ÄVEN UNDER CORONAPANDEMIN

Coronasituationen hade stor inverkan på undervisningspraxisen under 2020. På våren blev man tvungen att med en snäv tidtabell övergå till omfattande distansundervisning. Även under undantagsförhållanden ska utbildningsanordnare och de som utfärdar nationella anvisningar se till att eleverna och studerandena har jämlika möjligheter till utbildning.

Diskrimineringsombudsmannen mottog flera kontakter om specialarrangemangen på grund av corona. En av kontakterna gällde en kommuns beslut som fattades med stöd av de nationella anvisningar-

na att begränsa distansundervisningen endast till de elever som tillhör en riskgrupp för corona. Med detta beslut lämnades de elever utanför distansundervisningen som på grund av att någon av deras närstående tillhör en riskgrupp hade ett lika motiverat skäl att inte delta i närundervisningen. Diskrimineringsombudsmannen ansåg i sitt utlåtande som skickades till kommunen, undervisnings- och kulturministeriet samt till Utbildningsstyrelsen att kommunens praxis och de nationella anvisningar som praxisen baseras på kan vara indirekt diskriminerande och förbjuda enligt diskrimineringslagen. Anvisningarna hade utfärdats med stöd av lagen om grundläggande utbildning, enligt vilken särskilda undervisningsarrangemang såsom distansundervisning endast kan erbjudas om elevens eget hälsotillstånd kräver det. Enligt diskrimineringsombudsmannen tog anvisningarna däremot inte hänsyn till diskrimineringslagens krav.

Utbildningsstyrelsen ändrade sina anvisningar på basis av diskrimineringsombudsmannens utlåtande och rekommenderade att distansundervisning erbjuds även för de elever som av motiverade skäl inte deltar i närundervisningen eftersom någon av deras närstående tillhör riskgruppen. Utbildningsstyrelsen publicerade sina uppdaterade anvisningar inom en vecka från det att diskrimineringsombudsmannen hade kontaktats i detta ärende.

På basis av en kundkontakt tog diskrimineringsombudsmannen också ställning till rekommendationen om munskydd för lärare. Om lärarna använder munskydd kan det bli svårare för elever med hörselnedsättning att följa med i undervisningen. Utbildningsstyrelsen kompletterade sin munskyddsrekommendation på basis av diskrimineringsombudsmannens ställningstagande så att lärarna rekommenderades

att använda visir eller munskydd med fönster om det i klassen finns en elev med hörselnedsättning som behöver kunna se lärarens ansikte.

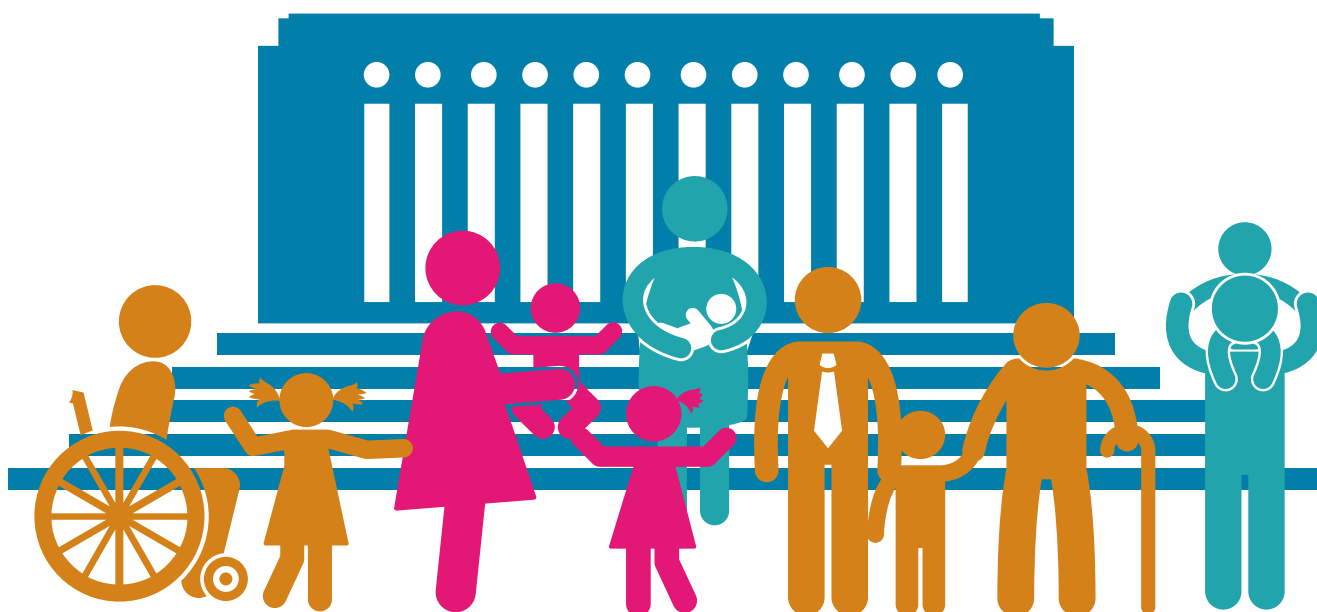
Lagen om grundläggande utbildning ändrades temporärt för år 2021 i och med att coronasituationen fortgick. Diskrimineringsombudsmannen gav sitt utlåtande om utkastet till regeringens proposition. I förarbetena till lagändringen var man på väg att fortfarande särskilja elevens eget och en närståendes hälsotillstånd vid anordnandet av särskilda undervisningsarrangemang. Regeringens proposition uppdaterades på dessa punkter på basis av diskrimineringsombudsmannens utlåtande. I sitt utlåtande uppmärksammade diskrimineringsombudsmannen också vikten av att säkerställa rättigheterna för utsatta barn i alla pandemisituationer. Diskrimineringsombudsmannen ansåg att de föreslagna riktlinjerna om en starkare rättighet till närundervisning för elever i årskurserna 1–3 och för elever som behöver särskilt stöd är motiverade. Samtidigt bör man ändå förbereda processer genom vilka skolorna när smittoläget kräver det övergå till distansundervisning även för utsatta barn. Ombudsmannen betonade betydelsen av samarbete mellan läroanstalterna och familjerna då man kommer överens om särskilda undervisningsarrangemang.

Under sommaren 2020 blev man tvungen att anordna inträdesproven till högskolor på ett avvikande sätt samt med ändringar av vissa antagningskvoter. Diskrimineringsombudsmannen utredde antagningspraxisen i flera universitet och högskolor. I de fall som diskrimineringsombudsmannen behandlade konstaterades ingen egentlig diskriminering, men ombudsmannen uppmärksammade arrangemangen av vissa inträdesprov och gav rekommendationer för mer jämlika inträdesprov.

Ingripande i diskriminering och främjande av likabehandling

Diskrimineringsombudsmannens mest omfattande uppgift är att ingripa i diskriminering och främja likabehandling samt övervaka att diskrimineringslagen följs. Största delen av ombudsmannens resurser går till att sköta denna uppgift. Diskrimineringslagen omfattar flera olika sätt med vilka ombudsmannen kan ingripa i diskriminering och främja likabehandling. I praktiken består diskrimineringsombudsmannens arbete av till exempel rådgivning,

utredning av enskilda fall, förlikning, utbildning, informationsinsamling, påverkan av lagstiftningen och myndigheternas praxis och rättshjälp. Ombudsmannen kan även föra ett enskilt diskrimineringsärende till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden eller en domstol för avgörande. Ombudsmannen har även ett brett samarbete med intressentgrupperna och utför påverkansarbete.

Diskrimineringsombudsmannens utredning: Diskriminering och rasism har en övergripande inverkan på personer med afrikanskt ursprung som bor i Finland

Under sommaren 2020 publicerade diskrimineringsombudsmannen en utredning om diskrimineringsupplevelser hos personer med afrikanskt ursprung i Finland. Enligt utredningen påverkar diskriminering livet för människor med afrikansk bakgrund på alla nivåer och områden i samhället. Största delen av respondenterna tvingas möta diskriminering månatligen, veckovis eller till och med dagligen.

Under hösten 2019 samlade diskrimineringsombudsmannen in information om diskrimineringsupplevelser av personer av afrikanskt ursprung med en webblankett och personliga intervjuer. Utredningen grundade sig på den år 2018 publicerade utredningen Being Black in the EU (BBIEU) av Europeiska byrån för grundläggande rättigheter (FRA) om rasistiska trakasserier och rasistisk diskriminering som upplevts av personer med afrikanskt ursprung bosatta i EU:s medlemsländer. Finlands resultat i BBIEU-utredningen är oroande. Enligt undersökningen uppgav hela 63 procent av respondenterna att de upplevt rasistiska trakasserier under de senaste fem åren. Medelvärdet för de tolv länder som

deltog var 30 procent, med andra ord var resultatet dubbelt så högt i Finland. I de kontakter som gäller ursprung som diskrimineringsombudsmannens byrå mottagit har afrikanskt ursprung dock inte varit framträdande. Diskrimineringsombudsmannen har också med utredningen velat få en djupare förståelse i synnerhet om underrapporteringen och de bakomliggande skälen till den. Syftet med utredningen var inte att bedöma hur många personer av afrikanskt ursprung i Finland har upplevt diskriminering på grund av sin hudfärg. Syftet med utredningen var att erhålla information om rasistisk diskriminering och dess varierande konsekvenser på livet för personer av afrikanskt ursprung i Finland.

Under sommaren 2020 publicerade diskrimineringsombudsmannen en utredning om diskrimineringsupplevelser hos personer med afrikanskt ursprung i Finland. Enligt utredningen påverkar diskriminering livet för människor med afrikansk bakgrund på alla nivåer och områden i samhället. Största delen av respondenterna tvingas möta diskriminering månatligen, veckovis eller till och med dagligen. Respondenternas första diskrimineringsupplevelser har ägt rum redan i ung ålder, före skolåldern i småbarnspedagogiken eller i de första klasserna i grundskolan. Rasistisk diskriminering och rasistiska trakasserier upplevs i synnerhet i offentliga stadsrum, i arbetslivet eller jobbansökningar och i utbildning. Detta sker också inom offentliga tjänster, såsom social- och hälsovårdstjänster. Över hälften av dem som har upplevt diskriminering har även upplevt etnisk profilering av polisen eller väktare. En klar majoritet av respondenterna hade också upplevt multipel diskriminering. Med multipel diskriminering avses situationer där man blir utsatt för diskriminering på basis av två eller flera olika diskrimineringsgrunder.

DET KRÄVS AKTIVA ÅTGÄRDER INOM ALLA SAMHÄLLSOMRÅDEN FÖR ATT RASISMEN SKA KUNNA ELIMINERAS

Utredningen väckte stor uppmärksamhet och diskussion om den diskriminering som personer med afrikanskt ursprung upplevt i Finland. Diskriminering och rasism på grund av ursprung diskuterades i många länder i fjol, då Black Lives Matter-rörelsen, som motsätter sig rasistiskt polisvåld och rasistisk diskriminering, stärktes under sommaren 2020. Under året har det också diskuterats runtom i världen, även i Finland, huruvida varumärken och -förpackningar är rasistiska. Man har äntligen beslutat att ändra till exempel den rasistiska och stereotypiska förpackningen för Brunbergs kyssar. Även namnet av en välkänd glass ändrades eftersom det tidigare namnet var kränkande för ursprungsfolk.

I Finland har det skett även andra framsteg var gällerkabehandling och icke-diskriminering bland annat vad gäller universitetens krav på språkkunskaper. Till skillnad från våren 2020 förutsätts våren 2021 vitsordet A både i läroämnet finska som andraspråk och litteratur (S2) samt finska som modersmål och litteratur (S1) för att påvisa språkkunskaper i finska. Under våren 2020 ställde praxisen på alla andra

finskspråkiga universitet¹, utom Sibelius- Akademin², de studeranden som vid studentskrivningar skrivit läroämnet S2 till en ogynnsam ställning. För att påvisa kunskaperna i finska krävdes vitsordet M i studentexamen i lärokursen S2, medan vitsordet A räckte i lärokursen S1. Om vitsordet i studentexamen i lärokursen S2 var lägre än M skulle kunskaperna i finska påvisas med en avgiftsbelagd (120–160 euro) allmän språkexamen.³

RASISM FÖREKOMMER I ALLA UTBILDNINGSTADIER FRÅN OCH MED SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

En klar majoritet av respondenterna hade upplevt diskriminering i utbildningen. Enligt respondenterna gjorde sig både andra studerande och undervisningspersonal skyldiga till rasistiska gärningar och dessutom även den övriga personalen, såsom kuratorn och skolhälsovårdaren. Respondenter hade upplevt diskriminering ända sedan småbarnspedagogiken. Mest diskriminering hade upplevts i interaktionssituationer med andra elever utom räckhåll för lärarnas övervakande ögon, till exempel under raster. Respondenter hade även upplevt till exempel rasistiskt språkbruk och störningar i samband med undervisningssituationer i klassrummet.

Diskriminering och rasism handlar ändå inte enbart om enskilda gärningar, ord eller aggressioner. Diskriminerande och rasistiska praxis finns i samhällsstrukturerna, även i skolans värld. Enligt utredningen sker rasifierad handledning åtminstone i två utbildningsstrukturer: elevhandledning samt i ämnet finska som andraspråk och litteratur (S2). Rasifiering äger rum till exempel då elever av afrikanskt ursprung anses vara lämpliga att utföra enbart vissa uppgifter trots deras egna önskemål.

I elevhandledningen styrs i synnerhet kvinnor till uppgifter inom vårdsektorn. Respondenterna berättade att man i elevhandledningen rekommenderade

[1 Informationen baserar sig på de uppgifter som meddelats på respektive universitets webbplats 6.5.2020.](#)

[2 https://www.uniarts.fi/sv/allman-info/sprakkunskapskrav-vid-sibelius-akademin/](https://www.uniarts.fi/sv/allman-info/sprakkunskapskrav-vid-sibelius-akademin/)

[3 Den allmänna språkexamen koordineras av Utbildningsstyrelsen.](#)

yrkesutbildning till exempel inom vården för dem, i stället för gymnasiet och högskolestudier, trots att finska var deras modersmål, skolframgången var bra och de var intresserade av annat.

Oppilaanohjauksessa etenkin naispuolisia oppilaita ohjataan hoiva-alan tehtäviin. Vastaajat kertoivat, että oppilaanohjauksessa heille suositeltiin lukion ja korkeakouluopintojen sijaan toisen asteen koulutusta, kuten hoitoalaa, siitä huolimatta, että suomi oli äidinkieli ja koulumenestys hyvä sekä kiinnostuksen kohteet olivat toisaalla.

Syftet med S2-studierna är att stödja språklig jämlikhet genom att erbjuda elever vars modersmål är ett annat än finska eller svenska en möjlighet att under några timmar i veckan studera i en liten grupp och få mer personlig handledning. Respondenter som pratar finska som modersmål och/eller har bra kunskaper i finska har dock styrts till S2-undervisning trots att det inte funnits behov av detta. Onödigt styrande till S2-undervisningen kan ha diskriminerande följder som är ett typiskt exempel på en till synes neutral praxis som strävar efter likabehandling och finns inom strukturerna, men som leder till olika missförhållanden.⁴ Avläggandet av lärokursen S2 kan även ha lett till svårigheter att uppfylla universi-

⁴ Airas et al. 2019. s. 4. Taustalla on väliä: Ulkomaa-laistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla (Bakgrunden spelar roll. Studerande med invandrarbakgrund i högskolan). Utvärderingsrapport. Nationella centret för utbildningsutvärdering (KARVI).

tetens krav på språkkunskaper enligt ovan. Vid den gemensamma ansökan på våren 2021 är kraven på språkkunskaper nu samma både för de som avlagt lärokursen S1 och lärokursen S2.

Med **rasifiering** avses en sociologisk process där människorna delas in i grupper utifrån deras ytliga eller förmodade särdrag. Det är en process som äger rum under historiens gång, i vilken grupper associeras med egenskaper som definierar dessa, antaganden och sociala hierarkier till exempel vad gäller sedvänjor, språk, historia, religion, förmågor, moral, personlighet och intelligens. Definitionen grundar sig i stor utsträckning på fördomar, övertygelser, skämt, rädsla och stereotyper. Rasifieringsprocessen leder till rasistiskt och diskriminerande förfarande: På grundval av fiktiva sociala hierarkier bemöts olika representanter för olika grupper medvetet eller omedvetet på ett ojämnt sätt och med dessa berättigas diskriminerande förfarande. De definitioner och betydelser vilka kopplats till rasifierande grupper ses som medfödda och oföränderliga.

DISKRIMINERINGSUPPLEVELSER I ARBETSLIVET

Största delen av respondenter som deltagit i eller sökt sig till arbetslivet hade upplevt diskriminering. Respondenterna hade upplevt att de blev diskriminerade av arbetsgivaren, kollegor och kunder. Diskriminering förekom både i den privata och den offentliga sektorn. Respondenterna upplevde diskriminering i synnerhet i rekryteringen och bemötandet på arbetsplatsen. Respondenterna upplevde också att avancemanget i karriären trots utbildningsbakgrunden och arbetsprestationen kunde vara svårare och långsammare. Diskriminering kom även fram i lönesättningen och andra anställningsrelaterade förmåner.

I exemplen på kollegornas beteende belystes ifrågasättande av kompetensen och besvikelse över bristfälligt stöd, vilket visar sig som tyst godkännande av rasistiska kränkningar eller annorlunda bemötande bland kollegerna. Många nämnde också att de varit offer för rasistiska förolämpningar och att de hade svårigheter att få arbetsledningen att ingripa mot dessa. Kollegornas beteende var också förknippat med återkommande mikroaggressioner, vilket kunde visa sig till exempel som beröring (i synnerhet av håret) eller utestängning från arbetsgemenskapen.

Enligt diskrimineringslagen ska arbetsgivare bedöma hur likabehandling uppnås på arbetsplatsen och med hänsyn till arbetsplatsens behov utveckla arbetsförhållandena samt förfarandena i samband med att personal anställs och beslut som berör personalen fattas. De främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av verksamhetsmiljön, resurserna och övriga omständigheter. En arbetsgivare som regelbundet har minst 30 anställda ska även ha en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling.

Med en **mikroaggression** avses en avsiktlig eller oavsiktlig kommentar eller handling som stärker och upprätthåller rasistiska eller på annat sätt diskriminerande stereotyper och samtidigt andrafierar. Genom att till exempel berömma hur väl en person som inte anses vara vit talar svenska, antyder personen samtidigt att hen anser att en svart eller brun person inte kan tala svenska som modersmål. Även om det verkar vara oskyldiga frågor eller kommentarer är de sårande och anhopande för objektet.

BAKGRUNDEN TILL UNDERRAPPORTERINGEN ÄR BRISTANDE FÖRTROENDE

Långt över hälften av respondenterna har inte anmält den upplevda diskrimineringen till någon officiell instans. Den vanligaste orsaken till utebliven anmälan av diskrimineringsupplevelser var att man inte litar på att anmälan leder någonvart. Rasism anses vara ett så stort problem att man inte tror att en enskild anmälan om diskriminering skulle ändra någonting. Svaren visade även bristande förtroende för myndigheterna. Det finns flera orsaker till det låga förtroendet. Frånvaro av synliga minoriteter som tjänstemän hos myndighetsaktörer framkom som en central orsak. Bristen på mångfald orsakar hos respondenterna oro över att en kontakt kan leda till en situation där man på nytt blir diskriminerad då man gör anmälan.

Anmälan kräver i även rättsmedvetenhet, det vill säga kunskap om diskriminering och färdigheter för att identifiera sådan, kunskap om offrets rättigheter samt om aktörer som erbjuder hjälp för att tillgodo-

se rättigheterna. En klar majoritet av respondenterna uppgav att de vet mycket väl eller väl vad diskriminering innebär. Trots det ansåg bara en tredjedel av respondenterna att de känner till sina rättigheter när de blir utsatta för diskriminering.

Diskrimineringsombudsmannen identifierar problemen även i sitt eget arbete och arbetar aktivt för att påverka dessa. Ombudsmannen strävar efter att genom bland annat intressentgrupparbete som utförs med medborgarorganisationer samt genom sociala medier nå de grupper vars diskriminering är underrapporterad. Ombudsmannen strävar efter att kommunikationen i den egna verksamheten är inkluderande och tar hänsyn till de olika minoritetsgrupperna. Ombudsmannen önskar att även andra myndigheter beaktar detta i sin verksamhet.

Ombudsmannen samarbetar också kontinuerligt med olika säkerhetsmyndigheter i fråga om bland annat förbudet mot etnisk profilering. Förtroendet för myndigheter är en central del av ett jämlikt samhälle.

Enligt diskrimineringslagen ska arbetsgivare bedöma hur likabehandling uppnås på arbetsplatsen och med hänsyn till arbetsplatsens behov utveckla arbetsförhållanden.

Trakasserier mot myndigheter som en nedstigningsmekanism

Diskrimineringsombudsmannens utredning om diskriminering som finländare av afrikanskt ursprung har upplevt blev under den tid som utredningen pågick föremål för omfattande sabotage. Ledda, kollektiva trakasserier och sabotage via webbdiskussionsforum riktades mot utredningens webbenkät.

Utöver skadorna på utredningen utsattes en enskild tjänsteinnehavare vid diskrimineringsombudsmannens byrå för rasistiska masstrakasserier, bland annat så att information om tjänstemannen spreds i webbdiskussionsforumet, Dessutom skrevs rasistiska och förolämpande texter anonymt om tjänstemannen. Hen fick även hatpost och bildmaterial spreds om tjänstemannen.

Svaren till webbenkäten sorterades i två steg för att så tillförlitligt som möjligt avlägsna ogiltiga svar och svar i sabotagesyfte från materialet. Syftet med denna utredning har från första början varit att ta fram högklassig information om underrapporteringen av diskriminering som upplevts av personer som identifierar sig som personer med afrikanskt ursprung och om de bakomliggande orsakerna, i första hand för att utveckla diskrimineringsombudsmannens eget arbete. Syftet har inte varit att producera kvantitativa (statistiska) resultat av den upplevda diskrimineringens metoder, gärningsmän, händelseplatser eller utbredning, utan att synliggöra den rasism som personer av afrikanskt ursprung upplever som ett fenomen. Diskrimineringsombudsmannen är också medveten om att de personer som svarat på webbenkäten i regel är personer som har upplevt diskriminering eller är oroliga för diskriminering. Det faktum att man var tvungen att ta bort en stor del av svaren på finska för att kunna analysera de valida svaren påverkade följaktligen inte rapportens natur eller slutresultat.

Trakasserier och svartmålning är ofta kopplade till teman som handlar om grundläggande rättigheter och mänskliga rättigheter, såsom rasism eller sexuella minoriteters rättigheter. Syftet med kollektiva

Syftet med kollektiva trakasserier på samhällsnivå samt med systematiserade trakasserier som riktar sig mot insamling av diskrimineringsdata är att försvaga främjandet av de mänskliga rättigheterna för utsatta personer och undergräva främjandet av likabehandling.

trakasserier på samhällsnivå samt med systematiserade trakasserier som riktar sig mot insamling av diskrimineringsdata är att försvaga främjandet av de mänskliga rättigheterna för utsatta personer och undergräva främjandet av likabehandling. Vad innebär det att just tjänstemän som tillhör minoriteter trakasseras? Maktpositionerna i samhället kommer i dagen även i denna situation. Det är viktigt att olika minoriteter representeras brett som anställda hos myndigheterna. När en tjänsteman som tillhör en minoritet arbetar med till exempel mänskliga rättigheter ökar ändå risken för att hen blir trakasserad. I egenskap av en myndighet måste vi kunna förutse dessa situationer och i egenskap av en arbetsgivare ge stöd till våra anställda.

En arbetsgrupp tillsatt av inrikesministeriet har gjort en omfattande granskning av riktade trakasserier som ett fenomen som berör olika myndigheter, beslutsfattare, företag och åsiktsbildare. Arbetsgruppen publicerade sin utredning i början av februari 2021. I arbetsgruppens utredning har man samlat in konkreta åtgärdsförslag för förebyggande av riktade trakasserier och för att öka rättsskyddet för dem som blivit måltavlor för trakasserier. I rapporten har man också lyft fram frågor som arbetsgivare framöver bör beakta vad gäller riktade trakasserier. I rapporten konstateras att arbetsgivare bör stödja sina arbetstagare genom att upprätta anvisningar för situationer där man kan bli föremål för riktade trakasserier. Arbetsgivare bör också med låg tröskel hänvisa arbetstagare som blivit föremål för riktade trakasserier till stödtjänster.

Diskrimineringsombudsmannen främjade ändrandet av ett rasistiskt ortnamn på kartor

Det finns en ö i Libelits vars namn på kartor är rasistiskt. En förening som äger en tomt på ön hade begärt att öns rasistiska namn skulle tas bort från officiella kartor och öns tidigare namn som användts på kartorna fram till 1970-talet skulle tas i bruk. Lantmäteriverket meddelade dock att namnet inte kan ändras bland annat för att det inte finns någon lag om ortnamn i Finland och därmed inte heller något beslutfört auktoritetsorgan för namn. På grundkartorna visas endast sådana ortnamn som verkligen används av lokalbefolkningen. Att ortnamn verkligen används ansågs också vara viktigt för säkerheten. Lantmäteriverket låter Institutet för de inhemska språken (Språkinstitutet) granska ortnamnen på kartorna.

Diskrimineringsombudsmannen bjöd Lantmäteriverket

och Språkinstitutet till en diskussion om frågan. I myndighetsamarbete konstaterades att man borde kunna avvika från huvudregeln för ortnamn med starka motiveringar så att praxisen överensstämmer med myndigheternas skyldighet att främja likabehandling. Vid ett senare tillfälle tog Lantmäteriverket på Språkinstitutets förslag bort öns rasistiska namn från grundkartorna. Språkinstitutet ansåg att det fanns flera skäl att ändra öns namn. Ett ord som namnet innehöll konstaterades att vara tveklöst kränkande och inkorrekt. Namnet i fråga var på terrängkartan det enda namn som innehöll detta ord. Namnet härstammade inte heller från någon gammal lokal tradition, utan var ursprungligen ett namn som föreningen på 1930-talet gett till sitt sommarställe – framför allt till fastigheten. Öns tidigare namn har nu återinförts på kartorna.

Högsta domstolen upplöste den nynazistiska föreningen Nordiska motståndsrörelsen

Högsta domstolen meddelade 22.9.2020 ett prejudikat (HD 2020:68) som är betydande för tillgodoseendet av rättsstats- och jämlikhetsprincipen när domstolen upplöste den nynazistiska föreningen Nordiska motståndsrörelsen. Domstolen konstaterade att strävan efter ett politiskt system som grundar sig på nationalsocialism inte åtnjöt yttrandefrihets- eller föreningsfrihetsskydd, utan innebär missbruk av dessa rättigheter.

Diskrimineringsombudsmannen hade redan år 2016 krävt att myndigheterna vidtar åtgärder för att förbjuda nynazisternas allt synligare demonstrationer. Ombudsmannen började driva på ett demonstrationsförbud när bland annat det judiska samfundet uttryckte sin oro över den ökande antisemitismen.

MOTIVERINGAR TILL HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ansåg i sitt avgörande att NMR:s verksamhet var lagstridig, till stor del kriminell samt i strid mot de grundläggande fri- och rättigheterna samt mänskliga rättigheter som tryggas i grundlagen och internationella konventioner om mänskliga rättigheter. I sitt avgörande hänvisade högsta domstolen särskilt till artikel 17 i den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter som förbjuder användningen av mänskliga rättigheter, i detta fall föreningsfriheten och yttrandefriheten, för att utplåna någon av de fri- och rättigheter som angetts i konventionen.

NMR hade under rättsprocessen hävdade att våldsgärningar, såsom misshandel, av enskilda personer inte bör anses vara föreningens ansvar trots att gärningsmännen är medlemmar i NMR. Högsta domstolen konstaterade dock att eftersom dessa brott hade skett vid evenemang som NMR anordnat och föreningen inte har fördömt våldet, utan snarare idealiserat det, kunde man dra slutsatsen att NMR anser att våld är ett sätt för föreningen att uppnå sitt mål.

ATT FÖRBJUDA NMR I SVERIGE

Eftersom NMR leds från Sverige och är betydligt större och mer aktiv där, är det naturligt att man undrar varför man i Sverige inte har vidtagit åtgärder för att förbjuda nynazisterna. I debatten i Sverige har orsakerna sagts vara dels rättsliga och dels politiska. De rättsliga orsakerna förknippas med att 2 kap. 20 och 24 § i Sveriges regeringsform i sig gör det möjligt att stifta en lag med vilken föreningar kan förbjudas, om deras verksamhet innebär "förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande". Problemet består ändå av att någon sådan lag trots årtal av debatter och ett tydligt behov ännu inte har stiftats.

De politiska motiveringar som i Sverige framförts mot förbudet av NMR handlar till stor del om tanken att det bästa sättet att bekämpa dem som är demokratins motståndare är med hjälp av demokratiska medel (samt att ett förbud skulle vara odemokratiskt). I den svenska debatten har det också ofta framförts att förbud mot nynazister skulle leda till att organisationen går under jorden och blir ännu mer radikal och farlig. I Finland har polisstyrelsen berättat att förbudet mot NMR, först temporärt och sedan slutgiltigt, har lett till betydande minskning av den synliga verksamheten och att rekryteringen av nya medlemmar och medelansaffningen har minskat. Samtidigt varnar skyddspoliserna att hotet om högerextrem terrorism har ökat i Finland. Under våren 2021 kommer det även att grundas ett parti som grundar sig på högerextrem ideologi.

STATEN ÄR SKYLDIG ATT FÖRBJUDA RASISTISKA ORGANISATIONER

Så gott som alla världens länder, inklusive alla 28 EU-medlemsländer, har ratificerat FN:s internationella konvention om avskaffande av alla former av etnisk diskriminering. Enligt artikel 4 i konventionen ska konventionsstaterna "olagligförklara och förbjuda organisationer samt organiserad propaganda och

all annan propaganda som främjar och uppmanar till rasdiskriminering, samt förklara deltagande i sådana organisationer eller i sådan verksamhet som brottslig gärning som är straffbar enligt lag”.

Konventionens övervakningsorgan CERD-kommittén har i sin allmänna kommentar från 1993 också tydligt betonat att artikel 4 är bindande: ”Flertalet stater har framfört att det inte är förenligt med deras rättsordning att förbjuda en organisation innan dess medlemmar har förespråkat eller uppmanat till rasdiskriminering. Kommittén är av den åsikt att såda-

na stater enligt artikel 4 b måste vara särskilt vaksamma när det gäller att vidta tidiga åtgärder mot dessa organisationer. Sådana organisationer samt organiserad propaganda och all annan propaganda som främjar och uppmanar till rasdiskriminering ska olagligförklaras och förbjudas. Deltagande i sådana organisationer ska i sig vara straffbart”.

Därmed gör bindande konventioner om mänskliga rättigheter det inte bara möjligt utan direkt förpliktat staterna att förbjuda rasistiska organisationer såsom NMR.

Strävan efter ett politiskt system som grundar sig på nationalsocialism inte åtnjöt yttrandefrihets- eller föreningsfrihetsskydd, utan innebär missbruk av dessa rättigheter.

Diskriminering av romer är ett allvarligt människorättsproblem i Finland

Ibland kan diskriminering orsakas av missuppfattningen om att en varu- eller tjänsteleverantör helt fritt skulle få välja sina kunder. Butiker och restauranger får välja sina kunder, men det får inte ske på diskriminerande grunder såsom ursprung, funktionsnedsättning eller sexuell läggning.

Diskriminering som romer upplever är ett allvarligt människorättsproblem i Finland och Finland kritiserar också för detta av internationella organ som övervakar de mänskliga rättigheterna. I Finland blir romer fortfarande diskriminerade i vardagliga situationer, typiskt som kränkande trakasserier eller genom att förnekas tillgången till en tjänst eller att erbjudas en tjänst med begränsade eller kränkande villkor. Typiskt och särskilt kränkande är också den självklarhet och öppenhet med vilken diskrimineringen ofta motiveras med direkta hänvisningar till att kunden är av romskt ursprung. Romer utsätts även för hatretorik och behandling som kränker deras människovärde.

Bakgrunden och motiven till diskrimineringen av romer är rasistiska, stereotypa uppfattningar och fördomar. Till exempel konstateras det i Eurobarometern, som utgavs av EU-kommissionen år 2019, att finländarnas attityder mot romer fortfarande innehåller många negativa fördomar. De här fördomarna som riktas mot romer som en grupp tar sig

uttryck som enskilda diskrimineringsfall. Diskrimineringsombudsmannen får kännedom om många sådana fall per år. År 2020 fick diskrimineringsombudsmannen 60 kontakter gällande diskriminering som romer upplevt. Största delen av dem gällde diskriminering inom boende och privata tjänster.

Diskriminering som romer utsatts för i privata tjänster har under det senaste året även debatterats mycket genom enskilda fall som offentliggjorts. Att Black Lives Matter-rörelsen stärkts i USA och andra länder, även i Finland, har ökat den offentliga debatten om rasism samt diskriminering som romer och andra minoriteter utsätts för.

ROMER UPPLEVER DISKRIMINERING I PRIVATA TJÄNSTER

Romerna upplever mycket diskriminering i Finland, bland annat i privata tjänster. Under 2020 har ombudsmannen fått vetskap till exempel om fall där romer på grund av sitt ursprung har förnekats tillträde till en restaurang eller en campingplats, där man

vägrat hyra ut en paketbil eller där en person har följts av en väktare eller en expedient under hela den tid som personen har varit i en butik.

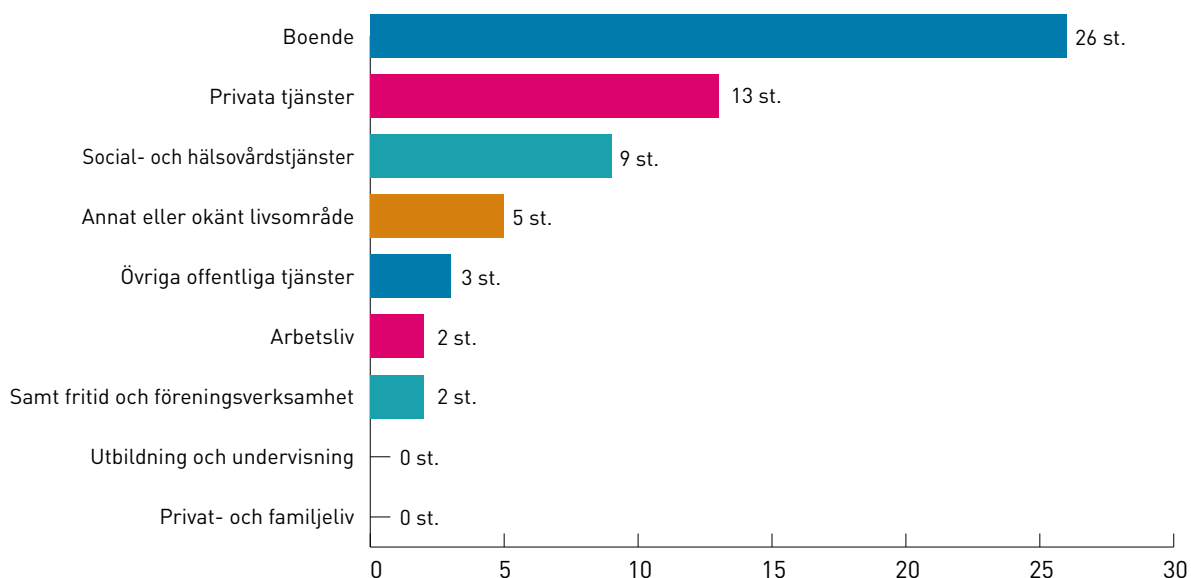
Ibland kan diskriminering orsakas av missuppfattningen om att en varu- eller tjänsteleverantör helt fritt skulle få välja sina kunder. Butiker och restauranger får välja sina kunder, men det får inte ske på diskriminerande grunder såsom ursprung, funktionsnedsättning eller sexuell läggning. Utöver diskrimineringslagen förbjuder även strafflagen val av kunder på diskriminerande grunder. Att välja sina kunder på diskriminerande grunder kan alltså vara ett brott.

Diskrimineringsombudsmannen har kontaktat en privat aktör i ett fall där en romsk familj nekades tillträde till en campingplats med hänvisning till tidigare störande av ordningen som andra personer gjort sig skyldiga till samt med hänvisning av de allmänna anvisningarna. En situation där en hel grupp portförbjuds och nekades en tjänst eftersom en per-

son av samma etniska ursprung tidigare har orsakat störningar är diskriminering. Att ge en befallning att diskriminera är också diskriminering. En arbetstagarare får inte heller följa en sådan befallning.

I vissa situationer kan en regel som till synes är samma för alla utgöra diskriminering i verkligheten. Till exempel att restauranger vägrar personer i folkdräkter tillträde kan knappast någonsin betraktas som ett godtagbart syfte, eftersom förfaringsättet indirekt missgynnar i synnerhet romer jämfört med andra, konstateras i regeringens proposition med förslag till diskrimineringslag. Ombudsmannen har även tidigare, år 2019, främjat förlikning i ett fall där romer nekades tillträde till en restaurang på grund av restaurangens klädkod, enligt vilken bland annat de traditionella dräkter som används av romska kvinnor inte är tillåtna. Förlikning i fallet uppnåddes under sommaren 2020, och restaurangen medgav att diskriminering hade inträffat, betalade gottgörelse i enlighet med 23 § i diskrimineringslagen samt förpliktade sig att ändra sina anvisningar om traditionella dräkter.

ANHÄNGIGA KONTAKTER PÅ GRUND AV DISKRIMINERING RELATERAD TILL ROMER ENLIGT LIVSOMRÅDE 2020 (N= 60)

År 2020 fördelades de anhängiga kontakterna om diskriminering relaterad till romer enligt livsområde enligt följande: boende (26 st.), övriga privata tjänster (13 st.), social- och hälsovårdstjänster (9 st.), annat eller okänt livsområde (5 st.), övriga offentliga tjänster (3 st.), arbetsliv (2 st.) samt fritid och föreningsverksamhet (2 st.). Under året gällde inga av kontakterna utbildning och undervisning eller privat- och familjeliv.

Diskrimineringsombudsmannen har målmedvetet strävat efter att främja likabehandlingen av romer på flera olika sätt. Ombudsmannen har också gett flera utlåtanden med stöd av 27 § i diskrimineringslagen till åklagare och domstolar om att rättspraxis som hänför sig till diskrimineringslagstiftningen ska utvecklas. Under 2020 har ombudsmannen gett utlåtanden till åklagare i fall där tillträde till en restaurang eller en logitjänst har nekats på grund av personens ursprung samt där en person har följts av väktare i en butik på grund av personens ursprung.

HÖRANDE AV DISKRIMINERINGSOMBUDESMANNEN I DOMSTOLAR

I enlighet med 27 § i diskrimineringslagen ska diskrimineringsombudsmannen i ett mål som gäller tillämpning av diskrimineringslagen beredas tillfälle att bli hörd. Dessa utlåtanden förknippas ofta med tolkningen av diskrimineringslagstiftningen. Ombudsmannen har också använt sin rätt att ge utlåtanden i rättsfall där man vid sidan av det enskilda fallet har strävat efter att främja likabehandling mer allmänt. Diskrimineringsombudsmannen har i de utlåtanden som getts till domstolar och åklagare uppmärksammat gottgörelsens belopp i enlighet med diskrimineringslagen.

*27 § Hörande av diskrimineringsombudsmannen
Domstolen ska i ett mål eller ärende som den behandlar och som gäller tillämpning av denna lag ge diskrimineringsombudsmannen tillfälle att bli hörd, till den del saken hör till ombudsmannens behörighet. Innan åtal väcks för brott som avses i 11 kap. 11 § i strafflagen ska åklagaren ge ombudsmannen tillfälle att bli hörd.*

PRESUMTION OM DISKRIMINERING

Presumtion, alltså misstanke om diskriminering innebär att den som blivit utsatt för diskriminering ska lägga fram sådan bevisning om händelseförloppet och andra faktiska omständigheter på basis av vilka det kan objektivt bedömt antas att förbudet mot diskriminering har överträtts. Enbart ett påstående eller en misstanke om överträdelse av diskrimineringsförbudet är inte tillräckligt för att en presumtion ska uppkomma. Full bevisning på diskriminering förutsätts inte, utan det räcker med att den myndighet som handlägger ärendet med fog utifrån de omständigheter som framkommit kan anta att man har förfarit i strid med förbudet mot diskriminering.

HYRESVÄRD DÖMD FÖR DISKRIMINERING MOT EN ROMSK BOSTADSSÖKANDE

En hyresvärd vägrade hyra ut en bostad till en romsk bostadssökande på grund av dennes etniska ursprung. Lapplands tingsrätt dömde hyresvärden för diskriminering.

Enligt hyresvärden var skälet till vägran att bostadssökanden inte i sin ansökan hade lämnat tillräckliga uppgifter till exempel om sin arbetsplats och sin arbetshistoria. Bostadssökanden hade ändå ett inspelat samtal som lades fram i rätten som bevis. Av inspelningen framgick att hyresvärden inte tvivlar på bostadssökandens solvens eller att hen inte skulle bete sig korrekt som hyresgäst. Bostadssökanden har inte heller några betalningsanmärkningar. Under samtalet omnämndes inte heller bristfälliga uppgifter på ansökan som grund för nekandet. I stället använde hyresvärden behovet av att säkra en homogen boendestruktur i huset och välbefinnandet för alla boende som motivering, med vilket hen lät sökanden förstå att de andra boende inte ville ha bostadssökanden som boende i huset. Under samtalet definierades ändå inte vad som avsågs med en homogen boendestruktur. Det kom inte heller fram varför välbefinnandet hos de andra boende skulle äventyras om bostadssökanden hade flyttat in i huset.

I det aktuella fallet lämnade diskrimineringsombudsmannen ett utlåtande till tingsrätten där ombudsmannen ansåg att det i ärendet uppkom en tydlig presumtion om diskriminering i strid mot diskrimineringslagen på basis av etniskt ursprung.

Tingsrätten dömde hyresvärden för diskriminering. Enligt domen (R 20/752) vad hyresvärden medveten om att bostadssökanden var romsk och vägrade hyra ut bostaden för bostadssökanden på grund av detta. Domstolen ansåg det inte trovärdigt att vägran skulle ha grundat sig på bristfälliga uppgifter i ansökan. Domstolen konstaterade också att de skäl för avslag som uppgavs under samtalet inte på något sätt var godtagbara. Tingsrätten dömde svarenden till 40 dagsböter (11 680 euro) för diskriminering samt att ersätta målsäganden 1 250 euro för lidande och målsägandens rättegångskostnader (cirka 970 euro). Domen har vunnit laga kraft.

NÄRINGSIDKARENS ROLL I BEDÖMNINGEN AV TILLÄMPNINGSOMRÅDET AV DISKRIMINERINGSBROTT

I ärendet ville domstolen även få klarhet i frågan om hyresvärdens roll som näringsidkare som domstolen ansåg hyresvärden vara. Enligt förarbetena till strafflagen (93/1994), till skillnad från diskrimineringslagen, gäller diskrimineringsstadgandet inte avtalsförhållanden mellan privatpersoner. Verksamheten utgör diskriminering som är förbjuden i strafflagen endast om försäljningen eller uthyrningen av bostäder utgör näringsverksamhet eller yrkesutövning. Hyresvärden i fråga hade sedan länge utövat uthyrningsverksamhet av lägenheter och var företagets vd och enda styrelsemedlem.

ALLVARLIGHETSGRADEN AV DISKRIMINERING I ETT CENTRALT LIVSOMRÅDE – GRUNDLÄGGANDE RÄTT TILL BOSTAD

Domstolen konstaterade i sin dom att diskrimineringen hade skett på ett centralt livsområde, det vill säga boende. I domen konstateras att ju viktigare det livsområde där man blivit diskriminerad är ur den diskriminerades synvinkel, desto allvarligare gärning är det fråga om. I det aktuella fallet ansåg tingsrätten att diskrimineringen hänförde sig till en av människans grundläggande behov, boende, vilket gjorde gärningen allvarligare.

Diskrimineringsombudsmannen deltar i Arbetsgruppen för boende av Finlands program för romsk politik 2018–2022 (ROMPO 2). Under 2020 förnyade arbetsgruppen med hjälp av koordination av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) guiden om hur man ansöker om en hyresbostad och rättsmedvetenheten på bostadsmarknaden. Guiden (på finska) är riktad till den romska befolkningen och till myndigheterna. (<https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Esitteet>)

UTLÅTANDE OM ÅTALSPRÖVNING ANGÅENDE VÄGRAN ATT HYRA UT EN PAKETBIL TILL EN ROMSK PERSON

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande om åtalsprövning av ett ärende som handlade om vägran att hyra ut en paketbil till en romsk person. En privatföretagare hade kommit överens om att hyra ut en paketbil till en kund utan att veta att kunden var en romsk person. Företagaren granskade kundens bakgrund på sociala medier och annullerade därefter uthyrningen av paketbilen till kunden. Ombudsmannen ansåg att det i ärendet uppkom en tydlig presumtion om diskriminering på grund av kundens etniska ursprung, vilket enligt ombudsmannens åsikt understödde väckandet av åtal i ärendet. Parterna gick med på ömsesidig förlikning som inkluderade en av tingsrätten fastställda gottgörelse på 1 000 euro för diskriminering. Privatföretagaren dömdes för ett diskrimineringsbrott.

Diskriminering på annonsplatser på nätet

Diskrimineringsombudsmannen kontaktas med jämna mellanrum angående diskriminerande eller rasistiska annonser på nätet. Att till exempel kräva finskt medborgarskap i en bostadsannons strider mot diskrimineringslagen. Den som hyr ut en bostad kan inte heller meddela att bostaden inte hyrs ut till personer som hör till någon viss etnisk grupp. Att kräva flytande språkkunskaper i finska kan också vara diskriminerande. Det finns flera sätt att möjliggöra en tillräcklig kommunikation mellan hyresvärderna och hyresgästen, till exempel kommunikation på ett annat språk än finska som båda parterna kan, eller via tolk.

En av kontakterna gällde en hyresannons för en bostad, i vilken man krävde att hyresgästen är finsk medborgare och talar flytande finska. Fallet är ett exempel på diskriminerande verksamhet som utförs av en privatperson, och som även strider mot diskrimineringslagen. All offentlig annonsering som gäller varor och tjänster tillhör diskrimineringslagens tillämpningsområde. En enskild person som utannonserar tjänster eller varor, alltså den som gjort annonsen, är enligt diskrimineringslagen också ersättningsskyldig för sin diskriminerande verksamhet, om den kan betraktas som utbud av tjänster. En person som gjort en diskriminerande annons kan alltså bli ersättningsskyldig till den som utsatts för diskrimineringen.

En annan kontakt handlade om en hyresannons på en offentlig annonsplattform där hyresvärderna angav att hen inte godkänner socialförvaltningens eller FPA:s betalningsförbindelser till hyresbetalning. En persons förmögenhet och sociala status ingår i diskrimineringslagens begrepp annan omständighet som gäller den enskilde som person som utgör en diskrimineringsgrund. Enbart det faktum att en hyresgäst kan erhålla stöd som hänför sig till boende (socioekonomiskt status) är inte tillräcklig bevisning på till exempel bristande betalningsförmåga eller betalningsovilja.

Det finns ett flertal platser för varor och tjänster på nätet och på sociala medier i vårt samhälle. Enligt

Plattformarnas producenter själva inser att ansvariga aktörer ingriper i diskriminerande annonsering och osaklig verksamhet och försöker främja likabehandling genom sitt eget föredömliga agerande.

diskrimineringsombudsmannens erfarenheter har de som erbjuder annonseringstjänster olika sätt för att hantera osakliga annonser. Det är viktigt att plattformarnas producenter själva inser att ansvariga aktörer ingriper i diskriminerande annonsering och osaklig verksamhet och försöker främja likabehandling genom sitt eget föredömliga agerande.

FÖRSÄLJNINGS- OCH HYRESFÖRMEDLING AV BOSTÄDER OMFATTAS SOM ALLMÄNT TILLGÄNGLIG TJÄNST AV DISKRIMINERINGSLAGENS TILLÄMPNINGSOMRÅDE

Försäljnings- och hyresförmedling av bostäder omfattas i egenskap av en allmänt tillgänglig tjänst av diskrimineringslagens tillämpningsområde (2 §). Den som säljer eller hyr ut en bostad samt förmedlar en sådan kan välja hyresgäst, men inte på diskriminerande grunder. Säljaren, hyresvärderna och förmedlaren kan naturligtvis kräva betalningsförmåga av köparen och hyresgästen och uppfyllande av andra förpliktelser som följer av hyresförhållandet, men valet kan inte grundas på till exempel personens ursprung, nationalitet, religion eller funktionsnedsättning. Säljaren, hyresvärderna och förmedlaren gör sig skyldig till diskriminering som strider mot diskrimineringslagen, om personen utan godtagbar orsak behandlas sämre än någon annan av skäl som hänför sig till personen.

Enligt 4 § i diskrimineringslagen avses med den som tillhandahåller varor eller tjänster en aktör som yrkesmässigt tillhandahåller varor eller tjänster för allmänheten. Uthyrning av en enskild persons placeringsbostad och offentlig annonsering om det här betraktas som yrkesmässigt tillhandahållande av tjänster.

De strukturella hindren för sysselsättningen av personer med funktionsnedsättningar måste undanröjas

Antagandet om att personer med funktionsnedsättning inte tillhör arbetslivet är fortfarande utbreddt i det finländska samhället. Detta antagande är felaktigt och måste ändras för att arbetslivet ska bli jämlikt. Arbetslivslagstiftningen har i allmänhet utvecklats ur utgångspunkterna för personer utan funktionsnedsättning, och funktionsnedsättning likställs ofta felaktigt med arbetsförmåga eller sjukdom. Trots att åtgärder genom åren har riktats till övergångsarbetsmarknaden och till rehabilitering och sysselsättning av personer med partiell arbetsförmåga, deltar till exempel personer med funktionsnedsättning fortfarande i markant låg utsträckning i arbetslivet i Finland. Personer med funktionsnedsättning har i regel rekommenderats pension även om de har utbildat sig och skaffat sig ett yrke. Vägen till arbetslivet kan också avbrytas till exempel i det skedet då en ung person med funktionsnedsättning som nyligen har blivit klar med sina studier frågar hur hen ska ta sig till intervjun med sin rullstol.

Diskrimineringsombudsmannen lämnade under hösten 2019 ett initiativ till arbets- och näringsministeriet (ANM) om kartläggning av de strukturella hindren för sysselsättningen av personer med funktionsnedsättning. Ministeriet tog sig an initiativet och Anni Kyröläinens utredning [Strukturella hinder för sysselsättning av personer med funktionsnedsättning](#). blev färdig i juni 2020. ANM:s utredning visar att systemet har flera problem som lagstiftaren och myndigheterna utan dröjsmål bör ingripa i. Arbetet för utveckling av arbetslivsstigar för personer med funktionsnedsättning fortsatte på arbets- och nä-

ringsministeriet på basis av Kyröläinens utredning, och ministeriet [meddelade 14.1.2021](#) om inledning av arbetet med en vägkarta för undanröjande av hinder för sysselsättning av personer med funktionsnedsättning.

För att man ska kunna lyckas med undanröjandet av strukturella hinder för sysselsättning ska granskningen och åtgärderna vara tväradministrativa och utgå från behoven hos personer med funktionshinder. Till exempel funktionshinderservice är en central faktor som möjliggör arbete för många personer med funktionsnedsättning. De förfaringssätt som funktionshinderservice tillämpar ser ändå ut att inte i tillräcklig omfattning ta hänsyn till arbete, företagande, studier eller kombinationen av arbete och familjeliv hos personer med funktionsnedsättning. Om en person med funktionsnedsättning till exempel vid grundande av ett företag inte erhåller de transporttjänster som hen behöver eller inte får ta sitt barn till daghemmet med sin skjuts till arbetsplatsen utgör funktionshinderservice ett hinder för sysselsättningen. Pensions- och förmånssystemen är också svåra att kombinera med förvärvsarbete och förfaringssätten av myndighetstjänster har konstaterat vara rigida och splittrade.

De stödformer för anställning av en person med funktionsnedsättning som riktas till arbetsgivare (lönesubvention och stöd för specialarrangemang på arbetsplatsen) är underutnyttjade. De upplevs också att dessa stödformer är byråkratiska och inte beviljas i rätt tid.

Diskrimineringsombudsmannen har i olika sammanhang påpekat att vår gällande lagstiftning, myndighetspraxis och lagens tillämpningspraxis samt de allmänna attityderna och fördomarna inte skapar förutsättningar för tillgodoseendet av de arbetslivsrelaterade grundläggande och mänskliga rättigheterna hos personer med funktionsnedsättning på det sätt som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förutsätter.

Vi behöver ett samhälleligt paradigmskifte där en person med funktionsnedsättning ses som ett självständigt subjekt, inte som ett objekt som behöver vård. Det räcker inte att enbart granska arbetslagstiftningen, utan nyckeln till förändring är en förvaltningsövergripande reform. Sysselsättning och delaktighet ska inkluderas som en central synvinkel till exempel i anordnandet av funktionshinderservice. Att åtgärder ska vidtas skyndsamt stärks av att myndigheterna enligt diskrimineringslagen har en skyldighet att främja likabehandling och vid behov, för att den i grundlagen garanterade rätten till arbete skulle kunna tillgodoses även för personer med funktionsnedsättning, även en direkt förpliktelse att tillämpa positiv särbehandling i enlighet med 22 § i grundlagen, om de grundläggande och mänskliga rättigheterna av personer med funktionsnedsättning inte kan garanteras på något annat sätt.

PERSON MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING NEKADES STARTPENG

Diskrimineringsombudsmannen gav sitt utlåtande till Helsingfors förvaltningsrätt i målen 06021/18/1599 och 00962/19/1599 där synskadade personer nekades startpeng på grund av att de hade beviljats pension på grund av att de var permanent blinda NTM-centralernas samt TE-byråernas utvecklings- och förvaltningscenter (KEHA-centret) hade i det här fallet ansett att en synskadad person inte har rätt till startpeng eftersom pension på grund av blindhet utgör en förmån i enlighet med lagen om arbetskraftsservice som garanterar rimlig försörjning för mottagaren och förhindrar beviljandet av startpeng. Pension på grund av blindhet förutsätter inte faktisk arbetsoförmåga och omfattas inte av någon inkomstgräns.

Ombudsmannen konstaterade, att om UF-centrets negativa beslut kategoriskt har baserats på att en

person erhåller pension på grund av blindhet, uppstår det i ärendet en presumtion om direkt diskriminering på grund av funktionsnedsättning samt annan omständighet som gäller den enskilde som person. I så fall ska UF-centret för att upphäva presumtionen visa att det negativa beslutet baserats på individuell bedömning om stödbehovet av sökanden av startpeng med beaktande av både pensionen på grund av blindhet och de direkta och indirekta kostnader som sökanden har på grund av sin funktionsnedsättning.

Diskrimineringsombudsmannen ansåg att det i ärendet uppstår en presumtion om indirekt diskriminering på grund av synskada om den synskadade personen har sådana kostnader som orsakas av blindhet som gör att hen på grund av dessa kostnader skulle hamna i en mer ofördelaktig ställning än andra sökanden då hen grundar ett företag. I detta fall kan kontrollgruppen bestå av sådana sökanden av startpeng som inte har någon funktionsnedsättning och också sådana personer med funktionsnedsättning som skulle beviljas startpeng.

En synskadad person kan välja antingen funktionshinderbidrag eller pension på grund av blindhet. En synskadad person som valt funktionshinderbidrag kan beviljas startpeng, men en person som valt pension på grund av blindhet kan inte beviljas startpeng. Ombudsmannen konstaterade att om rimlig försörjning inte uppnås för de klagande med någon av modellerna för socialbidrag finns det inte i ärendet något godtagbart syfte och det skulle inte vara proportionerligt att uppnå detta syfte genom att neka startpeng. Vid bedömningen av förfarandets proportionalitet bör man även ta hänsyn till huruvida det finns tillgängliga metoder som innebär en mindre begränsning av likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning.

Förvaltningsrätten förkastade ändå besvären från dessa synskadade personer. Domstolen beaktade inte de synpunkter som diskrimineringsombudsmannen framförde i sitt utlåtande, utan grundade sitt avgörande enbart på lagens ordalydelse.

TOLKNINGEN AV DEFINITIONEN AV FUNKTIONSNEDSÄTTNING PÅVERKAR RIMLIGA ANPASSNINGAR

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande till tingsrätten i ett tvistemål som handlade om diskri-

mineringslagen. En arbetstagare som arbetar med sakkunniguppgifter har en kronisk lungsjukdom vars allvarliga symptom aktiveras bland annat i arbetsgivarens verksamhetslokaler. Arbetstagaren hade bett om att få arbeta permanent på distans eller till exempel i en container utanför verksamhetslokalerna. Domstolen bad ombudsmannen om ett utlåtande om definitionen av funktionsnedsättning i enlighet med diskrimineringslagen samt huruvida denna arbetstagare ska betraktas som en person med funktionsnedsättning såsom avses i diskrimineringslagen och huruvida permanent distansarbete kan betraktas som rimlig anpassning såsom avses i lagen.

Diskrimineringsombudsmannen konstaterade att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ger det centrala innehållet till definitionen av funktionsnedsättning vid tolkning av diskrimineringslagen. Definitionen av funktionsnedsättning baseras inte på en diagnos, utan det är fråga om en bestående eller långvarig nedsättning av funktionsförmåga i en viss kontext. Därmed betraktas även en sjukdom som funktionsnedsättning om sjukdomen tillsammans med hinder i omgivningen orsakar långvarigt men som begränsar arbetsförmågan. I rättspraxisen har också kroniska sjukdomar i andningsorganen betraktats som funktionsnedsättning.

Kravet på att nedsättningen av funktionsförmåga ska vara bestående eller långvarig ska tolkas så att det inkluderar också situationer där de begränsningar på personens funktionsförmåga som skadan eller sjukdomen orsakar är varierande. Ombudsmannen beto- nade ändå att bedömningen av funktionsnedsättning inte är beroende av en medicinsk diagnos som personen fått eller avsaknaden av en diagnos. Utöver läkarutlåtandena ska även andra sakkunnigintyg såsom intyg från ergoterapeuter, fysioterapeuter och funktionshinderorganisationer beaktas vid bedömningen av huruvida en person ska betraktas som en person med funktionsnedsättning i en viss arbetsmiljö.

En central del av definitionen av funktionsnedsättning är kontextbundenheten av nedsättningen av funktionsförmåga. Funktionsnedsättningen ska alltså bedömas i relation till personens omständigheter och livsmiljö. En person kan betraktas som en person med funktionsnedsätt-

ning i den mening som avses i diskrimineringslagen i en viss arbetsmiljö, men samtidigt skulle personen inte nödvändigtvis betraktas som en person med funktionsnedsättning i en miljö där personens funktionsförmåga inte är nedsatt.

Diskrimineringsombudsmannen ansåg att arbetstagaren i det aktuella fallet bör betraktas som en person med funktionsnedsättning i en kontext som förknippas med arbetslivet. Ombudsmannen konstaterade även att för tillämpningen av diskrimineringslagen är det inte väsentligt om arbetstagarens kroniska lungsjukdom har uppkommit i arbetet eller om dess utveckling har påverkats av någon annan kausalitet som orsakats av anställningsförhållandet. Det enda som är väsentligt är huruvida arbetstagarens symptom förekommer i en viss miljö som förknippas med utförande av arbetet och huruvida dessa symptom begränsar arbetstagarens funktionsförmåga varaktigt eller långvarigt.

Funktionsnedsättningen behöver ändå inte leda till arbetsoförmåga eller ett annat sådant hinder på grund av vilket arbetstagaren inte skulle kunna sköta sina arbetsuppgifter framgångsrikt. Bland annat av detta skäl är arbetsgivaren skyldig att göra rimliga anpassningar.

Försummelse av rimliga anpassningar är en specialform av förbjuden diskriminering. Diskrimineringsombudsmannen konstaterade att vägran att göra rimliga anpassningar utgör diskriminering i sig och förutsätter inte jämförelse med någon annan person i samma ställning på samma sätt som direkt diskriminering enligt diskrimineringslagen förutsätter.

Diskrimineringsombudsmannen konstaterade att arbetstagaren ska på basis av sin skyldighet att främja likabehandling ha beredskap att på eget initiativ utreda eventuella anpassningsbehov om en arbetstagare informerar arbetsgivaren om nedsättning av funktionsförmåga. Anpassningarna ska i varje enskilt fall bedömas och genomföras så att de passar behoven av personen med funktionsnedsättning i den givna situationen. Hurdana anpassningar som är praktiskt möjliga och därmed ändamålsenliga och rimliga såsom avses i lagen beror på karaktären av arbetsgivarens verksamhet.

Diskrimineringsombudsmannen konstaterade att distansarbete kan vara en rimlig anpassning som avses i diskrimineringslagen. Anpassningen kan också innebära att arbetstagarens arbetsbeskrivning skraddarsys så att bestående distansarbete är möjligt. Även om bestående distansarbete inte är arbetsgivarens vanliga praxis är arbetsgivaren fortfarande skyldig att ta hänsyn till de anpassningar som en arbetstagare med funktionsnedsättning behöver, att bedöma eventuella anpassningsåtgärder och att av dessa välja ett sådant rimligt alternativ som ger arbetstagaren med funktionshinder jämställda möjligheter att arbeta. Avsaknaden av en generell praxis för distansarbete visar inte i sig att anpassningsbehovet bör betraktas som orimligt.

Tingsrätten har inte ännu gett sitt avgörande i ärendet då denna text skrivits.

RIMLIGA ANPASSNINGAR

Myndigheter, utbildningsanordnare, arbetsgivare och de som tillhandahåller varor eller tjänster ska med stöd av 15 § 1 mom. i diskrimineringslagen göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra utträta ärenden hos myndigheter och få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten.

Rätten av en person med funktionsnedsättning till rimliga anpassningar bedöms alltså vid varje enskilt tillfälle på basis av det aktuella behovet, och rätten till anpassningar kan inte bero på ett eventuellt tidigare stödbehov eller stöd som ansökts tidigare. Rimliga anpassningar är individuella till sin natur.

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNENS UTLÅTANDE TILL TINGSRÄTTEN I ETT ÄRENDE SOM HANDLAR OM UTNYTTJANDE I ETT ANSTÄLLNINGSFÖRHÅLLANDE AV EN ESTNISK MEDBORGARE MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande till Helsingfors tingsrätt i ett tvistemål som handlade om handlar om utnyttjande i ett anställningsförhållande av en estnisk medborgare med funktionsnedsättning, de lönekrav och övriga krav som grundar sig på tvistemålet samt gottgörelse i enlighet med diskrimineringslagen.

Enligt kändan hade hen blivit utnyttjad på grund av sin brist på kunskap som orsakats av bristande språkkunskaper samt på grund av sin skada som orsakats av en bilolycka. Kändan hade haft ett arbetsförhållande på cirka ett år hos svarandeföretaget. Kändans lön hade tydligt underskridit de villkor som fastställts i kollektivavtalet och lagen. Kändan hade litat på svaranden eftersom hen kände svaranden sedan tidigare. Svaranden hade också ordnat en bostad för kändan och betalat en ringa ersättning för utfört arbete. Enligt kändan ska bemötandet anses som diskriminering i enlighet med 8 § i diskrimineringslagen.

Diskrimineringsombudsmannen konstaterade i sitt utlåtande till tingsrätten att om domstolen anser att det har bevisats att kändan varit anställd av svaranden på det sätt som kändan framfört tillstyrker starkt att det i ärendet har framstått en presumtion om diskriminering i strid med diskrimineringslagen. Svaranden verkar ha utnyttjat kändans oförståelse och okunskap om den finska lagstiftningen och arbetstagarens rättigheter. Detta har varit möjligt på grund av kändans bristande språkkunskaper, vilket utgör en diskrimineringsgrund i enlighet med 8 § i diskrimineringslagen. I ärendet kan även rekvisitet för ockerliknande diskriminering i arbetslivet i enlighet med 47 kap. 3 a § i strafflagen uppfyllas, vilket skulle påverka gottgörelsebeloppet.

Tingsrätten ansåg i sin dom att arbetsförhållandets existens hade bevisats och att kändan skulle betraktas som en person med funktionsnedsättning. Domstolen förpliktade svarandeföretaget att betala kändan över 25 000 euro i obetalda lönefordringar och andra ersättningar. Domstolen ansåg att förfarandet hade varit diskriminerande, men avtog kravet på gottgörelse. Enligt 26 § i diskrimineringslagen borde talan ha väckts inom två år efter det diskriminerande förfarandet, senast 31.5.2019. Talan hade ändå anhängiggjorts först 5.8.2019, alltså efter den föreskrivna tiden för talan vilket ledde till att kravet på gottgörelse enligt diskrimineringslagen avlogs som försenat.

Båda parterna har anmält sitt missnöje med domen.

Diskrimineringsombudsmannens utlåtande om pilotprojektet för Tammerforsregionens närtågstrafik

Diskrimineringsombudsmannen uppmärksammade tillgängligheten i pilotprojektet för Tammerforsregionens närtågstrafik. Pilotprojektet i Birkaland innebär att nya tågturer öppnades i december 2019 mellan Tammerfors och närliggande orter. Dessa turer var en del av den köptrafik som VR och kommunikationsministeriet har kommit överens om för år 2020. Inom pilotprojektet i Birkaland trafikerar VR i huvudsak med gamla Sm2-närtåg, vilket innebär att trafiken inte är tillgänglig bland annat för passagerare som använder rullstol. På grund av den vagnpark som används vid pilotprojektet kan alltså en del av passagerarna inte använda dessa närtrafikstjänster.

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande till kommunikationsministeriets transport- och kommunikationsverk Traficom om tillgängligheten i pilotprojektet för Tammerforsregionens närtågstrafik (TRAFICOM/181554/06.02.07.00/2020). I sitt utlåtande uppmärksammade diskrimineringsombudsmannen de åtgärder som diskrimineringslagen förutsätter av myndigheterna innan Birkalands pilotprojekt inleds samt vad VR bör göra för att verksamheten skulle följa diskrimineringslagen. På basis av de uppgifter som finns tillgängliga tog diskrimineringsombudsmannen ändå inte någon entydig ställning till huruvida de myndigheter eller andra aktörer som är part i detta ärende i detta fall har vidtagit tillräckliga åtgärder för att säkerställa likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning i detta ärende.

Diskrimineringslagen ger myndigheterna en tydlig och omfattande skyldighet att främja likabehandling. Diskrimineringsombudsmannen ansåg att inledandet av en ny närtrafikstjänst som inte är tillgänglig till personer med funktionsnedsättning utgjorde en risk för jämlikheten. I en sådan situation bör myndigheterna bedöma hur likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning som bor eller sköter ärenden i regionen kan tillgodoses i regionen om man beslutar att inleda närtrafik som inte är tillgänglig för personer med funktionsnedsätt-

Diskrimineringslagen ger myndigheterna en tydlig och omfattande skyldighet att främja likabehandling.

ning. Vidare bör myndigheterna vid planeringen av anskaffningar säkerställa att produkten eller tjänsten är tillgänglig även för personer med funktionsnedsättning.

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Det är klart att en myndighet gör sig skyldig till diskriminering med en lägre tröskel än ett privat företag i fall där en myndighet inleder en tjänst som personer med funktionsnedsättning inte på grund av att tjänsten är otillgänglig för dem kan använda tjänsten. Enligt ombudsmannens kan myndigheter i dylika fall sällan låta bli att genomföra specialarrangemang för de personer som på grund av sin funktionsnedsättning inte kan använda den tjänst som tagits i bruk.

Diskrimineringsombudsmannen konstaterade på ett allmänt plan att ombudsmannen förhåller sig särskilt negativt till fall där en myndighet inte kräver full tillgänglighet vid sina offentliga upphandlingar. I det aktuella fallet, om tillgänglig service trots ända-

målsenliga och proportionerliga försök inte har kunnat uppnås, borde myndigheten ha övervägt att till exempel erbjuda en alternativ närtrafikstjänst till de personer som inte kan använda den planerade närtrafikstjänsten på grund av dess otillgänglighet för dem.

För VR:s del konstaterade diskrimineringsombudsmannen att enbart affärsmässiga syften eller andra renodlade vinstsyften inte enligt ombudsmannens bedömning är ett sådant godtagbart syfte med vilket den mer ofördelaktiga ställning av personer med funktionsnedsättning som orsakas av bristande tillgänglighet kunde rättfärdigas. För VR:s del var diskrimineringsombudsmannens bedömning att enbart affärsmässiga syften eller andra renodlade vinstsyften inte är ett sådant godtagbart syfte som kunde rättfärdiga den mer ofördelaktiga ställning som personer med funktionsnedsättning förorsakas av bristfällig tillgänglighet. Att avtalet mellan VR och kommunikationsministeriet, förutom affärsmässiga målsättningar, även har som syfte att förverkliga en offentlig tjänst och på sikt säkerställa att trafiken skulle skötas med utrustning som lämpar sig för perso-

ner med funktionsnedsättningar, kunde ändå anses som ett sådant godtagbart syfte såsom avses i diskrimineringslagen.

Ombudsmannen kunde ändå inte på basis av det material som lämnats till ombudsmannen ta ställning till huruvida VR hade kunnat inleda pilotprojektet med tillgänglig vagnpark eller inte. Dessutom påminde ombudsmannen VR om dess skyldighet som tjänsteleverantör att göra de rimliga anpassningar som resenärer med funktionsnedsättning behöver. Ombudsmannen framförde en stark rekommendation om att VR skulle medge rabatter för användning av fjärrtåg till personer med funktionsnedsättning på den rutt i Birkalands pilotregion där närtrafiken inte är tillgänglig för dem. Dessutom bör myndigheterna försäkra sig om att otillgängliga tjänster inte anskaffas eller tas i bruk åtminstone då det inte finns tillräckligt med alternativa, tillgängliga trafiktjänster. Ombudsmannen rekommenderade också att tillgänglig vagnpark snarast skulle tas i bruk i Birkalands pilotprojekt.

En person med funktionsnedsättnings rätt att resa utomlands (ersättning för assistentens kostnader)

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande till Helsingfors förvaltningsdomstol i ett besvärärende som handlade om ersättning för en personlig assistents resekostnader vid en semesterresa till utlandet av en person med svår funktionsnedsättning (21613/03.04.04.04.27/2020). I detta fall ersatte samkommunen för grundtrygghet endast en del av den personliga assistentens rese- och logikostnader och personen med svår funktionsnedsättning fick själv betala över 300 euro för assistentens resa.

Diskrimineringsombudsmannen konstaterade att ett av syften med personlig assistens i lagen om funktionshinderservice är att hjälpa en person med grav funktionsnedsättning att göra sina egna val. I detta fall hade personen utnyttjat denna rättighet och bokade en utlandsresa för sig själv. Hen skulle inte ha kunnat resa utan sin personliga assistent.

Enligt lagen om funktionshinderservice ska kommunen utöver de kostnader som avlöndet av en personlig assistent orsakar även ersätta övriga skäliga och nödvändiga utgifter som anlitaandet av en assistent orsakar. Enligt lagen om klientavgifter utgör personlig assistens en avgiftsfri service för personer med grav funktionsnedsättning. Ombudsmannen konstaterade att anlitaandet av en personlig assistent alltså inte bör vålla kostnader för kunden.

Det verkade vara fråga om en allmän praxis som samkommunen för grundtrygghet tillämpat på alla personer med grav funktionsnedsättning som ansökt om ersättning för kostnaderna för sin assistent under en semesterresa. Diskrimineringsombudsmannen ansåg att det i ärendet uppstod en presumption om indirekt diskriminering, eftersom samkommunens praxis för bedömning av kostnadernas rimlighet ställde personer med grav funktionsnedsättning i en ofördelaktig ställning på grund av funktionsnedsättning. Kostnadernas rimlighet hade bedömts genom att jämföra dem med kostnaderna för en genomsnittlig resa till resmålet. Personens be-

hov av ett tillgängligt hotell och andra researrangemang som är nödvändiga på grund av personens funktionsnedsättning verkar inte ha beaktats separat för varje beslut om ersättning. För personer med grav funktionsnedsättning skulle man ta hänsyn till att det inte i praktiken är möjligt för dem att välja bland alla hotell, inklusive billigare budgethotell, på grund av till exempel deras individuella behov av tillgänglighet och assistens. Myndigheten skulle ha beaktat dessa särskilda behov i sitt beslutsfattande på basis av de uppgifter som varit tillgängliga.

Ombudsmannen ansåg att det var förståeligt att assistentens logikostnader inte betalas i sin helhet med offentliga medel om de jämfört med prisnivån av resmållets tillgängliga hotell är exceptionellt höga. Diskrimineringsombudsmannen konstaterade ändå att myndigheten inte bör anamma en tolkningslinje för rimliga ersättningar som i själva verket tvingar personer med grav funktionsnedsättning att delta i kostnaderna för anlitaandet av en assistent under sina semesterresor. Utöver diskrimineringslagens diskrimineringsförbud skulle detta vara problematiskt även på grund av myndighetens skyldigheter i enlighet med lagen om funktionshinderservice och lagen om klientavgifter samt på grund av skyldigheten att trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Förvaltningsrätten har inte ännu gett sitt avgörande i ärendet då denna text skrivits.

Ledarhund förverkligar rätten till likabehandling av synskadade personer

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande till åklagaren i ett diskrimineringsärende som handlade om en synskadad person med ledarhund som kund på en restaurang. Ombudsmannen ansåg att målsäganden hade blivit utsatt för direkt diskriminering på det sätt som avses i 10 § i diskrimineringslagen på grund av sin synnedsättning genom att begränsa personens tillträde till restaurangen med det hjälpmedel som personen beviljats, det vill säga en ledarhund. Enligt jord- och skogsbruksministeriets förordning (20.12.2011/1367) har synskadade personer rätt att ta med sin ledarhund till restauranger. Restaurangägaren hade inte vid förundersökningen av ärendet framfört något sådant skäl som skulle på det sätt som förutsätts i diskrimineringslagen berättiga särbehandling av målsäganden. Ombudsmannen ansåg även att det är motiverat att bedöma ärendet i åtalsprövningen som ett diskrimineringsbrott. Ombudsmannen hänvisade till ett tidigare rättsfall där vägran att släppa in en ledarhund i en restau-

rang ledde till dom för diskriminering (Vasa tingsrätt 27.9.2005, R 05/637). Enligt domstolen hade det ingen betydelse i ärendet om den restaurangägare och den anställda som dömdes för diskriminering kände till bestämmelserna om ledarhundar eller inte.

Diskrimineringsombudsmannen betraktar begränsningen av användningen av en synskadad persons hjälpmedel, en ledarhund, som en viktig diskrimineringsfråga. En ledarhund är ett hjälpmedel som möjliggör en jämlik ställning och skötsel av ärenden för en synskadad person i olika sammanhang. En ledarhund tillgodoser rättigheterna till likabehandling för synskadade personer i enlighet med grundlagen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har i sin allmänna kommentar om tillgänglighet konstaterat att det utgör diskriminering på grund av funktionsnedsättning att förbjuda ledarhundar på vissa platser.

I sitt utlåtande till åklagaren betonade ombudsmannen att diskriminering på grund av funktionsnedsättning kränker människovärdet av den person som utsatts för diskriminering. Personer med funktionsnedsättning utsätts för olika typer av allvarlig diskriminering, och det finns skäl att effektivt ingripa i diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Det finns ändå inte mycket rättspraxis om diskrimineringsbrott som handlar om diskriminering på grund av funktionsnedsättning.

I sitt utlåtande lyfte ombudsmannen även fram att man i diskrimineringsfall som handlar om funktionsnedsättning också ska vid fastställandet av gottgörelsebeloppet beakta FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. En separat konvention för personer med funktionsnedsättning betonar den särskilda naturen av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och behovet att skydda rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. I konventionen har det erkänts att diskriminering av en person på grund av funktionsnedsättning är en kränkning av det inneboende värdet och värdigheten hos varje människa. Enligt ombuds-

mannen ska detta beaktas vid bedömningen av gottgörelsebeloppet. Diskrimineringslagen är en central lag med vilken konventionsbestämmelserna har konkretiserats i Finland. Enligt diskrimineringslagen har den som blivit utsatt för diskriminering rätt att få gottgörelse.

Ärendet avslutades med förlikning mellan parterna efter det att tingsrättens huvudförhandling hade inletts. Vid förhandlingarna om förlikning hördes även diskrimineringsombudsmannen. Förlikningen innebär att restaurangägaren erkände diskriminering i enlighet med diskrimineringslagen och förpliktade sig till att i framtiden ge tillträde till användare av ledar- och assistenthundar till restaurangen och därmed följa bestämmelserna i jord- och skogsbruksministeriets förordning och diskrimineringslagen. Restaurangägaren förpliktade sig även till att betala målsäganden gottgörelse på 600 euro i enlighet med diskrimineringslagen samt 200 euro som annan gottgörelse. På grund av förlikningen drog målsäganden sitt straffyrkande tillbaka och åklagaren eftergav åtalet och tingsrätten förkastade åtalet på grund av förlikningen mellan parterna.

Diskriminering på grund av funktionsnedsättning kränker människovärdet av den person som utsatts för diskriminering. Personer med funktionsnedsättning utsätts för olika typer av allvarlig diskriminering, och det finns skäl att effektivt ingripa i diskriminering på grund av funktionsnedsättning.

Förpliktelserna i diskrimineringslagen ska beaktas i beslut om skolskjuts

Högsta förvaltningsdomstolen gav i maj 2020 ett årsboksavgörande (HFD:2020:60) om rimliga anpassningar vid skolskjutsar. Ärendet handlade om möjligheten för ett barn med funktionsnedsättning att fortsätta på sin gamla skola efter det att familjen flyttat till en annan skolas elevupptagningsområde. Enligt kommunens regler kan ett barn fortsätta på sin gamla skola efter en flytt, men då anordnar kommunen inte skolskjuts för barnet. Barnet var i behov av skolskjuts på grund av sin funktionsnedsättning.

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande i ärendet med stöd av 27 § i diskrimineringslagen. Högsta förvaltningsdomstolens årsboksavgörande fastställde diskrimineringsombudsmannens ståndpunkt om skolskjutsarnas roll i tryggheten av jämlika utbildningsmöjligheter. Skolskjutsbeslut kan inte fattas enbart i enlighet med 32 § i lagen om grundläggande utbildning som handlar om rätten till skolskjuts. Vad gäller barn med funktionsnedsättning ska man också beakta diskrimineringslagens förpliktelse att göra rimliga anpassningar. I det nu avgjorda fallet understödde läkarutlåtandena att barnet skulle fortsätta på sin gamla skola. Skolskjuts till den gamla skolan kunde inte heller betraktas som en orimlig kostnad, eftersom avståndet från barnets hem till den gamla skolan var praktiskt taget lika lång som den närskola som

kommunen anvisat för barnet. Skolskjutsen skulle alltså erbjudas som en rimlig anpassning med stöd av diskrimineringslagen.

Under år 2020 gav diskrimineringsombudsmannen två nya utlåtanden om skolskjutsar till förvaltningsdomstolar. I båda fallen grundades besluten om skolskjutsar enbart på bestämmelserna i lagen om grundläggande utbildning. I den närmare behandlingen av fallen i kommunerna och förvaltningsdomstolarna hade besluten inte bedömts ur perspektivet för rimliga anpassningar. I dessa fall uppstod en presumtion om diskriminering eftersom nödvändigheten och rimligheten av anpassningarna inte hade bedömts. Ombudsmannen betonade principen om delad bevisbörda i 28 § i diskrimineringslagen, enligt vilken kommunerna i dessa fall skulle behöva bevisa antingen att det inte fanns något behov för anpassningarna eller att en i sig nödvändig anpassning inte rimligen kan genomföras. I ett av fallen ansåg Åbo förvaltningsrätt att en tilläggsutredning som kommunen lämnat efter diskrimineringsombudsmannens utlåtande upphävde presumtionen om diskriminering. Fallet handlade om skolskjuts till en annan skola än elevens närskola på grund av elevens särskilda behov. Kommunen kunde bevisa att elevens behov kunde bemötas även på närskolan dit kommunen erbjöd skolskjuts. Behandlingen av det andra fallet pågår fortfarande.

OMBUDSMANNEN UNDERSTÖDDE STÖD FÖR NÄRSTÅENDEVÅRD FÖR BARN PÅ BASIS AV RIMLIGA ANPASSNINGAR OCH EN MÄNNISKORÄTTSVÄNLIG TOLKNING

Åbo förvaltningsrätt bad diskrimineringsombudsmannen ge ett utlåtande i ärenden som gällde stöd för närståendevård för vid tidpunkten för beslutsfattandet 2- och 4-åriga syskon. Ur diskrimineringslagens perspektiv handlade ärendet om att bedöma huruvida de klagande hade blivit diskriminerade när kommunen inte hade beviljat dem stöd för närståendevård. Enligt kommunen hade de klagande inte uppfyllt de kriterier som kommunen med stöd av lagen om stöd för närståendevård hade ställt för stödets beviljande. Ombudsmannen granskade de kriterier som kommunen hade ställt för stöd för närståendevård ur perspektivet för diskrimineringslagens diskrimineringsförbud, och de grundade sig inte direkt på någon diskrimineringsgrund såsom ålder. Ett kriterium som enbart grundas på barnets ålder, till exempel en ålder på tre år, kunde vara diskriminerande. Kommunens negativa beslut grundades ändå inte på barnens ålder utan på att de klagandes behov av vård eller övervakning inte var tillräckligt krävande eller bindande jämfört med den vård och övervakning som barn i motsvarande ålder i regel behöver av sina vårdnadshavare.

Ombudsmannen bedömde ärendet även med perspektiv på indirekt diskriminering och konstaterade att kommunen strävar efter ett godtagbart mål med de kriterier som kommunen tillämpar, det vill säga att rikta stödet till dem som behöver det mest. Eftersom stödet för barn under 3 år enligt kommunens kriterier kunde beviljas för barn som behöver särskilt krävande vård och övervakning uppstod det inte heller någon presumtion om indirekt diskriminering.

Förvaltningsdomstolens uppgift i besvärärendet var att bedöma dessa barns behov av vård och övervakning och jämföra detta med behovet för barn i samma ålder utan funktionsnedsättning. Trots att det inte i dessa frågor var fråga om diskriminering påminde ombudsmannen att om föräldrarna inte får tillräckligt med hjälp för att orka bemöta sina barns ökade behov av vård och övervakning finns det en risk att familjens barn faktiskt hamnar i en mer ofördelaktig ställning än barn utan funktionsnedsättning. Det är fråga om rätten av barn med funktionsnedsättning att njuta av familjelivet på lika villkor som barn utan funktionsnedsättning.

Ombudsmannen tog också upp skyldigheten att göra rimliga anpassningar i enlighet med 15 § i diskrimineringslagen samt kommunens allmänna skyldighet att främja likabehandling och konstaterade att dessa skyldigheter understödjer en tolkning som betonar de mänskliga rättigheterna och tar hänsyn till familjens helhetssituation så att kommunen bör åtminstone som en rimlig anpassning bevilja tillräckligt stöd för närståendevård för familjen.

Förvaltningsrätten avlog besvären och ansåg att kriterierna för stöd för närståendevård inte uppfylldes för de 2- och 4-åriga barnen vid tidpunkten för beslutsfattandet. Förvaltningsrätten konstaterade även att stöd för närståendevård inte kan beviljas om de beviljandekriterier som fastställts av kommunen inte uppfylls som rimlig anpassning enligt 15 § i diskrimineringslagen. Förvaltningsrätten ansåg att de klagandes stödbehov hade bemötts i tillräcklig omfattning med de andra social- och hälsovårdstjänster som beviljats familjen. Besvärstillstånd i förvaltningsrättens avgöranden har ansöpts hos högsta förvaltningsdomstolen.

UTLÅTANDE TILL BIRKALANDS TINGSRÄTT I ATT FÖRORDRA EN ELEV TILL HEMUNDERVISNING PÅ GRUND AV ELEVENS HÄLSOTILLSTÅND

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande till tingsrätten i ett ärende där en skola med stöd av lagen om grundläggande utbildning fattade ett beslut om särskilda undervisningsarrangemang för en 16-årig elev och flyttade eleven till hemundervisning på grund av elevens hälsotillstånd. Eleven och elevens vårdnadshavare sökte ändring i beslutet hos regionförvaltningsverket. Skolans beslut konstaterades vara olagligt. Eleven hade dock redan hunnit byta skola. Skolan var inte villig till förlikning efter det att målsägandena hade kontaktat diskrimineringsombudsmannen, varmed målsägandena väckte talan om gottgörelse enligt diskrimineringslagen.

Ombudsmannen ansåg i sitt utlåtande att eleven hade diskriminerats på grund av sitt hälsotillstånd eftersom skolans beslut inte grundade sig på lag. Med beaktande av möjligheterna till alternativa undervisningsarrangemang och de konsekvenser som hemundervisningen kunde förväntas ha på elevens välbefinnande, hade skolan inte framfört något sådant godtagbart syfte vars förverkligande kunde anses utgöra en proportionell grund för att flytta eleven till hemundervisning. Parterna nådde förlikning i ärendet och käranden drog tillbaka sin talan.

Bostadsaktiebolags ansvar för icke-diskriminering, tillgänglighet och jämställt boende

Stora delar av bostadshusen är privata bostadsaktiebolag. I diskrimineringsombudsmannens arbete aktualiseras otillgängligheten i bostadshus regelbundet. Problem som kommit fram är till exempel förvaring av elmopeder, vägran att utföra ändringar som ökar tillgängligheten och praxis för renovering av hissar. Otillgängligheten kan ha omfattande konsekvenser på de boendes vardag och möjligheter till ett självständigt liv eller möjligheten att bo i sin egen bostad så länge som möjligt till exempel när de blir äldre. En tillgänglig miljö är bra för alla, men särskilt för personer med funktionsnedsättning, äldre och barn.

UTLÅTANDE OM ÄNDRING AV LAGEN OM BOSTADSAKTIEBOLAG

Diskrimineringsombudsmannen gav ett utlåtande om en bedömningspromemoria om behoven att ändra lagen om bostadsaktiebolag vad gäller husbolagens skyldighet att sörja för den allmänna tillgängligheten av boendet och tillämpningen av diskrimineringslagen i husbolaget. Enligt ombudsmannen bör man i lagen om bostadsaktiebolag i stor utsträckning ta hänsyn till rättigheterna och likabehandlingen av personer med bestående eller tillfälliga rörelsenedsättningar samt bostadsaktiebolagens ansvar för tillgodoseendet av likabehandling.

Diskrimineringsombudsmannen har mottagit ett stort antal kontakter som gäller allvarliga brister i tillgängligheten av boendet. Kontakterna har bland annat handlat om funktionsnedsättning, äldre personer, personer som rör sig med barnvagn, rollator eller hjälpmedel eller personer med tillfälliga rörelsenedsättningar (till exempel ett gipsat ben). Ombudsmannen konstaterade i sitt utlåtande att till exempel en elektrisk dörr gynnar alla boende, inte bara personer med rörelsenedsättningar. För likabehandlingen är det väsentligt att alla boende kan an-

Diskrimineringsombudsmannen anser att det är nödvändigt att trygga tillgängligheten i lagen om bostadsaktiebolag.

vända alla lokaler på lika villkor samt leva så självständigt som möjligt. Tillgängligheten gynnar precis detta syfte.

Diskrimineringsombudsmannen anser att det är nödvändigt att trygga tillgängligheten i lagen om bostadsaktiebolag. Från bostadsaktiebolagets sida avses här med tillgänglighet både att man kommer in i och ut från bostäderna hinderfritt, att eventuella hjälpmedel kan förvaras i husbolagets gemensamma utrymmen samt att utrymmen reserveras för invalidfordon. Ombudsmannen anser att lagen borde ändras så att den inte behandlar människor ojämnt. Finlands grundlag och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förutsätter att tillgängligheten tryggas.

VÄGRAN ATT UTFÖRA ÄNDRINGAR SOM ÖKAR TILLGÄNGLIGHETEN

Diskrimineringslagen och bland annat diskrimineringsförbudet i 8 § tillämpas på boendet och husbo-

lagens verksamhet. Diskrimineringsombudsmannen känner till fall där husbolaget har vägrat installera hjälpmedel som funktionshindertjänster beviljat, som till exempel en ramp vid ytterdörren. Om ett husbolag vägrar installera hjälpmedel som funktionshindertjänster beviljat för att förbättra hinderfri rörlighet av en person med funktionsnedsättning kan husbolaget göra sig skyldig till diskriminering. Enligt ombudsmannen är inte heller praxis där husbolaget tvingar personer med funktionsnedsättning att använda separata ingångar jämlik. I värsta fall kan personen bli tvungen att flytta från sitt hem på grund av bristande tillgänglighet.

För närvarande har husbolagen ingen lagstadgad skyldighet att göra rimliga anpassningar för personer med funktionsnedsättning. Lagstiftningen förpliktigar inte heller bolagen till att främja likabehandling. Diskrimineringsombudsmannen anser att skyldighet att göra rimliga anpassningar bör riktas även till husbolag.

Husbolagen bör vara införstådda med att tillgänglighet gagnar alla boende och gör det möjligt att bo i husbolaget så länge som möjligt. Tillgänglighet gagnar var och en av de boende, till exempel vad gäller funktionsnedsättning, försämrad rörelseförmåga på grund av ålder, olycksfall som lett till benbrott, sjukdom, flytt eller besökare som har en barnvagn med sig.

OM ATT FÖRVARA OCH LADDA EN ELMOPED PÅ ETT BOSTADSAKTIEBOLAG

Ombudsmannen har också kontaktats flera gånger i frågor som berör förvaring och laddning av elmoped. En elmoped likställs inte med till exempel bilar, utan en elmoped som överlåts som ett hjälpmedel är ett redskap för medicinsk rehabilitering och avsedd till exempel för en person med funktionsnedsättning. Utgångspunkten ska vara att husbolaget tillåter förvaring och laddning av hjälpmedel till exempel i ett förråd som används gemensamt av alla boende, om det inte finns särskilda skäl att avvika

från detta. Om det ställs långtgående krav på hur de boende kan förvara och/eller ladda elmopeder kan detta utesluta personer med funktionsnedsättning från husbolaget. Utgångspunkten ska vara att husbolaget tillåter förvaring och laddning av hjälpmedel i ett förråd som används gemensamt av alla boende, om det inte finns särskilda skäl att avvika från detta. Enligt diskrimineringsombudsmannen är det godtagbart att begära ersättning för de kostnader som laddningen av en elmoped medför så länge som de avgifter som tas ut av den boende inte blir orimligt höga. Det är rimligt att debitera för de faktiska kostnader som uppstår av laddningen av elmopeden. Det pris som tas ut för laddningen bör motsvara de faktiska kostnaderna. Om priset är betydligt högre än de faktiska kostnaderna kan det vara fråga om indirekt diskriminering i enlighet med 13 § i diskrimineringslagen. Att ta ut en avgift för sedvanlig förvaring i ett förråd torde inte kunna vara ändamålsenligt och nödvändigt på det sätt som avses i diskrimineringslagen.

Diskrimineringslagen tillåter positiv särbehandling. Sådan proportionerlig särbehandling som syftar till

att främja faktisk likabehandling eller att förhindra eller undanröja olägenheter som beror på diskriminering är inte diskriminering. Positiv särbehandling kunde i detta sammanhang betyda till exempel att laddningen av den elmoped som en person med funktionsnedsättning behöver som hjälpmedel skulle vara gratis.

I den guide till husbolagen om parkering av cyklar som publicerades under våren 2019 konstateras att husbolagen bör ta hänsyn till att en elmoped som överlåtits som ett hjälpmedel är ett redskap för medicinsk rehabilitering. Förvaring och laddning av elmopeder ska alltså tillåtas till exempel i utrymmen som reserverats för parkering av cyklar. Guiden (på finska) upprättades av Motiva Oy och Mobinet Oy och finansierades av miljöministeriet. I arbetet deltog också Transport- och kommunikationsverket Traficom, Pyöräilykuntien verkostory, Finlands Fastighetsförbund rf och Isännöintiliitto ry (https://www.motiva.fi/files/15877/Pyoralla_koko_talo_-_Opas_taloyhtioille_parempaan_pyorapysakointiin.pdf).

Diskrimineringsombudsmannens kundtjänst och statistik

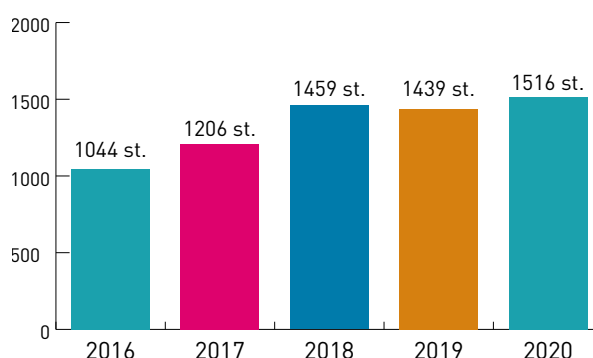
Kontakterna till diskrimineringsombudsmannen ökade under år 2020 jämfört med tidigare år. Antalet kontakter ökade med fem procent (77 kontakter) jämfört med år 2019. Sammanlagt anhängiggjordes 1 516 kontakter hos diskrimineringsombudsmannen under år 2020.

Kontakter som gäller diskriminering har ökat jämt sedan diskrimineringsombudsmannens behörighet utvidgades (2015). Under 2020 ökade kontakter som gäller diskriminering med 20 procent jämfört med år 2019. Andelen kontakter som gäller diskrimine-

ring av alla kontakter¹ som ombudsmannen tar emot har ökat från 64 procent till 73 procent under åren 2019- 2020.

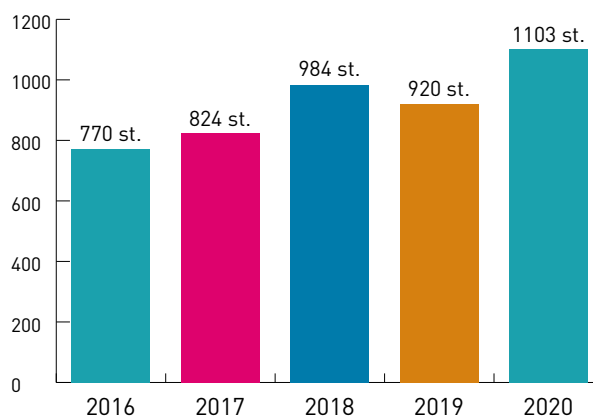
¹ Utöver kontakterna om diskriminering mottog ombudsmannen allmänna begäranden om information, kontakter som gällde utlänningars rättigheter och ställning, människohandel, övervakningen av avlägsnande ur landet och främjande av likabehandling. Ombudsmannen mottog även kontakter som inte ingår i ombudsmannens verksamhetsområde.

ALLA ANHÄNGIGA KONTAKTER 2016–2020

År 2020 uppgick antalet anhängiga kontakter till 1 516. År 2019 var antalet kontakter 1 439 stycken och år 2018 1 459 stycken. År 2017 uppgick antalet anhängiga kontakter till 1 206 och år 2016 till 1 044.

ANHÄNGIGA KONTAKTER OM DISKRIMINERING 2016–2020

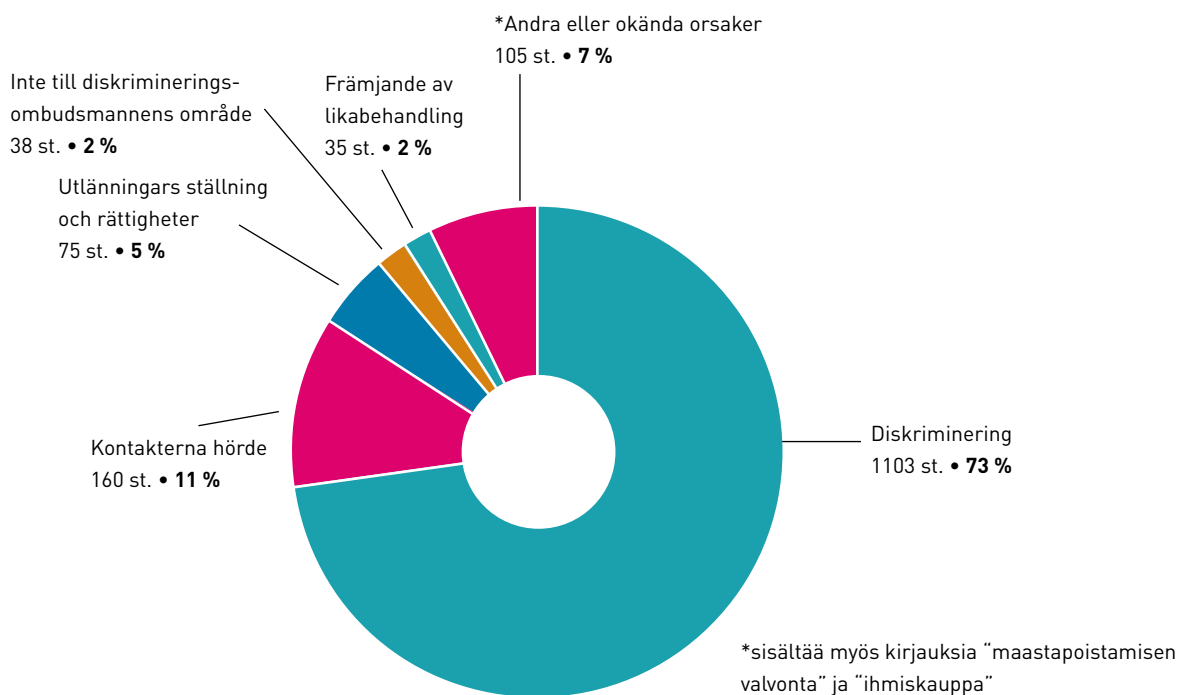

År 2020 anhängiggjordes sammanlagt 1 103 kontakter om diskriminering. År 2019 var antalet kontakter 920 stycken och år 2018 984 stycken. År 2017 uppgick antalet anhängiga kontakter till 824 och år 2016 till 770.

Redan i flera år har de vanligaste diskrimineringsgrunderna i kontakterna till diskrimineringsombudsmannen varit ursprung, funktionsnedsättning och annan orsak som gäller den enskilde som person. Under de senaste åren har funktionsnedsättning varit den vanligaste diskrimineringsgrunden på grund av vilken man kontaktar diskrimineringsombudsmannen. Under 2020 var kontakterna som gäller ursprung en fler än kontakterna som gäller funktionsnedsättning. Även kontakterna som gäller hälsotillstånd, nationalitet och språk ökade. Kontakterna som gäller diskriminering på grund av sexuell läggning har på årsnivå varit få, men deras antal har ökat på senare år. Kontakterna som gäller diskriminering på grund av ålder minskade jämfört med tidigare år.

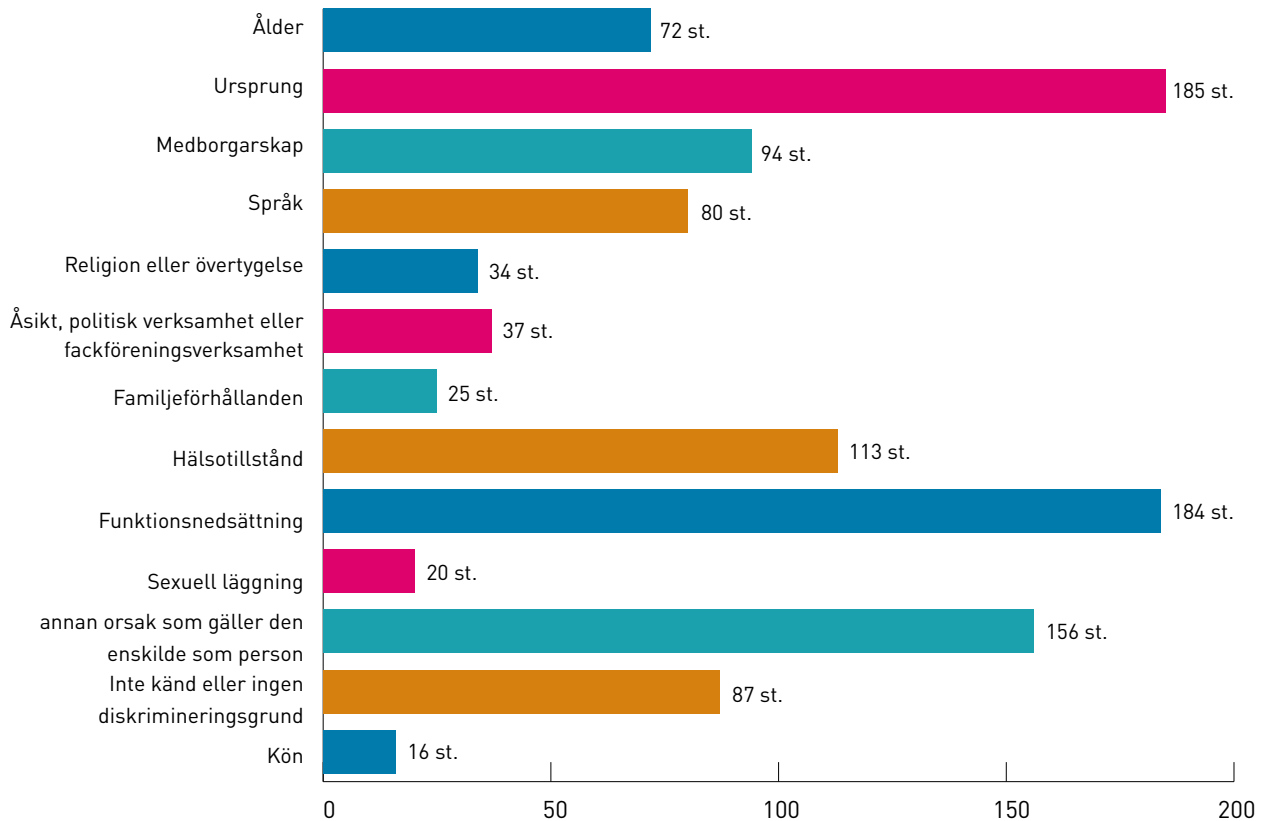
Kontakterna som gäller diskriminering på grund av annan orsak som gäller den enskilde som person handlade till exempel om situationer där en person var en spärmarkeringskund, arbetslös, hade en kreditstörning eller en poste restante-adress. Kategorin Okänd/ingen diskrimineringsgrund omfattar kontakter som gäller allmänt diskriminerande bemötande på TE-byrån, att husbolaget tar ut ett högre kapitalvederlag av den som tagit kontakt än av andra boende, ärenden som hänför sig till omhändertagande av barn, väktares och polisers diskriminerande beteende, minskat utbud i medborgarinstitut och diskriminerande tilldelning av företagsstöd.

ANHÄNGIGA KONTAKTER 2020 (N= 1 516)

Av alla kontakter under 2020 handlade 1 103 (73 %) om diskriminering, 75 (5 %) om utlänningars ställning och rättigheter samt 35 (2 %) om främjande av likabehandling. Antalet allmänna begäranden om information uppgick till 160 (11 %). Av kontakterna hörde 38 (2 %) inte till diskrimineringsombudsmannens område. 105kontakter (7 %) hade andra eller okända orsaker.

DISKRIMINERINGSGRUNDER I ANHÄNGIGA KONTAKTER OM DISKRIMINERING 2020 (N= 1 103)

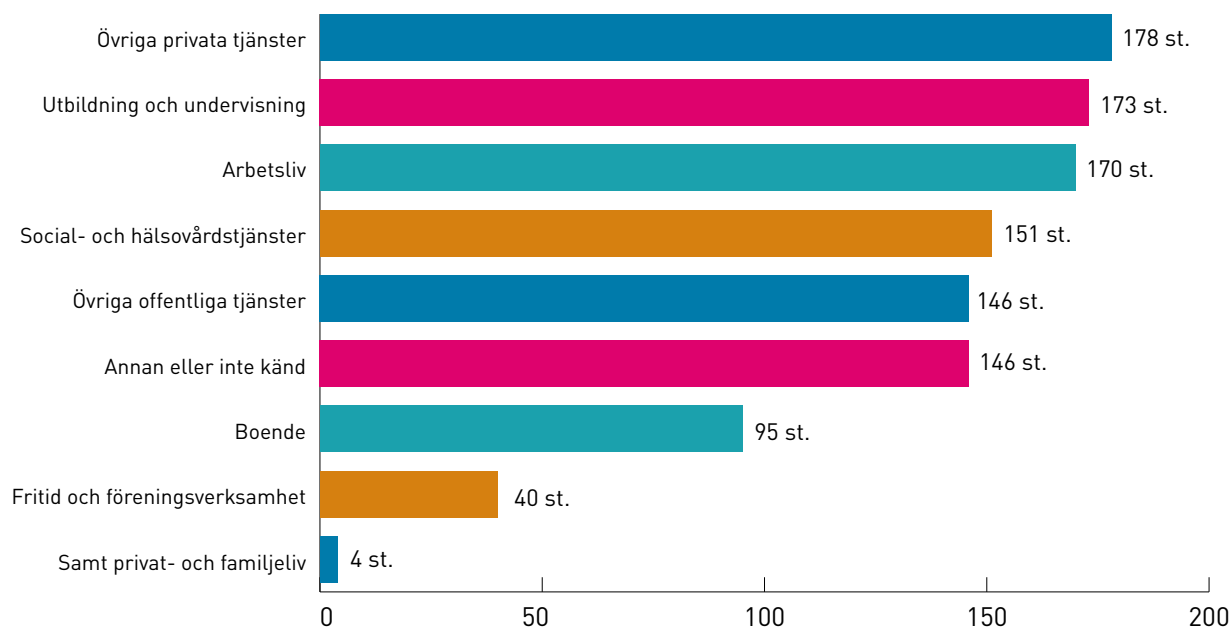
År 2020 fördelades diskrimineringsgrunderna mellan de anhängiga kontakterna om diskriminering enligt följande: ålder (72 st.), ursprung (185 st.), medborgarskap (94 st.), språk (80 st.), religion eller övertygelse (34 st.), åsikt, politisk verksamhet eller fackföreningsverksamhet (37 st.), familjeförhållanden (25 st.), hälsotillstånd (113 st.), funktionsnedsättning (184 st.), sexuell läggning (20 st.), annan orsak som gäller den enskilde som person (156 st.), inte känd eller ingen diskrimineringsgrund (87 st.) och kön (16 st.).

Privata tjänster, arbetslivet och utbildning var de vanligaste livsområdena för kontakter till diskrimineringsombudsmannen. Trots att kontakter som gäller privata tjänster var det vanligaste livsområdet har antalet kontakter under 2020 minskat med 8 procent jämfört med året innan. Kontakterna som gäller utbildning ökade med 38 procent. Andelen kontakter som gäller utbildning har ökat stadigt år för år. Dis-

krimineringssombudsmannen kontaktas varje år väldigt ofta om diskriminering i arbetslivet.

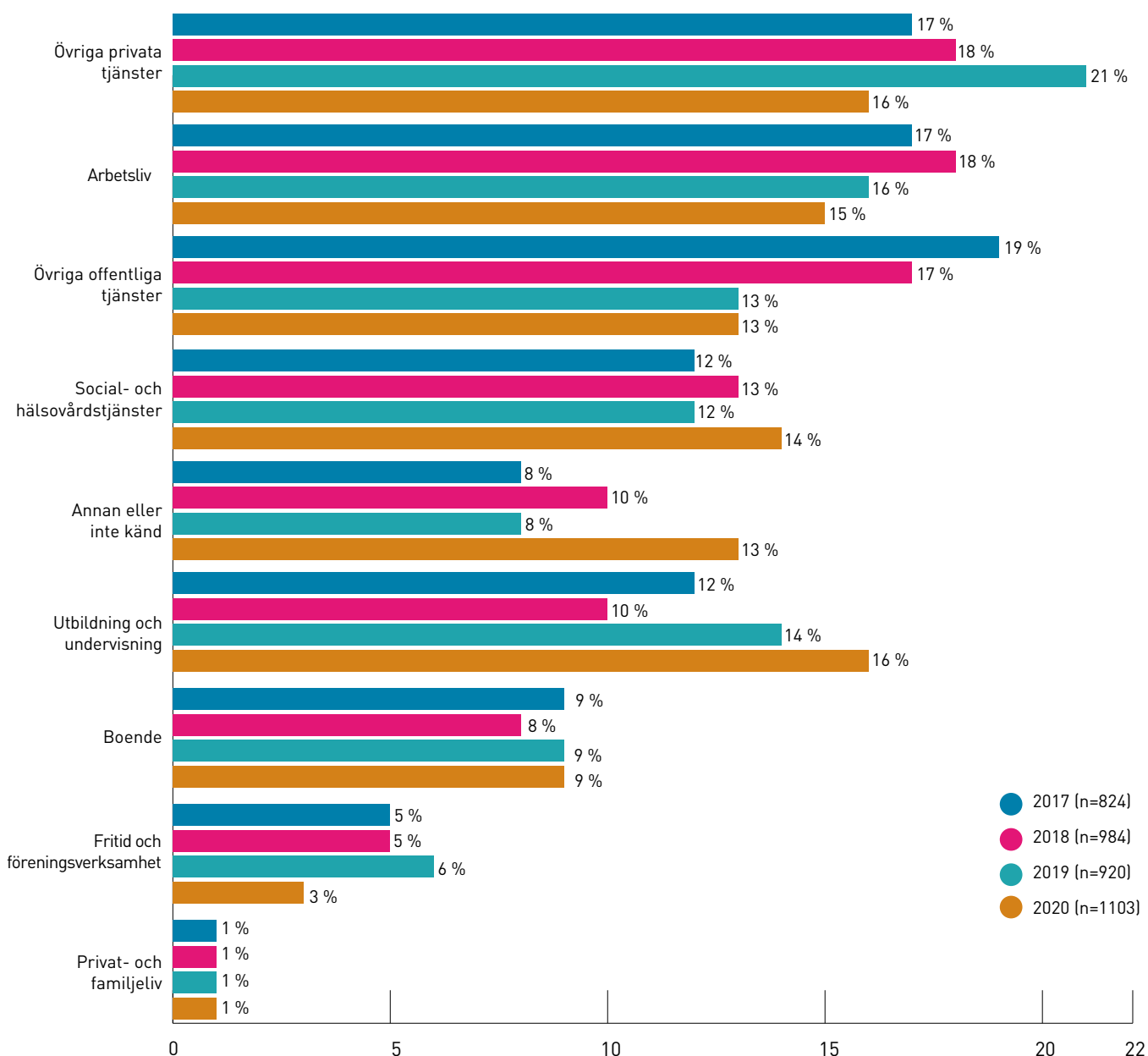
De vanligaste motparterna i diskrimineringskontakter var privata tjänsteleverantörer, kommuner och andra leverantörer av offentliga tjänster. Social- och hälsovårdstjänster samt utbildning och undervisning var de största sektorerna i kontakter som gällde kommuner.

ANHÄNGIGA KONTAKTER OM DISKRIMINERING ENLIGT LIVSOMRÅDE 2020 (N= 1 103)

År 2020 fördelades de anhängiga kontakterna om diskriminering enligt livsområde enligt följande: övriga privata tjänster (178 st.), utbildning och undervisning (173 st.), arbetsliv (170 st.), social- och hälsovårdstjänster (151 st.), övriga offentliga tjänster (146 st.), annan eller inte känd (146 st.), boende (95 st.), fritid och föreningsverksamhet (40 st.) samt privat- och familjeliv (4 st.).

ANHÄNGIGA KONTAKTER OM DISKRIMINERING ENLIGT LIVSOMRÅDE 2017–2020

År 2020 uppgick antalet anhängiga kontakter om diskriminering till 1 103. Andelarna enligt livsområde var följande: övriga privata tjänster (16 %), arbetsliv (15 %), övriga offentliga tjänster (13 %), social- och hälsovårdstjänster (14 %), annan eller inte känd (13 %), utbildning och undervisning (16 %), boende (9 %), fritid och föreningsverksamhet (3 %), privat- och familjeliv (1 %). Av livsområdena ökade särskilt utbildning och undervisning, social- och hälsovårdstjänster samt annat eller okänd livsområde jämfört med tidigare år och övriga privata tjänster, arbetsliv samt fritid och föreningsverksamhet minskade.

DISKRIMINERING PÅ GRUND AV URSPRUNG FÖREKOMMER I FLERA LIVSOMRÅDEN

Ombudsmannen kontaktades ofta på grund av diskriminering på grund av ursprung i frågor som gäller privata tjänster (37 st.) och boende (33 st.). Antalet kontakter som berörde utbildning, offentliga tjänster och social- och hälsovårdstjänster ökade också markant. Kontakter om privata tjänster gällde till exempel diskriminerande bemötande i samband med olika tjänster, portförbud till en restaurang, kränkande namn på tjänster eller kränkande annonser, diskriminerande anvisningar i kundtjänsten samt väktares diskriminerande förfarande. Kontakter om boende handlade till en stor del om att en bostad inte hyrdes ut till en bostadssökande på grund av bostadssökandens ursprung.

Romer är fortfarande den största minoritetsgrupp som kontaktar diskrimineringsombudsmannen. Romer kontaktade diskrimineringsombudsmannen sammanlagt 64 gånger, av vilka 60 kontakter handlade om diskriminering. Av dessa gällde nästan hälften (26 st.) boende.

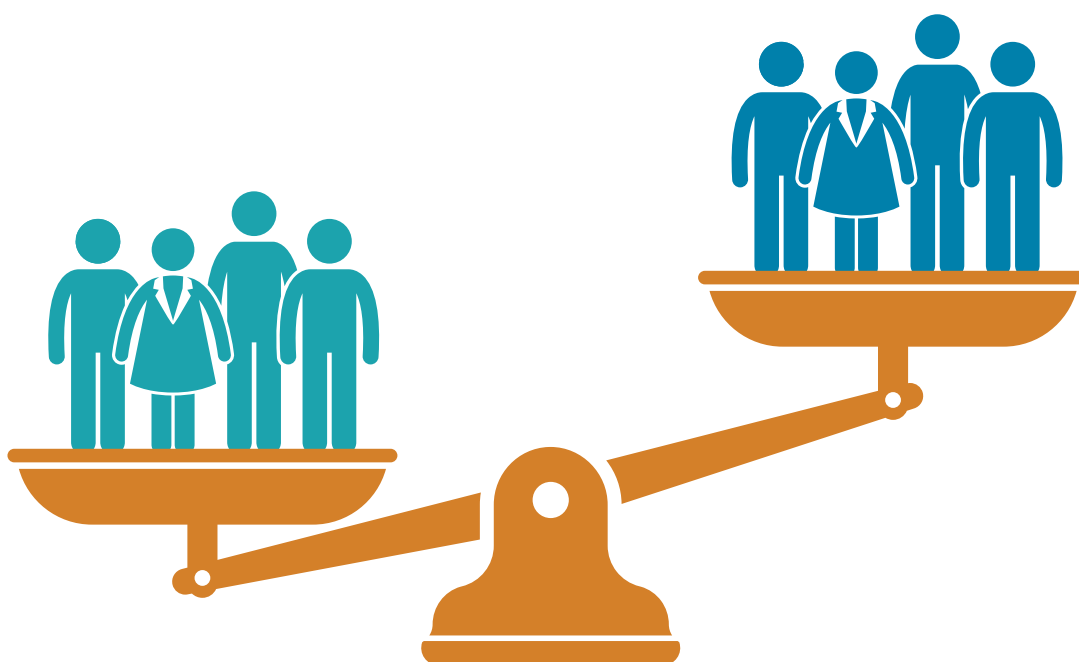
KONTAKTER PÅ GRUND AV FUNKTIONSNEDSÄTTNING GÄLLDE OFTAST SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSTJÄNSTER

Ombudsmannen kontaktades på grund av funktionsnedsättning oftast om diskriminering inom social-

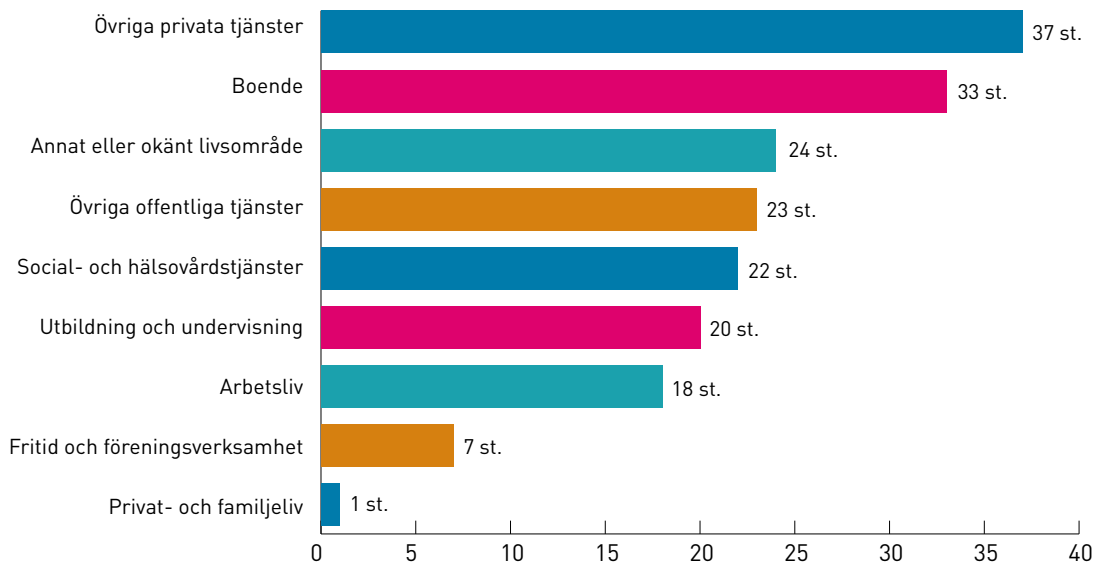
och hälsovårdstjänster. Antalet kontakter ökade med 55 procent jämfört med år 2019. I övrigt var utbildning/undervisning och andra privata tjänster de livsområden som förekom oftast i kontakterna. Diskriminering inom social- och hälsovårdstjänster gällde till exempel den allmänna verksamheten av kommunens funktionshinderservice, taxitransporter, tolkningstjänster, beviljandet av assistent eller till exempel omhändertagande av barn eller kontakt med barnskyddet på grund av funktionsnedsättning.

Kontakterna om utbildning/undervisningen gällde till exempel fastställandet av skolplatsen för ett barn med särskilda behov eller otillräckligt stöd vid undervisningen, nekande av skolplats på grund av funktionsnedsättning, otillräckliga arrangemang vid inträdesprov eller skolskjutsar.

Inom privata tjänster förekom diskriminering till exempel som otillgänglig ingång, att neka användning av assistenthund i samband med en tjänst eller otillgänglighet i elektroniska tjänster till exempel vid bokning av biljetter eller användning av bankens mobilapplikation. Kontakter på grund av funktionsnedsättning som gällde livsområdet boende uppgick till 18 och handlade om otillgänglighet eller laddning/förvaring av elmopeder i husbolag.

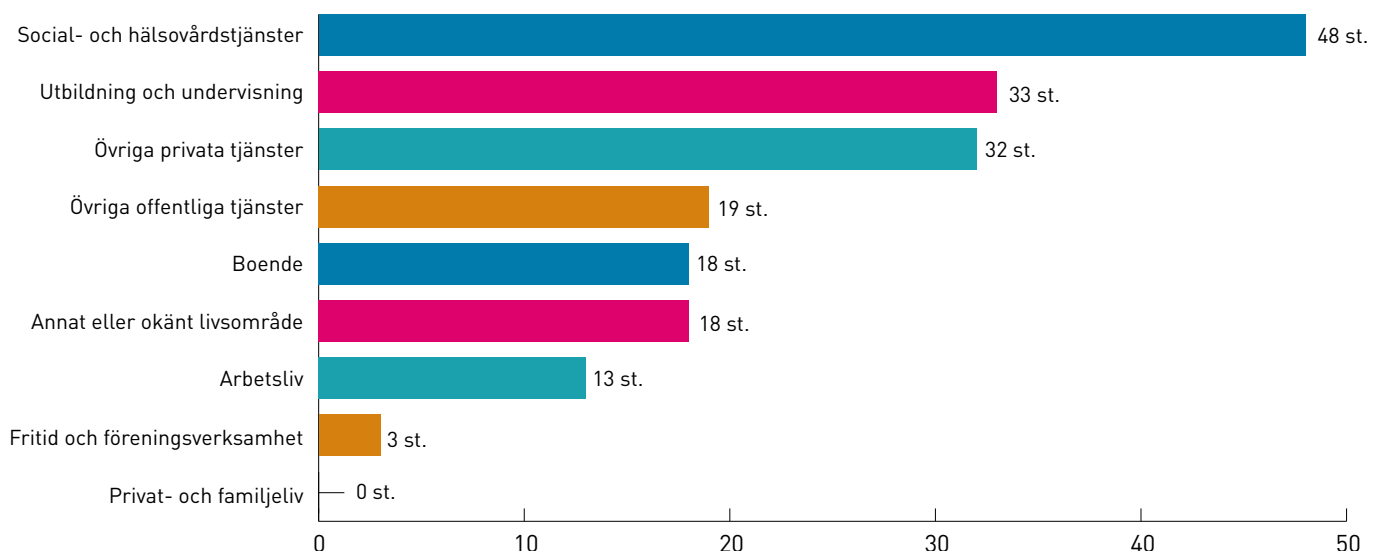

ANHÄNGIGA KONTAKTER OM DISKRIMINERING RELATERAD TILL URSPRUN ENLIGT LIVSOMRÅDE 2020 (N= 185)

År 2020 fördelades de anhängiga kontakterna om diskriminering relaterad till ursprung enligt livsområde enligt följande: övriga privata tjänster (37 st.), boende (33 st.), annat eller okänt livsområde (24 st.), övriga offentliga tjänster (23 st.), social- och hälsovårdstjänster (22 st.), utbildning och undervisning (20 st.), arbetsliv (18 st.), fritid och föreningsverksamhet (7 st.) samt privat- och familjeliv (1 st.).

ANHÄNGIGA KONTAKTER OM DISKRIMINERING RELATERAD TILL FUNKTIONSNEDSÄTTNING ENLIGT LIVSOMRÅDE 2020 (N= 184)

År 2020 fördelades de anhängiga kontakterna om diskriminering relaterad till funktionsnedsättning enligt livsområde enligt följande: social- och hälsovårdstjänster (48 st.), utbildning och undervisning (33 st.), övriga privata tjänster (32 st.), övriga offentliga tjänster (19 st.), boende (18 st.), annat eller okänt livsområde (18 st.), arbetsliv (13 st.) samt fritid och föreningsverksamhet (3 st.). Under året gällde inga av kontakterna privat- och familjeliv.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens första diskrimineringsbeslut som gäller svenska språket

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden gav i maj 2020 [ett avgörande](#) (616/2018, 14.5.2020) i ett ärende där nämnden ansåg att polisen har diskriminerat en svenskspråkig minderårig person vid en gripandesituation. Polisinrättningen i Helsingfors har överklagat nämndens avgörande. Ärendet har behandlats i förvaltningsdomstolen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens avgörande var det första diskrimineringsbeslut som gäller svenska språket. Diskrimineringsombudsmannen hade fört ärendet till behandling av diskriminerings- och jämställdhetsnämnden.

Ombudsmannen har i samband med ärendets handläggning betonat att i situationer där en persons fysiska frihet begränsas eller eventuellt måste begränsas av polisen är det av yttersta vikt att de språkliga rättigheterna tillgodoses och att poli-

sens inte agerar på ett sätt som är diskriminerande. I dessa situationer är det också alltid mycket viktigt att barnets rättigheter tillgodoses till fullo.

Rätten för svenskspråkiga att använda sitt eget modersmål hos myndigheter tryggas i grundlagen och språklagen. Det aktuella ärendet visar att förverkligandet av de språkliga rättigheterna även handlar om jämlikhet och fullgörandet av skyldigheterna i diskrimineringslagen.

Myndigheterna ska även effektivt genomföra diskrimineringslagens skyldighet att främja likabehandling bland annat för att tillgodose de språkliga rättigheterna. Enligt de kontakter som diskrimineringsombudsmannen mottagit finns det problem med förverkligandet av de språkliga rättigheterna i alla livsområden, till exempel inom social- och hälsovården.

Blodgivningsförbud i en situation där en man har haft sex med en manlig partner

Jämlikheten vad gäller blodgivningsförbud har länge figurerat i diskrimineringsombudsmannens bedömning av diskriminering på grund av sexuell läggning i Finland. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea planerar ändra sin föreskrift om blodgivning. Processen har redan pågått under en längre tid. Ombudsmannen gav sitt första utlåtande om ändringen av föreskriften under år 2019, och under år 2020 gav ombudsmannen ett utlåtande till Fimeas utkast till en ny föreskrift. Ombudsmannen anser fortfarande att en ny bedömning av blodgivningsförbudet är motiverad i ljuset av de för närvarande tillgängliga testningsmetoderna och övriga forskningsdata.

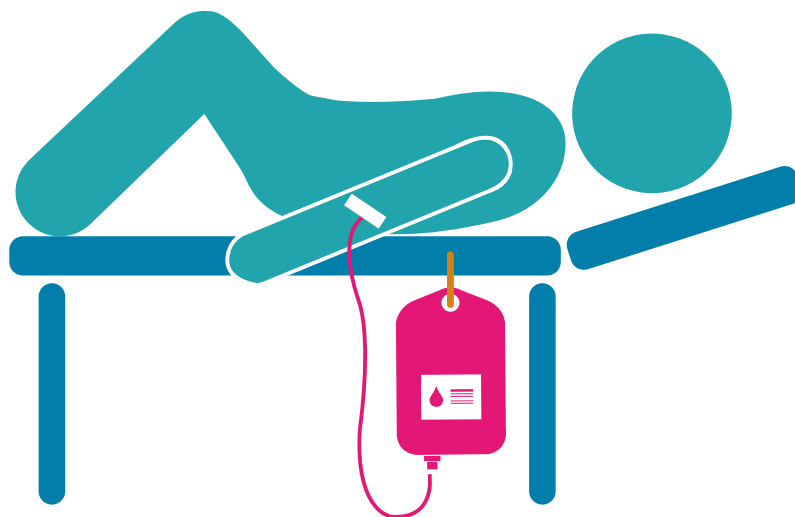
Enligt Fimeas nuvarande och föreslagna föreskrift orsakar sex med en fast partner inte ett blodgivningsförbud då partnern är av olika kön. Enligt Fimeas nuvarande föreskrift orsakar sex med en fast partner ett blodgivningsförbud då båda är män.

Diskrimineringsombudsmannen anser att föreskriften borde ändras så att den inte behandlar par som har sex i ett fast parförhållande på olika sätt på basis av deras sexuella läggning. Diskrimineringsombudsmannen föreslår att blodgivningsförbudet på grund av sex mellan personer som lever i ett fast parför-

Diskrimineringsombudsmannen anser att föreskriften borde ändras så att den inte behandlar par som har sex i ett fast parförhållande på olika sätt på basis av deras sexuella läggning.

hållande avlägsnas även för parförhållanden mellan två män.

Diskrimineringsombudsmannen har också träffat representanter för Fimea och diskuterat de observationer som ombudsmannen framfört i sitt utlåtande. Under mötet berättade Fimea att utredningsarbete för bedömning av blodgivningsförbudet för personer i parförhållanden mellan två män kommer att inledas.

Tillgänglighet i statsförvaltningen

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN UTVECKLADE TILLGÄNGLIG KOMMUNIKATION

Tillgänglighet är en central del av diskrimineringsombudsmannens arbete och verksamhet som myndighet. Diskrimineringsombudsmannen förnyade sin webbplats under 2020 och övergick till statens gemensamma publiceringsplattform (YJA). Syftet med webbplatsreformen var framför allt att förbättra tillgängligheten såväl tekniskt som språkligt. Tillgänglighet beaktades under hela planerings- och genomförandeprocessen. Webbplatsens tillgänglighet testades tekniskt och bedömdes med en övergripande tillgänglighetsauditering som utfördes av tredje part.

Ombudsmannens nya webbplats innehåller rikligt med ny information om bland annat diskriminering och likabehandling samt ombudsmannens uppgifter som berör utlänningars rättigheter. Det finns information på webbplatsen på över 30 olika språk. Hela webbplatsen finns på finska, svenska och engelska. Webbplatsen finns i något mindre omfattande form på teckenspråk och nordsamiska, och uppgifter om vår verksamhet finns på webbplatsen på 29 andra språk.

Vid tillgänglighetsauditeringen upptäcktes problem både på den gemensamma publiceringsplattformen och på ombudsmannens webbplats. Vi började åtgärda dessa problem efter auditeringen och vi bedömer och utvecklar webbplatsens tillgänglighet regelbundet.

Ombudsmannen har målmedvetet förbättrat tillgängligheten även i sin verksamhet bland annat genom att förnya de mallar som används för dokument och olika presentationer. Dessutom har personalen på ombudsmannens byrå fått utbildning i tillgänglighetsfrågor.

För att trygga känslan av säkerhet och samhörighet ska myndighetskommunikation vara sådan att människor också känner att man har tagit hänsyn till dem.

TILLGÄNGLIGHET HAR SIN UTGÅNGSPUNKT I ATTITYDER OCH BRA PLANERING

Digitala och mobila nätverk utgör grunden för moderna samhällen. Digitaliseringen kan erbjuda utsatta personer bättre möjligheter till jämlik delaktighet i samhället. Som en plattform för information och informationsförmedling som är oberoende av tid och plats kan internet ge en bredare självbestämmanderätt till exempel för personer med funktionsnedsättning. Detta löfte kan förverkligas i praktiken när alla digitala tjänster och applikationer konsekvent planeras att vara lätta att använda och deras tillgänglighet säkerställs utan undantag. Endast på detta sätt kan man garantera att alla kan använda produkter och tjänster i samma omfattning.

Coronaviruspandemin har ytterligare påskyndat inriktningen på digitalisering. De offentliga meddelandena om pandemin förmedlas till största delen digitalt, ett stort antal barn har övergått till digitalt lärande, man gör sina inköp online och allt fler offentliga myndigheter kan kontaktas virtuellt.

Tillgänglighet är en nödvändighet för vissa, men gagnar alla. Till exempel en tillgänglig webbplats är lättare för alla att förstå, administrera och använ-

da, och textningen av videor gör det möjligt att se på dem utan att störa andra. Ju mer tillgänglig en tjänst är, desto fler användare får den och ju mer tillgänglig information är, desto fler människor man kan nå med den.

Under 2020 har myndigheter på grund av ändringar i lagstiftningen förnyat sina tekniska lösningar till exempel på sina webbplatser. På sociala medier ser man allt oftare olika tillgänglighetsfunktioner såsom alternativa texter. De statliga myndigheterna har erhållit rikligt med utbildning i frågan och kommunikationsavdelningar har ofta verkligen gjort allt vad de kan för att följa lagen.

Att myndighetstjänster är tillgängliga innebär ändå mycket annat än att beakta de lagstadgade tekniska egenskaperna. Diskrimineringsombudsmannen möter tyvärr fortfarande attityder som visar bristande förståelse om varför tillgänglighet är viktig och ovilja att bereda tillräckliga resurser för tillgänglighetsarbetet. Det har varit oroande att bland annat följa diskussioner där man tänker att det är lättare att låta bli att publicera en inspelning av ett seminarium på webbplatsen än att texta den enligt lagens krav.

För att trygga känslan av säkerhet och samhörighet ska myndighetskommunikation vara sådan att människor också känner att man har tagit hänsyn till dem. Att ta hänsyn till olika målgrupper innebär till exempel att kommunikationer tekniskt och språkligt sker på ett sätt som så många som möjligt förstår. Även innehållet och uttryckssättet är viktiga. Mångfald ska beaktas i myndighetskommunikation såväl i bilder, språkalternativ som i exempel.

Tillgänglighet och tillgänglighetsarbete förbättrar myndigheternas verksamhet. Tillgänglighetsfrågor måste bli en rutin som är en vardaglig del av allt arbete. Tillgänglighetsarbete är inte något extra eller tillägsarbete, utan ett centralt element av myndigheternas verksamhet.

Diskrimineringsombudsmannen hoppas att myndigheterna skulle ta större hänsyn till tillgänglighet i sin upphandlingsverksamhet. Vid upphandling bör tillgänglighet bli ett avgörande element. Myndigheter ska inte köpa tjänster som inte kan uppfylla tillgänglighetskriterierna. Ett exempel är anordnandet av

evenemang antingen på plats eller digitalt. De statliga myndigheterna köper tjänster från externa aktörer i samband med evenemang. Dessa inköp förknippas med ett stort antal tillgänglighetsfaktorer. Utöver kravet på att de fysiska byggnaderna ska vara tillgängliga ska även scener och tekniken fungera så att lösningen är tillgänglig och lätt att använda för alla talare. Olika tolknings- och textningslösningar bör vara en självklar del av både fysiska och digitala evenemang.

ETT BRETT SPRÅKURVAL FÖRBÄTTRAR TILLGÄNGLIGHETEN

Tjänster på olika språk är en väsentlig del av tillgängliga myndighetstjänster. Uppföljningsbarometern om språkliga rättigheter publicerades av justitieministeriet i början av år 2021. Av barometern framgår att svenskspråkiga finländare upplever att staten betjänar dem sämre än tidigare på deras eget språk. Det finns betydande problem även i jämlikt genomförande av tjänster på de samiska språken, och de tjänster som lagen förutsätter förverkligas inte i alla situationer. Utmaningen för tillgången till tjänster på samiska är bristen på arbetstagare som talar samiska samt otillräckliga kunskaper om vilka tjänster som är tillgängliga. Den största utmaningen för teckenspråkiga vid skötseln av ärenden hos myndigheter är anordnandet av tolkning. Diskrimineringsombudsmannen har ofta uppmärksammat att språkversioner saknas från de dagliga kommunikationerna från statliga myndigheter. Olika språk bör beaktas även på sociala medier.

Tillgängligheten ska förbättras målmedvetet och systematiskt. Myndigheternas verksamhet ska göras mer tillgänglig till allt fler genom de val som görs. Tillgänglighet är inte heller enbart en teknisk fråga, utan ett sätt att förhålla sig till digitala tjänster och kommunikation på webben. Tillgänglighet handlar om att erbjuda tjänster på lika villkor för alla, och tillgänglighet bör i större utsträckning ingå i all myndighetsverksamhet.

Främjandet av likabehandling bör styra digitaliseringen och utvecklingen av artificiell intelligens

Digitalisering och artificiell intelligens har potential att främja likabehandling, med de förknippas också med diskrimineringsrisker.

Digitalisering och artificiell intelligens har potential att främja likabehandling till exempel genom att främja jämlikheten i beslutsfattandet med lösningar som stödjer tillgodoseendet av rättigheterna av personer med funktionsnedsättning och äldre personer samt allmänt genom att förbättra tillgången till tjänster som är oberoende av tid och plats.

Samhällets digitalisering kan ändå också försvaga förverkligandet av jämlikhet och tillgänglighet. Riskerna för förverkligandet av jämlikhet förknippas till

exempel med människornas olika digitala färdigheter, kostnaderna för och tillgången till digitala anordningar och förbindelser, tillgänglighetsproblem med digitala lösningar samt språkliga hinder. Till exempel en del av äldre människor och personer med funktionsnedsättning kan uteslutas från centrala tjänster om de digitala funktionerna har genomförts på ett ojämlikt sätt.

Under 2020 accelererade coronapandemin tillgången till digitala tjänster, men förde även fram digitaliseringens negativa konsekvenser. Diskrimineringsombudsmannen fäste uppmärksamhet på att i den i sig positiva utvecklingen av digitala tjänster ska myndigheterna ändå inte glömma sin skyldighet att erbjuda tjänster via flera olika kanaler och även på andra sätt än elektroniskt.

De negativa jämlikhetskonsekvenserna av system baserade på artificiell intelligens och särskilt den diskriminerande karaktären av automatiskt beslutsfattande kan orsakas av olika typer av faktorer, till exempel skevhet i den data som använts. Vad gäller automatiskt beslutsfattande kan de algoritmer som använts som grund för beslutsfattandet baseras på antaganden som leder till beslut vars slutresultat är diskriminerande till exempel mot vissa etniska grupper. Ju mer otransparenta och komplicerade funktionerna av artificiell intelligens är, desto

svårare blir det att förebygga och upptäcka dess diskriminerande konsekvenser och korrigera dem. Negativa konsekvenser för jämlikheten kan också bero på vem som gynnas av användningen av artificiell intelligens.

Diskrimineringsriskerna kring artificiell intelligens och dess eventuella negativa konsekvenser på tillgodoseendet av mänskliga rättigheter behandlades i internationella rapporter som publicerades under 2020. Av rapporterna framgår att artificiell intelligens kan innebära en betydande förstärkning av den strukturella diskriminering som för närvarande finns i samhällsstrukturerna och beslutsfattandet.

MYNDIGHETERNA SKA BEAKTA SKYLDIGHETEN ATT FRÄMJA LIKABEHANDLING I DIGITALISERING OCH ANVÄNDNING AV AI BÄTTRE ÄN DE HITTILLS GJORT

Enligt diskrimineringslagen har myndigheter, arbetsgivare och utbildningsanordnare en skyldighet att främja likabehandling och bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet. Särskilt myndigheterna ska bedöma sin verksamhetsmiljö och sträva efter att med sina åtgärder på ett övergripande sätt främja likabehandling.

I digitaliseringen och utnyttjandet av AI ska man mer än hittills bedöma hur man med deras användning och utveckling kan främja likabehandling och inklusion av olika grupper i samhällets funktioner. I sina ställningstaganden under 2020 betonade ombudsmannen att denna synvinkel bör mer och tydligare än hittills användas som grund för den offentliga förvaltningens och myndigheternas digitaliseringsprojekt.

I sina ställningstaganden betonade ombudsmannen konsekvensbedömning som en central faktor. Skyldigheten att främja likabehandling förutsätter av myndigheter, arbetsgivare och utbildningsanordnare att de effektivt bedömer jämlikhetskonsekvenserna vid utveckling och användning av digitala system och AI-system. Dessutom betonade ombudsmannen viken av deltagande och hörande: i samband med digitaliseringsprojekt ska man höra olika befolkningsgrupper och de organisationer som företräder dem.

Digitaliseringens positiva konsekvenser samt risker för förverkligandet av likabehandling behandla-

des under 2020 till exempel av en arbetsgrupp som kommunikationsministeriet koordinerat och dess rapport Digitala metoder för återuppbyggnad efter coronakrisen. I de synpunkter som diskrimineringsombudsmannen lämnade till arbetsgruppen efterlyste ombudsmannen behovet att rikta åtgärder särskilt för att förverkliga jämlikhet för äldre personer, barn och personer med funktionsnedsättning samt att man i åtgärderna skulle ta hänsyn till tillgodoseendet av jämlikt förverkligande av de språkliga rättigheterna. Ombudsmannen betonade att det är särskilt viktigt att alla kan använda sig av elektronisk identifiering på lika villkor. I arbetsgruppens slutrapport inkluderades enligt diskrimineringsombudsmannens förslag bland annat en punkt om att likabehandlingskonsekvenserna av de föreslagna åtgärdshelheterna bör bedömas.

Diskrimineringsombudsmannen mottar årligen flera kontakter som gäller digitalisering. Under 2020 handlade flera av kontakterna om banktjänster och i synnerhet jämlika möjligheter för äldre personer och personer med funktionsnedsättning att sköta sina bankärenden. Kontakterna handlade även ofta om mer allmänna problem med stark elektronisk identifiering. Ombudsmannen har informerat de ansvariga ministerierna och myndigheterna om de problem som kommit upp och betonat till exempel behovet av att brådskande säkerställa att alla har lika möjligheter till stark elektronisk identifiering.

I digitaliseringen och utnyttjandet av AI ska man mer än hittills bedöma hur man med deras användning och utveckling kan främja likabehandling och inklusion av olika grupper i samhällets funktioner.

UTVECKLARE OCH ANVÄNDARE AV ARTIFICIELL INTELLIGENS SKA BEDÖMA JÄMLIKHETSKONSEKVENSERNA

Användningen av AI-system och automatiskt beslutsfattande ökar snabbt. Medvetenheten och kännedomen om huruvida diskrimineringslagen kan tillämpas till användningen av artificiell intelligens är ändå inte ännu tillräcklig. Ämnet var föremål för livlig debatt på olika forum under 2020 och debatten handlade även mycket om de etiska aspekterna. Ombudsmannen betonade i sina ställningstaganden att det finns ett behov i Finland för mer omfattande bedömning och samhällelig debatt om hurdana regler för användningen av artificiell intelligens bör upprättas för att trygga tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Diskrimineringsombudsmannen behandlade artificiell intelligens och likabehandling bland annat i sitt utlåtande till justitieministeriet om bedömningspromemorian om behovet av att reglera det automatiserade beslutsfattandet inom förvaltningen samt i sitt utlåtande till beredningen av statsrådets redogörelse om de mänskliga rättigheterna.

I sina synpunkter om artificiell intelligens i fäste ombudsmannen särskild uppmärksamhet vid följande:

- Medvetenheten och kunskapen om innehållet i diskrimineringslagens främjandeskyldigheter och diskrimineringsförbudet bör ökas.
- Diskrimineringslagen ställer krav på konsekvensbedömning.
- Kompetensen om konsekvensbedömning bör ökas särskilt hos myndigheterna.
- Transparens i samband med användningen av artificiell intelligens är väsentlig för att bedöma och förebygga risker för diskriminering.
- En grundläggande förståelse och utbildning om artificiell intelligens ska säkerställas för alla på grund av de omfattande konsekvenserna.
- Vid utvecklingen av artificiell intelligens ska man försäkra sig om mångfald bland de sakkunniga.
- Vid utvecklingen av lagstiftningen ska man bedöma mer omfattande och precisa skyldigheter för konsekvensbedömningen och transparenserna.

FINANSINSPEKTIONEN UPPMÄRKSAMMADE PÅ OMBUDSMANNENS REKOMMENDATION BANKERNA OM ATT KREDITBESLUT SKA VARA ICKE-DISKRIMINERANDE

Under 2020 fortsatte diskrimineringsombudsmannen sitt påverkansarbete för att säkerställa icke-diskriminerande förfaranden vid kreditgivning. Till följd av diskussioner med ombudsmannen gav Finansinspektionen anvisningar till bankerna om att kreditbeslut ska vara icke-diskriminerande.

Bakgrunden till anvisningen var diskriminerings- och jämställdhetsnämndens beslut från 2018 om automatiskt beslutsfattande vid kreditgivning. Automatiseringen grundade sig på ett system där kredit sökanden poängsattes bland annat på basis av boplat, kön, modersmål och ålder. Nämnden konstaterade i sitt beslut att kreditgivarens förfarande utgjorde diskriminering och förelade ett betydande vite mot företaget (21.3.2018, 216/2017). Nämnden behandlade ärendet på diskrimineringsombudsmannens begäran.

SÄKERHETSMYNDIGHETERNA SKA FÄSTA SÄRSKILD UPPMÄRKSAMHET PÅ DISKRIMINERINGSRISKERNA AV AI-SYSTEM

I slutet av år 2020 gav FN:s kommitté för avskaffande av alla former av rasdiskriminering etnisk diskriminering en rekommendation till medlemsländerna om förbud mot etnisk profilering vid användning av AI vid säkerhetsmyndigheter. Kommittén konstaterade att användningen av nya teknologier inom säkerhetssektorn kan öka rasism och diskriminering. Kommittén gav särskilda rekommendationer om konsekvensbedömning och åtgärdernas transparens. Kommittén betonade staternas skyldighet att säkerställa att även företag som utvecklar och använder artificiell intelligens agerar icke-diskriminerande.

Ombudsmannen inledde en diskussion om ämnet med inrikesministeriet och polisstyrelsen. Ombudsmannen betonade behovet av att på basis av CERD:s allmänna kommentar bedöma åtgärdsbehoven och åtgärdernas transparens samt önskade fortsatt diskussion om ämnet mellan ombudsmannen, forskare och intressentgrupper.

Social- och hälsovårdsreformen kan i bästa fall främja de grundläggande rättigheterna, men propositionen bör ha ett omfattande likabehandlingsperspektiv

I enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering inleddes strukturreformen av social- och hälso-tjänsterna på nytt under 2020. Enligt diskrimineringsombudsmannen kommer reformen att medföra betydande goda konsekvenser för tillgodoseendet av grundläggande och mänskliga rättigheter, men ombudsmannen efterlyser fortfarande en mer omfattande likabehandlingsperspektiv i reformen.

Diskrimineringsombudsmannen ser det som positivt att ansvaret att anordna tjänster överförs till välfärdsområden som är större än kommuner. Detta samt tillräckliga resurser, en stark övervakning och den statliga styrningen främjar befolkningens faktiska jämlikhet. Ombudsmannen anser också att det viktigt att beredningen av den lagstiftning som ansluter sig till reformen, såsom lagstiftningen om funktionshinderservice och specialomsorg, genomförs i snabb takt för att komplettera reformen av social- och hälso-tjänsterna.

Välfärdsområdenas ansvar att anordna tjänster kräver ett bredare jämlikhetsperspektiv där jämlikhet inte enbart betraktas ur synvinkeln för tjänsternas tillgänglighet, utan även ur synvinkeln för tjänsternas innehållsmässiga jämlikhet. Ombudsmannen anser också att det är viktigt att den punkt som handlar om likabehandling skulle skrivas om så att den blir mer omfattande än det som nu föreslagits genom att man konstaterar att välfärdsområdet svarar för att tjänsterna är likvärdiga i stället för lika tillgång till tjänsterna. Diskrimineringsombudsmannen har observerat på basis av de kontakter som ombudsmannen mottagit att även de största sjukvårdsdistrikten har flera brister vad gäller främjandet av likabehandling, och en del av sjukvårdsdistrikten har överhuvudtaget inga verksamhetsmässiga likabehandlingsplaner. I dessa fall är personalen inte nödvändigtvis bekant med till exempel skyldigheten att göra rimliga anpassningar i enlighet med diskri-

Reformen att medföra betydande goda konsekvenser för tillgodoseendet av grundläggande och mänskliga rättigheter, men ombudsmannen efterlyser fortfarande en mer omfattande likabehandlingsperspektiv i reformen.

mineringslagen och det kan uppstå indirekt diskriminering inom sjukvården om man kategoriskt tillämpar samma förfaringsätt och regler utan att beakta till exempel funktionsnedsättning.

Vid genomförandet av social- och hälso-tjänster ska tillgänglighet främjas. Tillgänglighet har blivit en del av myndighetsförpliktelseerna åtminstone genom konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och den uppdaterade diskrimineringslagen. Diskrimineringsombudsmannen anser att 4 § 2 mom. i lagen om anordnande av social- och hälso-tjänster bör ändras så att den blir förpliktande till exempel på följande sätt: "Tillgängligheten inom social- och hälso-tjänster ska tryggas".

Tillgängligheten bör vara förpliktande även i verksamheten av de privata tjänsteleverantörer som producerar social- och hälso-tjänster. Välfärdsområdena är skyldiga att sörja för att de fastigheter de använder är tillgängliga. Ombudsmannen anser att uppgif-

ter om verksamhetslokalernas tillgänglighet ska ingå i de fastighetsspecifika uppgifterna om välfärdsområdena. På samma sätt ska de evenemang som välfärdsområdena arrangerar vara hinderfria och tillgängliga för alla. Ombudsmannen anser också att bestämmelsen om välfärdsområdenas kommunikationer ska kompletteras med ett tillgänglighetskrav. Dessa observationer om hinderfrihet förknippas med bestämmelser i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som är bindande för Finland.

Ombudsmannen fäster särskild uppmärksamhet på teckenspråkigas rättighet till sitt eget språk och tolkning inom social- och hälso-tjänster. Det bör vara obligatoriskt och inte en rekommendation att anordna tolkning. Kravet gäller teckenspråk både på finska och svenska. Förfaringssätt och anvisningar som förknippas med beställning av tolkning ska också enhetligas i de olika områdena.

Rätten till de samiska språken bör också stärkas i social- och hälsovårdsreformen. Ombudsmannen ser den nuvarande tjänstenivån för samiskspråkiga klienter som otillräcklig. Ombudsmannen anser att ändring av ordalydelsen i bestämmelsen om servicespråk till ansvar att anordna tjänster på de samiska språken skulle motsvara diskriminerings- och jämställdhetsnämndens lagakraftvunna tolkning och främja lika tillgång till tjänster på de samiska språken. Diskrimineringsnämnden har i sitt avgörande YVTltk 552/2018 konstaterat att myndigheterna i samernas hembygdsområde har skyldighet att aktivt och tillräckligt tidigt vidta nödvändiga åtgärder för att adekvat säkerställa tjänster på de samiska språken.

Diskrimineringsombudsmannen har gett sitt utlåtande både i regeringens propositionsutkast under hösten 2020 och till riksdagen om regeringens proposition i början av år 2021.

Diskrimineringsoffrens åtkomst till sina rättigheter måste stärkas i den partiella reformen av diskrimineringslagen

Regeringsprogrammet för Sanna Marins regering omfattar genomförandet av en partiell reform av diskrimineringslagen på basis av en utvärderingsstudie. I november 2020 publicerades en utredning om hur diskrimineringslagen från 2015 fungerar, Aidosti yhdenvertaiset (Äkta jämlikhet), bedömning av diskrimineringslagen (VNTEAS 50:2020). Utredarna bedömer hur lagstiftningen har lyckats på följande sätt:

”På lagstiftningsnivå har ett flertal av syftena för reformen lyckats och lagens utbud av metoder betraktas allmänt som gott. Olika diskrimineringsgrunder har beaktats bättre jämfört med den tidigare lagen och regleringen har harmoniserats. Även utvidgandet av skyldigheten att främja likabehandling i arbetslivet ses som en positiv utveckling.

Trots detta är alla diskrimineringsgrunder fortfarande inte i en helt jämlik position. Forskningsmaterialet pekar på att man inte heller känner till lagen och dess möjligheter tillräckligt väl. Det är uppenbart att den nya diskrimineringslagen har ökat synligheten av likabehandlingsfrågor och främjat att diskrimineringsfall kommer fram/upptäcks. Det är också tydligt att en del av diskrimineringen alltså blir undangoemd och oidentifierad. En allmän utmaning är fortfarande tillsynsmyndigheternas brist på resurser.

De största utmaningarna för förverkligandet av lagens målsättningar anknyter till tillämpning och till hur diskriminering på olika diskrimineringsgrunder fördelas till olika rättsskyddskanaler. Utmaningarna kan delvis underlättas med att förnya lagstiftningen och genom att kraftigare styra befrämjandet av likabehandling. I projektet identifierades flera enstaka utvecklingsbehov inom lagstiftningen samt, som en större helhet, frågan om olika myndigheters behörighet.”

ARBETSDISKRIMINERING AV MINORITETER LEDER SÄLLAN TILL ÅTGÄRDER

I bedömningsstudien av diskrimineringslagen lyfte man även fram ett fenomen som också observerats i diskrimineringsombudsmannens arbete: en betydande

del av arbetsdiskriminering av minoriteter kommer inte till myndigheters kännedom och de som blivit utsatta för diskriminering saknar rättsskydd. Den gällande diskrimineringslagen har inte lyckats ändra arbetslivet vad gäller minoriteter. Arbetsdiskriminering på grund av etniskt ursprung, sexuell läggning eller funktionsnedsättning behandlas uppseendeväckande sällan av domstolar eller arbetarskyddsmyndigheter.

Diskrimineringsombudsmannen tog emot 1 103 kontakter om diskriminering under 2020. Av dessa gällde 170, dvs. 15 %, arbetslivet. Under 2017–2020 har arbetslivsdiskriminering utgjort 15–18 % av kontakterna, och detta livsområde har varje år varit bland de tre största. Ursprung, funktionsnedsättning och hälsotillstånd var de vanligaste diskrimineringsgrunderna vad gäller arbetslivet.

Diskrimineringsombudsmannen har ändå ingen behörighet att övervaka efterlevnaden av diskrimineringslagen i arbetslivet. Ombudsmannen kan alltså inte ta ställning till huruvida ett enskilt fall som gäller arbetslivet utgör diskriminering eller annat förfarande som strider mot diskrimineringslagen. Utöver rådgivning på allmän nivå har ombudsmannen hänvisat personer som tagit kontakt med ombudsmannen att kontakta arbetarskyddsmyndigheten i sin region eller överfört ärenden till behöriga myndigheter för behandling å tjänstens vägnar.

Rätt till arbete enligt 18 § i grundlagen är central ur jämlikhetssynpunkt. Arbetslivet ger försörjning, sociala relationer på arbetsplatsen, en möjlighet att påverka sina egna livsval samt ett socialt status.

Genom ombudsmannens övriga arbete har det tydligt kommit fram att det finns stora hinder för deltagandet i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning samt att personer som tillhör etniska minoriteter upplever diskriminering i synnerhet vid rekrytering.

I Finland är personer med funktionsnedsättning till en stor del utanför arbetslivet. För närvarande får cir-

ca 120 000 personer arbetslöshetspension i Finland. Det har uppskattats att det finns cirka 60 000 personer med funktionsnedsättning i Finland som får pension, av vilka en stor del skulle vilja och skulle kunna arbeta. Orsaken till dessa situationer ligger ofta i attityder, inte i att en person med funktionsnedsättning inte skulle kunna delta i arbetslivet. Funktionsnedsättning är en egenskap hos en människa, en egenskap bland andra egenskaper. Hinder för sysselsättning av personer med funktionsnedsättning behandlas närmare i årsberättelsens kapitel "De strukturella hindren för sysselsättningen av personer med funktionsnedsättningar måste undanröjas".

Svårigheter och diskriminering som personer som tillhör etniska minoriteter i arbetslivet upplever kom fram som en central observation i ombudsmannens utredning av diskriminering av personer av afrikanskt ursprung (se ovan). Till exempel romer har också lyft fram problemen med tillträde till arbetslivet, och Akhlaq Ahmeds omfattande studie om de problem som personer med utländsk klingande namn möter vid rekrytering (Helhetsöversikten över integration 2019) visar att det finländska arbetslivet ännu har en lång väg till jämlikhet.

Det faktum att ombudsmannen inte kan vidta åtgärder för att utreda arbetsdiskriminering försvårar väsentligt också ett mer allmänt arbete för främjande av likabehandling i arbetslivet.

YEn av diskrimineringsombudsmannens uppgifter är att främja likabehandling även i arbetslivet. Det faktum att ombudsmannen inte kan vidta åtgärder för att utreda arbetsdiskriminering försvårar väsentligt också ett mer allmänt arbete för främjande av likabehandling i arbetslivet. Effektivt förverkligande av de

grundläggande och mänskliga rättigheterna förutsätter att man ingriper i kränkningar av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Därför är nyckelfrågan även vad gäller diskriminering i arbetslivet hur den som är utsatt för diskriminering kan trygga sina rättigheter. Finland och Portugal är de enda EU-länderna där en person som upplevt diskriminering i arbetslivet inte kan föra sitt ärende till en självständig diskrimineringsombudsman för behandling.

Grundlagsutskottet ansåg vid stiftandet av den nuvarande diskrimineringslagen att det är problematiskt med hänsyn till enhetligheten i tillsynen att tillsynen över likabehandlings- och diskrimineringsfrågorna inom arbetslivet ställs utanför diskrimineringsombudsmannens arbetsfält med tanke på att arbetslivet är ett centralt område för tillämpningen av diskrimineringslagen (GruU 31/2014).

Utskottet uppmärksammade även att diskriminerings- och jämställdhetsnämnden på motsvarande sätt inte har behörighet i diskrimineringsfall i arbetslivet. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har kunnat utreda och bedöma diskriminering som grundar sig till exempel på funktionsnedsättning eller sexuell läggning. Diskrimineringen är inte alltid direkt eller ens avsiktlig. Nämnden har lyckats ta sig an även strukturell diskriminering och tolka till exempel FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning enligt dess utvecklande tolkningspraxis. Denna tolkningspraxis finns till exempel inte i regeringens proposition om diskrimineringslagen, varmed nämnden har haft en stor betydelse. Detta element behövs verkligen också för ingripande i diskriminering i arbetslivet.

Den kommande partiella reformen av diskrimineringslagen är ett ypperligt tillfälle att ändra den nuvarande situationen.

RÄTTEN TILL GOTTGÖRELSE TILLGODOSES SÄLLAN

Enligt lagen ska den som blivit utsatt för diskriminering få gottgörelse. Detta sker inte eftersom diskriminerings- och jämställdhetsnämnden inte kan beordra att gottgörelser ska betalas.

Den finska diskrimineringslagen ses som en av de bästa lagarna i Europa som förbjuder diskriminering,

eftersom diskrimineringsförbudet omfattar så gott som all verksamhet mellan människor utom religionsutövning. Diskrimineringslagen har ändå misslyckats i en av de mest centrala målsättningarna: att den som blivit utsatt för diskriminering har rätt till gottgörelse.

Enligt bedömningsstudien om diskrimineringslagen beordrade domstolar under 2015–2019 endast tre gånger att gottgörelse skulle betalas. Enligt lagen har den som blivit utsatt för diskriminering ändå rätt att få gottgörelse av den myndighet, arbetsgivare, utbildningsanordnare eller tillhandahållare av varor eller tjänster som har brutit mot diskrimineringsförbudet. Även EU-direktiv som är bindande för Finland förutsätter att de juridiska påföljderna av diskriminering är effektiva, proportionerliga och varnande. Så är inte fallet just nu.

Att ansöka om gottgörelse har gjorts särskilt svårt i Finland. Den som blivit utsatt för diskriminering ska själv väcka talan i tingsrätten mot den som gjort sig skyldig till diskriminering inom ett eller två år från det diskriminerande förfarandet, i rekryteringsfall ett år. Den som blivit utsatt för diskriminering ska själv yrka på gottgörelse även i de fall där den av statsrådet tillsatta diskriminerings- och jämställdhetsnämnden redan har konstaterat att diskriminering har ägt rum. Oftast lönar det sig ändå inte att yrka på gottgörelse i tingsrätten. Nivån av de gottgörelser som tingsrätten dömt har varit endast några tusen euro. Det finns en risk att den som blivit utsatt för diskriminering själv kan bli tvungen att betala betydligt högre ersättningar för rättegångskostnader om hen inte kan bevisa i domstol att diskriminering har ägt rum.

Då diskrimineringslagen stiftades var tanken att den som blivit utsatt för diskriminering kan minska risken för rättegångskostnader genom att först föra ett diskrimineringsärende gratis till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden för bedömning. Problemet är att utredningen och behandlingen av ärendet i nämnden så gott som alltid tar så länge att tidsfristen för yrkandet på gottgörelse hinner gå ut. Det sker senast då man överklagar nämndens beslut hos förvaltningsrätten.

Det finns dock en enkel lösning till detta problem. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden borde ges möjlighet att beordra gottgörelse.

Nämnden består av meriterade jurister och bland annat sakkunniga inom de olika diskrimineringsgrunderna. Nämnden kan för närvarande bedöma huruvida diskriminering har ägt rum och vid behov ålägga vite på hundratusentals euro för att effektivisera diskrimineringsförbudet. Nämndens beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten. Nämnden kan ändå inte beordra gottgörelse i de fall där nämnden har konstaterat brott mot diskrimineringsförbudet.

Att diskriminerings- och jämställdhetsnämnden skulle kunna besluta om gottgörelse är inte någon exceptionell lösning för effektivisering av lagstiftningen. Ett påföljdskollegium som består av dataombudsmannen och de två biträdande dataombudsmän beslutar om påföljdsavgifter för dataskyddsbrott, Avgifterna har varierat mellan tiotusentals euro och 100 000 euro. Även konkurrensverket kan beordra påföljdsavgifter som kan uppgå till flera miljoner euro för begränsning av konkurrens.

Regeringsprogrammet innehåller en partiell reform av diskrimineringslagen. Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens möjlighet att beordra gottgörelse är ett enkelt och effektivt sätt att förbättra ställningen för dem som blivit utsatta för diskriminering och att förebygga diskriminering i Finland. Riksdagens grundlagsutskott skulle redan vid stiftandet av den nuvarande diskrimineringslagen utreda om frågor om gottgörelse i första instans kan behandlas i diskriminerings- och jämställdhetsnämnden.

Personer som tillhör minoriteter utsätts fortfarande för mycket diskriminering i Finland. Enligt en undersökning från Helsingfors universitet blir en person vars namn verkar vara somaliskt tvungen att skicka cirka fyra gånger fler arbetsansökningar än en sökande med exakt samma utbildning och arbetserfarenhet med ett traditionellt finskt namn. Reformen av diskrimineringslagen kan ingripa även i detta problem. Man skulle kunna ingripa i diskrimineringen i arbetslivet mer effektivt genom att ge diskrimineringsombudsmannen möjlighet att föra ärenden om arbetsdiskriminering till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden för behandling så att nämnden även kan beordra gottgörelse till den som blivit utsatt för diskriminering.

Nationella rapportören om människohandel

Diskrimineringsombudsmannen fungerar även som Finlands nationella rapportör om människohandel. Människohandelsrapportören ska som en självständig och oberoende part granska det arbete som i Finland utförs mot människohandel. Målet med rapportörens arbete är att göra det lättare att identifiera offer för människohandel, främja deras tillgång till hjälp och trygga deras rättigheter. Rapportören

följer upp fenomen i anslutning till människohandel samt bevakar hur Finland uppfyller sina internationella människorättsförpliktelser och hur den nationella lagstiftningen om människohandel fungerar. Ombudsmannen låter genomföra utredningar om människohandel och relaterade fenomen. Ombudsmannen kan också ge juridisk rådgivning och i undantagsfall bistå offer för människohandel i rätten.

Arbetet mot människohandel har stärkts

Arbetet mot människohandel förekommer i flera punkter i statsminister Marins regeringsprogram. Detta blev synligt under 2020 när flera av dessa punkter framskred trots coronasituationen. Beredningsarbetet av en lag om hjälp till offer för människohandel behandlas närmare i följande kapitel.

Statsrådets samordnare för arbete mot människohandel började sitt arbete i början av år 2020 när Finland inte hade haft någon samordnare under cirka två år. Under samordnarens ledning beredde man ett handlingsprogram mot människohandel som kommer att godkännas under 2021. Handlingsprogrammet har sex prioriterade områden som förknippas med ett stort antal åtgärder som ska vidtas. Människohandelsrapportören deltog i handlingsprogrammets beredning i egenskap av en permanent sakkunnig.

Vid polisinsättningen i Helsingfors inrättades under 2020 en nationell grupp vars arbete fokuserar på avslöjande och utredning av människohandelsbrott. Gruppen kommer att ha ett nära samarbete med centralkriminalpolisen, det nationella expertnätverket för bekämpning av människohandelsbrott samt andra myndigheter och samarbetspartner. Gruppen inledde sin verksamhet i februari 2021. För att be-

svara polisens åtgärder kan södra Finlands åklagar-distrikt grundat en grupp av 10 åklagare som specialiserar på människohandel.

Åtgärderna för att verkställa straffrättsligt ansvar behövs. Under 2020 har ombudsmannen uppmärksammat till exempel beslut om att inte väcka åtal i människohandelsbrott. Utmaningen för utredning och bevisning har varit till exempel att det har gått en lång tid från brottet innan det anmälts till polisen. Betydelsen av avslöjande utredning är väsentlig för att brotten ska kunna utredas i rätt tid. Verkställandet av straffrättsliga ansvar betonas också av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa OSSE i sin verksamhet mot människohandel under 2021.

Arbetet mot människohandel hänger också samman med olika pågående åtgärder mot utnyttjande av utländsk arbetskraft. Rapportören har till exempel hört av en arbetsgrupp som behandlar ämnet samt gett ett utlåtande i propositioner till lagar om uppehållstillstånd av en utländsk arbetstagare som fallit offer för arbetskraftsutnyttjande samt avsiktsförklaringsförfarandet om utländska bärplockare. Ökad likabehandling i arbetslivet förebygger människohandel.

20 år från Palermoprotokollet – den särskilda ställningen av offer för människohandel stärks med genomförandet av regeringsprogrammet

Ett av de mest centrala, internationellt bindande avtalen mot människohandel, Palermoprotokollet, fyllde 20 år under 2020. Palermoprotokollet är ett tilläggsprotokoll till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet om att förebygga, bekämpa och bestraffa handel med människor, särskilt kvinnor och barn.

Det centrala resultatet av protokollet var definitionen av människohandel. Denna definition följs fortfarande och definitionerna av människohandel i till exempel EU-direktiv och Finlands strafflag motsvarar Palermoprotokollets definition. I Palermoprotokollet beaktades för första gången även de olika formerna av människohandel och dess avsikt var att garantera respekt för offer för människohandel. Palermoprotokollet trädde i kraft i Finland år 2006.

Palermoprotokollet följdes av Europeiska unionens rambeslut om bekämpande av människohandel år 2002 och direktivet om ett särskilt uppehållstillstånd för offer för människohandel år 2004 samt Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel som trädde i kraft internationellt år 2008.

I Finland har människohandel kriminaliserats i strafflagen år 2004 och offer för människohandel har haft sin egen grund för uppehållstillstånd i utlänningslagen från och med samma år. Om hjälp till offer för människohandel har föreskrivits först sedan år 2007 i lagen om främjande av invandrares integration samt mottagande av asylsökande och sedan år 2015 i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel. Den nationella människohandelsrapportören grundades i Finland år 2009 på rekommendationer av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa OSSE och EU, då som en del av minoritetsombudsmannens uppdrag. Arbetet mot människohandel samt ställningen för offer för människohandel grundar sig på dessa avtal

och lagar. Enligt internationell rätt och EU-rätt utgör offren för människohandel en människogrupp som har en särställning. Människohandel är en kränkning mot människovärdet och den personliga integriteten. Därför har det internationella samfundet bedömt att offer för människohandel behöver särskild hjälp och särskilt stöd.

För offer för människohandel har det även i Finland fastställts i lagen om hjälp till offer för människohandel en särställning enligt de internationella förpliktelserna att få hjälp och stöd. Denna särställning har bekräftats av den biträdande justitieombudsmannen i sitt beslut (på finska, [EOAK/3489/2017](#) från 2019. Mer om ämnet finns i ombudsmannens [årsberättelse](#) 2019).

MÅLSÄTTNINGEN ÄR ATT STÄRKA SÄRSTÄLLNINGEN AV OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL

Enligt statsminister Marins regeringsprogram kommer ställningen för offer för människohandel att förbättras. Regeringsprogrammet innehåller åtgärder för utarbetandet av en lag om hjälp till offer för människohandel. Anknytningen till straffprocessen blir svagare. Enligt regeringsprogrammet ska bestämmelser om trygg boendeservice med stöd för offer för människohandel utfärdas.

En arbetsgrupp för beredningen av lagstiftningen om hjälp till offer för människohandel började sitt arbete vid social- och hälsovårdsministeriet under sommaren 2020. Syftet med arbetsgruppen är att förnya och förbättra, förtydliga och förenkla praxisen och lagstiftningen om hjälp till offer för människohandel så att offrens rätt till hjälpinsatser tillgodoses jämlikt oberoende av offrets boendeplats eller huruvida offret har en hemkommun eller inte. Avsikten är också att försvaga anknytningen av hjälpinsatserna till straffprocessen. Som en del av beredningen av den separata lagen upprättas även förslag till lagstiftning om trygg boendeservice med stöd för offer för människohandel.

Diskrimineringsombudsmannen deltar i arbetsgruppens arbete i egenskap av en självständig sakkunnig. Arbetet pågår fortfarande.

Behovet av att förtydliga lagstiftningen och att knyta den närmare till social- och hälsovårdslagstiftningen har kommit upp på grund av de praktiska utmaningar som har förekommit vid hjälpinsatser till offer för människohandel. Hur lagstiftningen gällande hjälp för offer för människohandel fungerar har behandlats i diskrimineringsombudsmannens och Europeiska institutet för kriminalpolitik Heunis **utredning** från 2018. Utredningen lyfte fram utmaningar bland annat i identifieringen av hjälp för offer för människohandel, kännedomen om den särskilda lagstiftningen om offer för människohandel och därmed i tillgången till tjänster. En central utmaning har varit bristen av vardagligt stödarbete och servicehandledning i kommunerna. Enligt utredningen kan man inte med allmän lagstiftning besvara offrens varierande behov tillräckligt bra.

På basis av diskrimineringsombudsmannens **berättelse** har riksdagen förpliktigt regeringen att utreda ändringsbehoven för lagstiftningen om hjälp till offer för människohandel, och regeringen har nu inlett detta arbete. Den arbetsgrupp som förbereder lagstiftningen om hjälp till offer för människohandel ska se till att regeringens vilja att förbättra offrens ställning förverkligas. I och med att social- och hälsovårdsreformen är anhängig samtidigt finns det också en möjlighet att bedöma hur offrens rättigheter till hjälpinsatser bäst kan tryggas med reformen. Hjälpssystemet för offer för människohandel baseras på lagstiftning. Genom hjälpssystemet har Finland 15 års erfarenhet av de behov och situationer där speciallagstiftning behövs för att bemöta behoven av of-

fer för människohandel. På basis av hjälpssystemets verksamhet kan man se dess betydande betydelse för hjälp till offren, för samordningen av olika aktörer och processer samt för synliggörandet av fenomenet människohandel. Ombudsmannen anser att det är nödvändigt att kompetensen hos hjälpssystemet för offer för människohandel bevaras trots ändringarna i lagstiftningen.

Syftet med hjälpen är att göra det möjligt för offret att återhämta sig och förhindra att hen blir offer för människohandel på nytt. Syftet med speciallagstiftningen är att komplettera den allmänna lagstiftningen och säkerställa tillgången till tjänster för offer för människohandel i en situation där grundläggande service inte kan bemöta de krävande stödbehoven. Med speciallagstiftning tryggas offer för människohandel jämlik tillgång till tjänsterna oberoende av var och av vem offret får hjälp.

Under de 20 år som Palermoprotokollet har funnits till har det skett stora framsteg nationellt och internationellt. Trots det är människohandel ett enormt, globalt problem. Det finns uppskattningsvis 20 miljoner offer för människohandel och endast få av dem identifieras som offer och får hjälp. I Finland har förbättrandet av ställningen av offer för människohandel aldrig tidigare legat lika högt på den politiska agendan. Man ska hålla fast vid regeringsprogrammets målsättningar och se till att särställningen av offer för människohandel förstärks och det straffrättsliga ansvaret verkställs bättre än hittills.

Den arbetsgrupp som förbereder lagstiftningen om hjälp till offer för människohandel ska se till att regeringens vilja att förbättra offrens ställning förverkligas.

Avlägsnande ur landet äventyrar skyddet av offer för människohandel

Offer för människohandel löper en risk att bli utnyttjade på nytt. Internationella avtal förpliktigar stater att förhindra att offer för människohandel på nytt blir utsatta för människohandel. Det centrala målet för skydd och stöd är att hjälpa offret att skapa sig ett liv utan exploatering. Vad gäller asylsökande väcks frågan om hur skydd av offer för människohandel och efterlevnaden av Dublinavtalet passar ihop.

Reserestriktionerna på grund av corona minskade verkställigheten av avlägsnanden ur landet under våren 2020. Under senare delen skedde det avlägsnanden av offer för människohandel ur landet, antingen på basis av Dublinavtalet eller för att personen hade fått uppehållstillstånd eller internationellt skydd i ett annat EU-land. Dessa var enskilda fall, med de visade konkret problematiken i avlägsnanden av offer för människohandel ur landet.

Ombudsmannen gav ett utlåtande till förvaltningsrätten i ett av fallen. På basis av handlingarna såg det ut som sårbarheten hos en asylsökande som berättat om tecken på människohandel och som blivit kund i hjälpsystemet för offer för människohandel inte hade bedömts grundligt. Personen inte hade något juridiskt biträde vid hörandet även om hen som offer för människohandel skulle ha haft rätt till det. Risken att bli offer för människohandel på nytt i mottagarstaten hade inte bedömts.

En oroande observation under 2020 var att endast få offer för människohandel som avlägsnats ur landet ger sitt samtycke till Finlands myndigheter att informera myndigheterna i mottagarlandet om att det är fråga om offer för människohandel. Orsaker som kommit fram har bland annat varit misstanke om att myndigheterna i mottagarlandet är korruperade, rädsla för att de som utsatt personerna för människohandel skulle få veta samt misstänksamhet över vilka uppgifter som lämnas till myndigheter om man ger sitt samtycke. Offer för människohandel har upplevt att samtycke till att lämna ut uppgifter skulle betyda att man samtycker till returneringen. Bristen av samtycke har förhindrat kontakterna med

mottagarländerns myndigheter och även kontakterna med medborgarorganisationer som skulle kunna ha varit beredda att ta emot den person som returneras.

Risken att utsättas för människohandel på nytt är verklig när hjälpen avbryts och personen flyttar från ett land till ett annat. I returneringssituationer är det upp till den som returneras att söka sig till tjänsterna, vilket kan vara svårt för offer för människohandel.

DUBLINAVTALET OCH SKYDD AV OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL PASSAR DÅLIGT IHOP

Syftet med Europarådets konvention om bekämpande av människohandel är att skydda offer för människohandel och förhindra människohandel. Offer för människohandel ska identifieras och hänvisas till hjälpsystemet. Om ett offer för människohandel avvisas till ett annat land ska man bland annat försäkra sig om säkerheten för den person som avvisas.

Om en asylsökande innan hen anlänt till Finland till exempel har kommit till Europa med visum från ett annat EU-land eller ansökt om internationellt skydd i ett annat EU-land, är detta första land i stället för Finland ansvarigt för handläggningen av asylansökan. Diskrimineringsombudsmannen är orolig för returneringen av personer som i Finland inkluderats i hjälpsystemet för offer av människohandel till andra EU-länder på basis av förordningen om fastställande av ansvar, det så kallade Dublinavtalet. Enligt ombudsmannens observationer sker överföringen till hjälpsystemet i ett annat land inte ofta så smidigt, information om offrets situation och behov överförs inte till det andra landet och man kan därmed inte försäkra sig om att personen inte blir utsatt för exploatering på nytt.

Fullföljandet av Europarådets konvention om bekämpande av människohandel uppföljs av sakkunniggruppen GRETA. Under sommaren 2020 publicerade gruppen anvisningar med syfte att förstärka rättigheterna av offer för människohandel som sökande av internationellt skydd. Människohandel kan

utgöra en grund för att erhålla skydd i förhållande till hemlandet. GRETA tar även upp det faktum att offer för människohandel kan utsättas för fara om de med stöd av förordningen om fastställande av ansvar returneras till det EU-land där de fallit offer för människohandel.

I anvisningarna tar GRETA upp faktorer som ska bedömas innan ett offer för människohandel avvisas. Dessa gäller även Dublin-beslut. Offer för människohandel ska inte returneras till ett land där de först ansökte om asyl om de där riskerar att på nytt bli offer för människohandel. GRETA framhåller att risken att bli offer för människohandel på nytt i sig utlöser en stats skyldighet att skydda personen mot överträdelse av artikel 4 i Europakonventionen mot slaveri och annat påtvingat arbete.

Enligt Dublinavtalet kan en stat genom sitt eget beslut ta ansvaret om handläggningen av en asylsökande. GRETA understryker identifieringen av offer för människohandel bland asylsökande så att det är möjligt att förhindra att de faller offer för människohandel på nytt samt att garantera att offren får hjälp och en eventuell period för återhämtning och

eftertanke i enlighet med artiklar 12 och 13 i människohandelskonventionen. Enligt diskrimineringsombudsmannenska människor som i Finland identifierats som offer för människohandel vars hjälpinsatser har inletts inte returneras till ett annat EU-land på basis av Dublinavtal.

Diskrimineringsombudsmannen har även tidigare uppmärksammat problemen med Dublinavtalet. En faktainsamlingsresa till Italien genomfördes på basis av en pro memoria som diskrimineringsombudsmannen publicerat år 2016. Under resan kom det fram att efter det att offer för människohandel returnerats från Finland till Italien får de hjälp sporadiskt, mottagningssituationen är överbelastad och hjälpen kan upphöra då personer anländer till Italien på grund av att informationsutbytet är bristfälligt. Till följd av denna resa ändrade Migrationsverket sin praxis. Returneringen av offer för människohandel till Italien skulle framöver övervägas mer noggrant och individuellt. Med dessa riktlinjer respekteras offrens rättigheter bättre, men de gäller endast en del av de asylsökande som fallit offer för människohandel.

Enligt diskrimineringsombudsmannen ska människor som i Finland identifierats som offer för människohandel vars hjälpinsatser har inletts inte returneras till ett annat EU-land på basis av Dublinavtal.

Främjande av utlänningars rättigheter och ställning

Diskrimineringsombudsmannens uppgifter omfattar främjande av utlänningars rättigheter och ställning. Diskrimineringsombudsmannen har dessutom med stöd av utlänningslagen en särskild roll när det gäller att komplettera utlänningars rättsskydd och övervaka att deras rättigheter tillgodoses.

Ombudsmannen har rätt att bli hörd i enskilda ärenden som gäller asylsökande eller utvisning av utlän-

ningar. Ombudsmannen har också omfattande rätt att få information i utlänningsärenden. Ombudsmannen har tillgång till personregistret för utlänningar (utlänningsregistret) och rätt att få kännedom bland annat om alla beslut som Migrationsverket och förvaltningsdomstolarna har fattat med stöd av utlänningslagen.

Bestämmelsen om kringgående av inresebestämmelserna måste ändras för att trygga barnets rättigheter

I mars 2020 publicerade diskrimineringsombudsmannen en utredning om [beslut](#) om familjeåterföring för minderåriga som fått internationellt skydd. Utredningen visade att endast hälften av de ensamkommande barn som beviljats internationellt skydd får leva med sin familj i Finland. Materialet till utredningen bestod av Migrationsverkets beslut under tiden 1.1.2018–18.9.2019.

Av utredningen framkom en tolkningspraxis, där tillgodoseendet av barnets rättigheter är beroende av Migrationsverkets bedömning av klandervärdheten hos motiven för föräldrarnas tidigare verksamhet, vilken i regel inträffat för flera år sedan och faller utanför Finlands rättssfär. Utifrån utredningen verkar det även som att familjeåterföring vägras med motiveringar som inte specifikt föreskrivits i lagen. I de negativa besluten tillämpades 36 § 2 mom. i utlänningslagen, enligt vilken kan uppehållstillstånd vägras, om det finns grundad anledning att misstänka att utlänningsen har för avsikt att kringgå bestämmelserna om inresa eller vistelse i landet.

Ombudsmannen gav åtta rekommendationer på basis av utredningen. Den viktigaste av dessa är att bestämmelsen om kringgående av inresebestämmelserna bör ändras så att den bättre uppfyller de krav på exakthet och noggrann avgränsning samt skydd för familjelivet som fastställs även i grundlagen. Utredningen visade att bestämmelsen i sin nuvarande form innebär en betydande begränsning av barnets rättigheter. Bestämmelsens tillämpningsområde bör begränsas särskilt i ärenden som handlar om familjeband och även vad gäller andra grunder för uppehållstillstånd.

Inrikesministeriet tillsatte 15.7.2020 ett projekt för att främja familjeåterföring där man bland annat utreder problem med familjeåterföring och bedömer andra eventuella behov av att ändra lagstiftningen i synnerhet på basis av rekommendationerna i diskrimineringsombudsmannens utredning.

Av utredningen framkom en tolkningspraxis, där tillgodoseendet av barnets rättigheter är beroende av Migrationsverkets bedömning av klandervärdheten hos motiven för föräldrarnas tidigare verksamhet, vilken i regel inträffat för flera år sedan och faller utanför Finlands rättssfär.

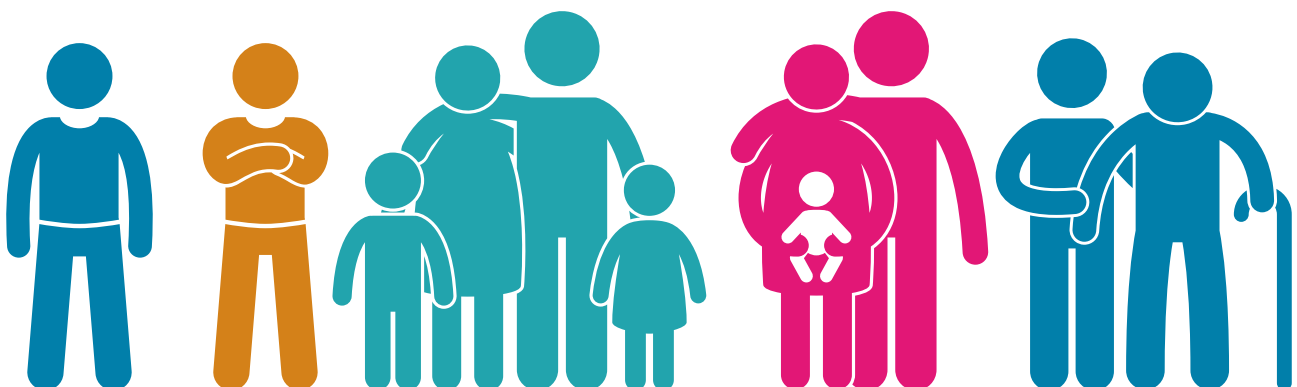
HFD tog ställning till tillämpningen av 36.2 § i utlänningslagen

Under 2020 gav högsta förvaltningsdomstolen tre betydande årsboksbeslut om tillämpningen av 36.2 § i utlänningslagen. I september (HFD:2020:98) ansåg domstolen i ett ärende som handlade om familjeåterförening av en ensamkommande minderårig som erhållit alternativt skydd, att Migrationsverket och förvaltningsrätten kunde ha avslagit ansökan med stöd av 36.2 § i utlänningslagen. I juni gav HFD två andra årsboksbeslut om förhållande mellan bestämmelsen om kringgående av inresebestämmelserna och skydd för familjelivet. Fallen handlade om ansökan av maka/make till en finsk medborgare på grund av familjeband. HFD ansåg att regleringen av invandringen och det allmänna intresset kan i vissa fall betraktas väga så tungt på grund av sökandens förfarande i strid med 36.2 § i utlänningslagen att skydd för familjeliv måste ge vika i helhetsbedömningen.

Ombudsmannen har även fått kännedom om allt fler fall där denna bestämmelse har tillämpats på ett

sätt som även begränsar finländska barns rätt till familjeliv och båda sina föräldrar. Ombudsmannen har flera gånger kontaktats angående fall där en av barnets föräldrar har utvisats på basis av kringgående av inresebestämmelserna trots att denne aktivt hade deltagit i livet av sitt unga barn och sin maka/make under flera år. Nuvarande praxis ser ut att strida mot konventionen om barnets rättigheter med beaktande av bland annat konventionens förpliktelse till stater att inte skilja ett barn från dess föräldrar om det inte är förenligt med barnets bästa.

Alla HFD:s ovannämnda beslut är omröstningsbeslut. Detta stödjer för sin del ombudsmannens åsikt om bestämmelsens inexakthet och rekommendation om att bestämmelsen bör begränsas så att särskilt skydd för familjeliv tillgodoses bättre. Ombudsmannen har även gjort oroande observationer om att bestämmelsen under senare år allt oftare har tillämpats även till andra uppehållstillståndsärenden.

Verkställigheten av regeringsprogrammets mål som gäller utlänningars rättigheter har framskridit långsamt

Regeringsprogrammet innehåller flera punkter med vilka utlänningar skulle få bättre tillgång till sina rättigheter. Förslagen skulle särskilt säkerställa tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna för personer i sårbar ställning. Diskrimineringsombudsmannen anser att det är viktigt att dessa mål uppnås och oroas därför av att arbetet framskrider så långsamt.

Av lagstiftningsändringarna har endast ändringen om asylsökandes rättsskydd framskridit till behandling i riksdagen. På grund av vårens pandemisituation lämnades regeringens proposition till riksdagen först i december 2020. Propositionen ska stärka de asylsökandes rättsskydd som under förra mandatperioden försvagades och förlänga besvärstiden för besluten så att den motsvarar de allmänna besvärstiderna samt att möjliggöra användningen av rättshjälp vid asylsamtal. Propositionen ska också upphäva bestämmelsen om fastställande av arvode särskilt för varje ärende vilken endast har gällt rättshjälp för personer som ansökt om internationellt skydd.

Regeringsprogrammets mål om att minska papperslösheten och trygga nödvändig vård för alla papperslösa har inte uppfyllts. Social- och hälsovårdsministeriet har berett verkställigheten av punkten om hälsovård för papperslösa, men det faktiska lagstiftningsarbetet hade inte ännu inletts i slutet av år 2020. Diskrimineringsombudsmannen anser fortfarande att det är viktigt att man brådskande föreskriver om hälso- och socialtjänster för papperslösa genom lag.

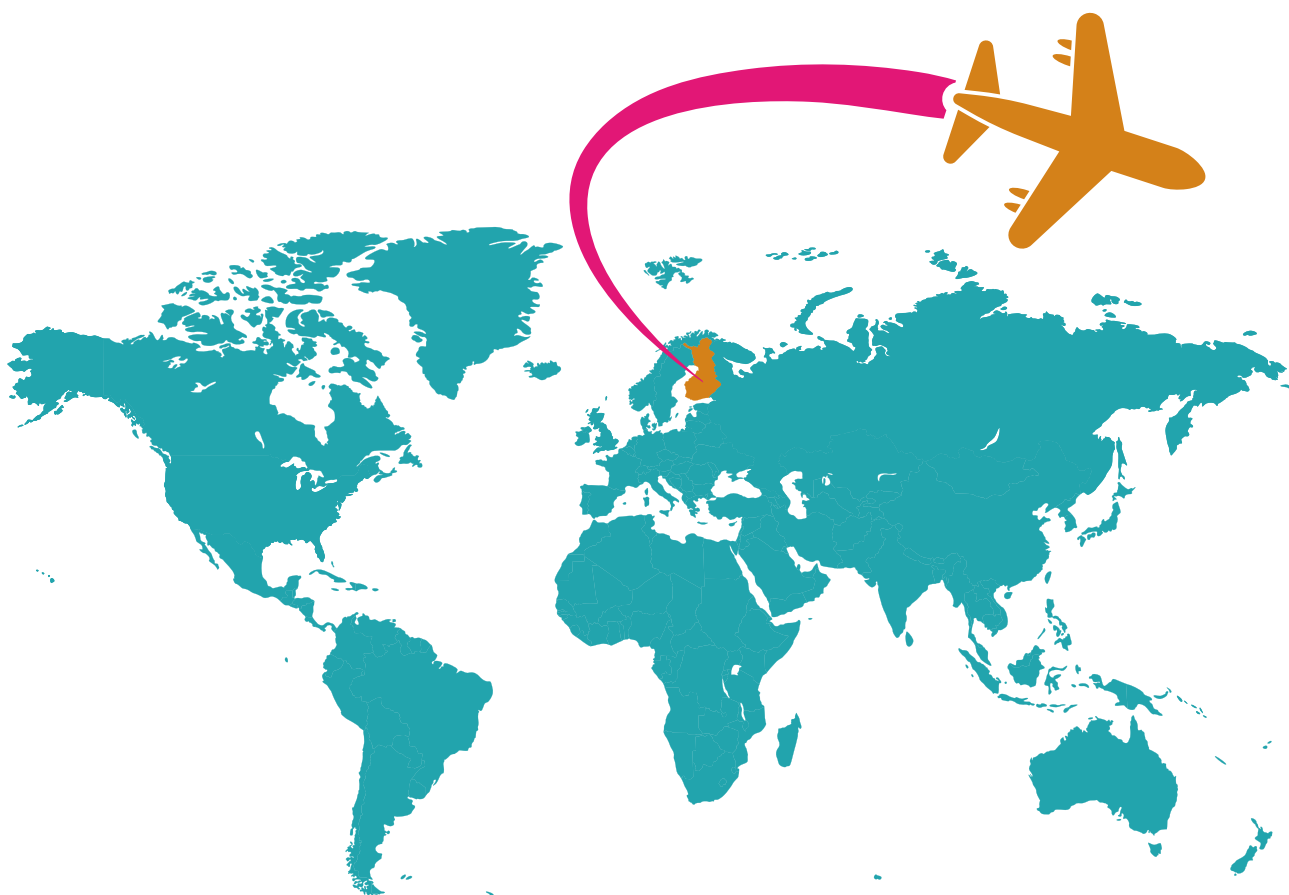
Enligt regeringsprogrammet utvecklar regeringen lagstiftningen och tillämpningspraxis för att syssetsatta personer som har fått avslag på sin asylansökan smidigare ska kunna få uppehållstillstånd på grundval av arbete. Ombudsmannen anser fortfarande såsom i sin tidigare årsberättelse att det finns alternativ för att främja beviljandet av uppehållstillstånd då detta är både ändamålsenligt för det finska samhället och humant ur individens synpunkt. Inrikesministeriet har utrett frågan, men tills vidare har det inte anhängiggjorts några ändringar i lagstiftningen och tillämpningspraxisen har inte utvecklats.

Regeringsprogrammets punkter om utredning av problemen i samband med familjeåterföreningar, inkomstgränsernas skälighet och sloandet av utkomstförutsättningar i situationer som gäller minderåriga anknytningspersoner som fått internationellt skydd bereds som ett projekt vid inrikesministeriet. Regeringsprogrammet innehåller även mål som gäller kvaliteten av den allmänna juridiska rådgivningen, tillgodoseendet av barnets bästa samt kompetensen och noggrannheten hos de jurister som biträder asylsökanden. Även i år har diskrimineringsombudsmannen fäst uppmärksamhet vid att barnets bästa inte alltid utreds eller motiveras adekvat i myndigheternas verksamhet och beslutsfattandet. Diskrimineringsombudsmannen anser att det är viktigt att även de punkter i regeringsprogrammet som främjar tillgodoseendet av barnets rättigheter framskrider raskt. Ombudsmannen anser att regeringsprogrammets mål som hänför sig till de grundläggande och mänskliga rättigheterna är viktiga och att deras verkställighet bör främjas utan dröjsmål.

Övervakning av avlägsnande ur landet

En av diskrimineringsombudsmannens uppgifter är att som en extern och oberoende myndighet övervaka verkställigheten av avlägsnandet av utländska medborgare som utvisas eller avvisas. Skyldigheten att övervaka grundar sig på EU:s återvändandedirektiv, och i Finland har uppgiften i utlänningslagen tilldelats diskrimineringsombudsmannen. Lagen ger diskrimineringsombudsmannen befogenheter att övervaka verkställigheten av alla avlägsnanden.

Målet med övervakningen av avlägsnande ur landet är att utveckla avlägsnandeprocessen mot en human verksamhet där de mänskliga rättigheterna respekteras. Kärnan i diskrimineringsombudsmannens övervakningsarbete är därför att bedöma genomförandet av verkställigheten av avlägsnandet ur ett grund- och människorättsperspektiv .

De återvändande personernas rättigheter tillgodoses inte alltid i praxisen för avlägsnande ur landet

Diskrimineringsombudsmannen genomförde projektet "Effektiviteten av övervakningen av återsändandet" 2018–2020 med stöd från Europeiska unionens Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF). Projektets centrala måle var att stärka förfaranden som respekterar de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Som en del av projektet sammanställde ombudsmannen en rapport som bedömer övervakningsarbetet som genomfördes under åren 2014–2019 och polisens avlägsnandeverksamhet. Rapporten tar upp både överträdelser som övervakarna har upptäckt och goda förfaranden som de identifierat. Bedömningsrapporten behandlar bland annat bakgrunden till övervakningsskyldigheten, det praktiska övervakningsarbetet, internationellt samarbete samt de risker för grundläggande och mänskliga rättigheter som avlägsnande ur landet innebär. I rapporten analyserar ombudsmannen även de observationer som gjorts i övervakningsarbetet och framställer utvecklingsrekommendationer samt exempel på god praxis.

Enligt diskrimineringsombudsmannens observationer varierar förfarandena för avlägsnande ur landet och de återvändande personernas rättigheter blir inte alltid tillgodosedda. Många förfaranden för återvändanden har ändå utvecklats mot en mer positiv riktning med tanke på de grundläggande rättigheterna. Förfaringssätt som respekterar de grundläggande rättigheterna och deras fortsatta utveckling och stärkning av dessa kräver ständig uppmärksamhet och utbildning. De frågor om grundläggande rättigheter som uppstår i återvändanden gäller till exempel polisens användning av maktmedel, identifiering av sårbar ställning, hänsyn till barnets rättigheter, tolkning och rättsskydd. Det är fråga om fundamentala rättigheter, såsom att skydda den återvändande personens fysiska integritet, liv och hälsa och att se till att Finland inte bryter mot principen om non-refoulement.

Förfaranden som respekterar de grundläggande rättigheterna baserar sig på humana arbetsmetoder

där den återvändande personens rättigheter beaktas. Det kan vara fråga om till exempel att man inte genomför återsändandet med en för snäv tidtabell, utan så att den som ska återsändas har tid att säga farväl till sina vänner och ordna med sina egna angelägenheter. Tillräckligt med tid och noggranna förberedelser för återsändandet främjar identifieringen av sårbar ställning och beaktandet av barnets bästa redan vid beredningen av återsändandet. Beaktande av de grundläggande rättigheterna och behoven av utsatta personer kan också kräva särskilda åtgärder av polisen. Polisens goda sociala kompetens, transparensen i förfaringssätten och förtroendet som den återvändande personen får för polisens verksamhet bidrar till en lyckad verkställighet samt tillgodoseendet av den återvändandes rättigheter till exempel genom att behovet av att använda maktmedel minskar.

Vid övervakningen har de flesta av anmärkningarna gällt brister i tolkningen eller att den faktiska tidpunkten för avgång kom som en överraskning för den person som ska avlägsnas. I sådana fall hade den återvändande ofta inte möjlighet att organisera alla sina angelägenheter innan hen lämnade landet. Övervakarna har också uppmärksammat att den återvändande personens kommunikation i vissa fall begränsades så att hen inte ens hade möjlighet att kontakta sitt biträde som hjälpte vid asylprocessen. Att säkra tillgången till medicinering var problematiskt i den inledande fasen, främst på grund av oförutsägbara avgångssituationer. De allvarligaste fall som övervakningen har fått kännedom om har gällt bland annat polisens användning av maktmedel, hänsyn till barnets intresse eller att asylansökan inte tagits emot.

Rapporten lyfte även fram betydelsen av myndighetsarbete. Vissa myndigheter har en viktig roll vad gäller de återvändandes förberedelser för resan. Detta gäller särskilt förvarsenheter och förläggningar. De anställda vid dessa enheter har med sin egen yrkeskunskap möjlighet att förbereda personen in-

för återresan, vilket i svåra situationer kan underlätta avresan och till exempel minska risken för användning av maktmedel.

Betydelsen av myndighetssamarbetet betonas särskilt i fråga om återvändande personer i sårbar ställning, såsom offer för människohandel. I dessa situationer kan personer som ska återsändas ha särskilda behov som förutsätter myndighetssamarbete både i Finland och i destinationslandet. Enligt övervakarnas observationer har polisen dock inte alltid tillräckligt med information om hälsotillståndet eller annan sårbarhet hos de personer som ska återsändas. Dessa uppgifter är nödvändiga för planeringen och genomförandet av återsändningar

som beaktar de grundläggande rättigheterna. Identifieringen av sårbarheten är också relevant ur övervakningens synpunkt. Ju bättre förhandsinformation diskrimineringsombudsmannen får om återvändande personer och deras situation, desto bättre kan övervakningen riktas mot denna målgrupp.

Vid bedömningen av återsändandeverksamheten och övervakningen konstaterades att utredningen av situationen särskilt av personer i sårbar ställning och stärkandet av deras rättigheter i samband med återsändanden kräver att man sätter sig närmare in i deras situation. Diskrimineringsombudsmannens projekt som inleddes i augusti 2020 fokuserar också på återsändanden av personer i sårbar ställning.

Varierar förfarandena för avlägsnande ur landet och de återvändande personernas rättigheter blir inte alltid tillgodosedda. Många förfaranden för återsändanden har ändå utvecklats mot en mer positiv riktning med tanke på de grundläggande rättigheterna.

Diskrimineringsombudsmannen främjar identifieringen och beaktandet av personer i sårbar ställning med sitt nya projekt

Kärnan i diskrimineringsombudsmannens övervakningsarbete är att bedöma genomförandet av verkställigheten av återvändanden ur perspektivet med grundläggande och mänskliga rättigheter. Tillgodosendandet av de mänskliga rättigheterna syns bäst i hur personer i sårbar ställning bemöts och hur man säkerställer att deras rättigheter tillgodoses. På grund av detta är återsändanden av personer i sårbar ställning också den centrala delen av ombudsmannens övervakning av avlägsnanden ur landet. Vid övervakning bedömer man hur dessa personers behov identifieras och beaktas i planeringen och genomförandet av återsändandet.

Under våren 2020 inledde diskrimineringsombudsmannens byrå ett AMIF-projekt som finansieras av EU. Syftet med projektet är att stärka samarbetet mellan myndigheter, att öka god praxis och att utveckla förfaringsätt så att situationen för de mest utsatta återvändande kan identifieras och deras behov beaktas på ett så omfattande och bra sätt som möjligt vid återvändandet och att övervakningen kan riktas med effektivt. Ombudsmannen kommer att

rapportera om projektets resultat i slutet av år 2021. En person kan befinna sig i en sårbar ställning på grund av sin ålder, sina erfarenheter, sin livssituation eller sina egenskaper. Det kan till exempel vara fråga om barn, personer med fysiska eller psykiska sjukdomar, personer med funktionsnedsättning, offer för människohandel, gravida, ensamstående föräldrar, minderåriga, offer för våld eller tortyr eller till exempel äldre personer som Finland återsänder till sitt hemland eller ett tredje land.

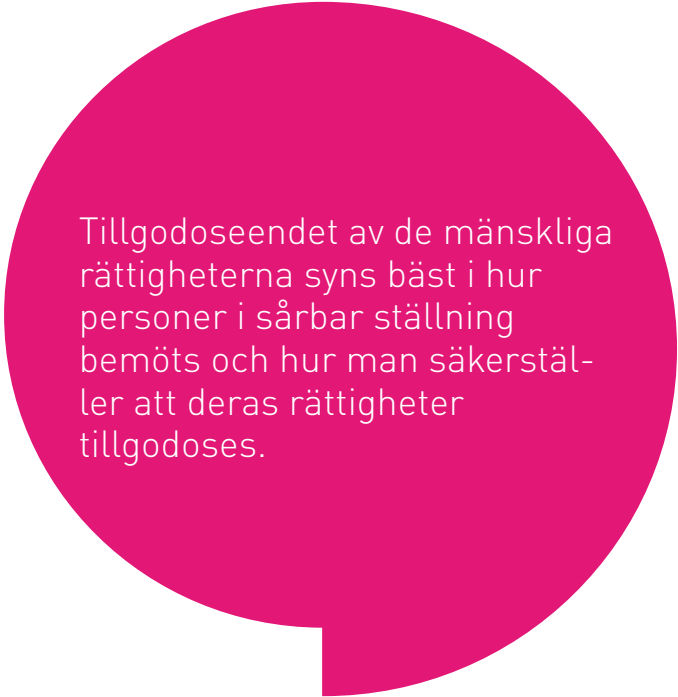
Människor i sårbar ställning har ofta särskilda behov som ska beaktas när återvändandet verkställs. Behoven kan till exempel avse återhämtningsperioden efter hälsovårdens åtgärder innan återvändandet, att få med journaler eller läkemedel, interaktion med den återvändande personen, beaktande av barnets behov och välbefinnande eller till exempel bedömning av frågor kring eventuell status som offer för människohandel.

De utsatta personernas behov påverkar verkställigheten av återvändandet på flera sätt: återvändandets

tidpunkt eller genomförandesätt, förberedelserna för resan och researrangemang samt kontakter med myndigheterna i destinationslandet. Det handlar ofta om frågor som den för verkställigheten ansvariga polisen inte ensam kan ansvara för, utan hanteringen kräver samarbete med andra myndigheter. Identifiering av sårbarhet kräver därför ett bra informationsutbyte mellan myndigheter. Ett av målen av ombudsmannens projekt är att förbättra samarbetet mellan myndigheterna. Förläggningarna, förvarsenheterna, hälsovårdens enheter och hjälpsystemet för offer för människohandel har ofta de bästa kunskaperna om de återvändande personernas verkliga situation och behov.

Diskrimineringsombudsmannen har vid övervakningen uppmärksammat att identifieringen av situationen för utsatta personer som ska återsändas och hänsyn till deras särskilda behov i samband med återsändanden varierar. Ibland har de särskilda behoven beaktats på ett utmärkt sätt. Å andra sidan har övervakarna konstaterat att det fortfarande finns brister och utvecklingsbehov när det gäller identifiering av utsatta personer och beaktande av deras behov. Polisen har till exempel inte alltid information om att den återvändande är ett offer för människohandel.

Tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna syns bäst i hur personer i sårbar ställning bemöts och hur man säkerställer att deras rättigheter tillgodoses.

TILLSAMMANS för likabehandling!

Personalen vid diskrimineringsombudsmannens byrå

Under 2020 har följande personer arbetat vid diskrimineringsombudsmannens byrå med en fast tjänst, ett tidsbundet kontrakt eller som praktikanter.

Diskrimineringsombudsman **Kristina Stenman**

Diskrimineringsombudsman **Kirsi Pimiä**

Specialsakkunnig **Elina Castrén**

Specialsakkunnig **Robin Harms**

Byråchef **Rainer Hiltunen**

Kommunikationschef **Maria Swanljung**

Ledningens assistent, praktikant **Svetlana Burenicheva**

Ledningens assistent **Miia Mäkelä**

Högskolepraktikant **Anna Pusa**

Högskolepraktikant **Essi Suonvieri**

Avdelningssekreterare **Elena Leinonen**

Planerare **Massimo Zanasi**

Inspektör **Päivi Al-Tameemi**

Inspektör **Merilii Mykkänen**

Inspektör **Toni Tuomi**

Inspektör **Vinh Pham**

Informatör **Mirka Mokko**

Avdelningssekreterare **Senja Salmi**

Kommunikationspraktikant **Sara Heinonen**

Kommunikationspraktikant **Ella Immonen**

Överinspektör **Jussi Aaltonen**

Överinspektör **Elli Björkberg**

Överinspektör **Matti Jutila**

Överinspektör **Katri Linna**

Överinspektör **Päivi Keskitalo**

Överinspektör **Maija Koskenoja**

Överinspektör **Pirjo Kruskopf**

Överinspektör **Michaela Moua**

Överinspektör **Merja Nuutinen**

Överinspektör **Venla Roth**

Överinspektör **Joonas Rundgren**

Överinspektör **Pamela Sarasmo**

Överinspektör **Tiina Valonen**

Överinspektör **Anni Valovirta**

Överinspektör **Liisa Välimäki**

DISKRIMINERINGS OMBUDSMANNEN

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI